МИНИСТЕРСТВО ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ УРМАН ХУҖАЛЫГЫ МИНИСТРЛЫГЫ

ПРИКАЗ **БОЕРЫК**

11.12.2023 № 574-осн

Казан ш.

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының 2019 елның 19 февралендәге 107-осн номерлы боерыгы белән расланган Кызыл Йолдыз урманчылыгы урман хуҗалыгы регламентына үзгәреш кертү турында

Россия Федерациясе Урман кодексының 83 статьясының 1 өлешендәге 9 пункты, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 3 статьясының 3 өлешендәге 1 пункты нигезендә боерык бирәм:

1. Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының «Кызыл Йолдыз урманчылыгының урман хуҗалыгы регламентын раслау турында» 2019 елның 19 февралендәге 107-осн номерлы боерыгы (20.03.2020 №234-осн, 02.12.2020 №827-осн, 17.01.2022 №33-осн боерыклар нигезендә кертелгән үзгәрешләре белән) белән расланган Кызыл Йолдыз урманчылыгы урман хуҗалыгы регламентына үзгәреш кертеп, аны кушымтада бирелә торган яңа редакциядә бәян итәргә.
2. Юридик бүлек җитәкчесенә (Т.А.Барсукова) боерык имзаланган көннән башлап эш көннәрендә исәпләнгән өч көнлек чорда аны, дәүләт теркәвенә алу өчен, Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына җибәрергә.
3. Әлеге боерык үтәлешен контрольдә тотуны урман хуҗалыгы министрының беренче урынбасары И.Н.Зариповка йөкләргә.

Министр Р.Ә. Кузюров

Татарстан Республикасы
Урман хуҗалыгы министрлыгының
2019 елның 19 февралендәге 107-осн
номерлы боерыгы белән расланды
(Татарстан Республикасы Урман
хуҗалыгы министрлыгының 2023
елның 11 декабрендәге 574-осн
номерлы боерыгы редакциясендә)

КЫЗЫЛ ЙОЛДЫЗ УРМАНЧЫЛЫГЫ УРМАН ХУҖАЛЫГЫ РЕГЛАМЕНТЫ

(2023 елның 1 гыйнварына булган торышында)

Казан шәһәре – 2023

Эчтәлек

КЕРЕШ 7
1 БҮЛЕК. ГОМУМИ МӘГЪЛҮМАТЛАР 19
1.1. Урманчылыкка кыскача сыйфатлама 19
1.1.1. Урманчылык һәм урнашкан урыны 19
1.1.2. Урманчылыкның, кишәрлек урманчылыкларының гомуми мәйданы, урманчылык территориясенең районнар буенча бүленеше 19
1.1.3. Урман үсә торган зоналар, урманлы районнар һәм урманнарны саклау һәм урман орлыкчылыгы районнарына бүлү зоналары буенча урманчылык урманнарын бүлү 22
1.1.4. Урманчылык урманнарының кварталлар яисә аларның өлешләре буенча максатчан билгеләнеше һәм саклагыч урман категорияләре буенча бүленеше, шулай ук саклагыч, эксплуатация һәм резерв урманнарын бүлеп чыгару нигезләре 24
1.1.5. Урманчылык территориясендә урман фонды җирләре составыннан урманлы һәм урмансыз җирләргә сыйфатлама 28
1.1.6. Гамәлдәге һәм проектлана торган махсус саклана торган табигать территорияләренә һәм объектларга, аларны оештыру, экологик челтәрләрен үстерү, биотөрлелеген саклау планнарына сыйфатлама 28
1.1.7. Илкүләм мирас буенча проектлана торган урманнарга сыйфатлама 29
1.1.8. Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек төрләрен һәм буфер зоналары зурлыклары исемлеге 29
1.1.9. Гамәлдәге урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларына, урман инфраструктурасы ясауга бәйле булмаган объектларга, әлеге объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү чараларына территориаль планлаштыру документларында каралган сыйфатлама 34
1.2. Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре 38
2 БҮЛЕК. УРМАННАРДАН РӨХСӘТЛЕ ФАЙДАЛАНУ НОРМАТИВЛАРЫ, ПАРАМЕТРЛАРЫ ҺӘМ ЧОРЛАРЫ, УРМАННАРНЫ САКЛАУ ҺӘМ ЯҢАДАН ҮРЧЕТҮ НОРМАТИВЛАРЫ 42
2.1. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 42
2.1.1. Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме 43
2.1.2. Урманнарны тәрбияләгәндә урта яшьле, өлгереп килүче, өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме) 56
2.1.3. Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме) 85
2.1.4. Кисентеләрнең яше 87
2.1.5. Агачлыкларның тулылыгын һәм составын, диләнкеләрнең күләмнәрен, диләнкеләрнең тоташу чорларын, киртекләр санын, кисүләрнең кабатлану чорларын исәпкә алып, агач материалын сайлау проценты (ешлыгы) 89
2.1.6. Урманнарны торгызу алымнары 91

2.1.7. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану вакытлары һәм башка мәгълүматлар ... 91
2.2. Урманнардан чәер әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 93
2.3. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 95
2.3.1. Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары ... 96
2.3.2. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю өчен файдалану чорлары ... 96
2.4. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары…97
2.4.1. Урманнардан азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары…98
2.4.2. Әзерләү һәм җыеп алу вакытлары…99
2.4.3. Агач сутлары әзерләгәндә нормативлар һәм параметрлар ... 98
2.4.4. Абага-кара абага әзерләү ... 99
2.4.5. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен файдалану чорлары ... 99
2.5. Урманнардан аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 99
2.5.1. Аучылык инфраструктурасы объектларын урнаштыру өчен рөхсәт ителгән биотехник чаралар уздыру исемлеге һәм нормалары ... 100
2.6. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 101
2.6.1. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану параметрлары ... 101
2.7. Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш ... 102
2.8. Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген һәм мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 102
2.9. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 103
2.9.1. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары ... 103
2.9.2. Рекреация эшчәнлеге зонасына караган, шул исәптән физик-культура, спорт һәм спорт-техник корылмалар торгызу рөхсәт ителә торган, кварталларның һәм (яисә) аларның өлешләренең исемлеге ... 103
2.9.3. Рекреация эшчәнлегенә караган зона территориясен функциональ зоналарга бүлү ... 103
2.9.4. Урман кишәрлекләрендә вакытлыча төзелгән корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары ... 104

2.9.5. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану параметрлары һәм чорлары 104
2.10. Урманнардан урман плантацияләре ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 105
2.11. Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен һәм дару үләннәрен үстерү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 105
2.12. Урманнардан урман питомниклары ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 106
2.13. Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 107
2.14. Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 108
2.15. Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 110
2.16. Урманнардан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 113
2.17. Урманнардан дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 114
2.18. Урманнарны саклауга һәм яңадан үрчетүгә карата таләпләр 114
2.18.1. Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чараларына, урманнарны радиоактив матдәләр белән пычранудан һәм тискәре башка йогынтыдан саклауга карата таләпләр 114
2.18.2. Урманнарны саклауга карата таләпләр (санитар-савыктыру чараларының, урманнарны саклау буенча профилактика чараларының, зарарлы организмнарның чыганакларын ликвидацияләү чараларының, шулай ук вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чараларның нормативлары һәм параметрлары) 117
2.18.3. Урманнарны яңадан үрчетүгә карата таләпләр (урманнарны торгызу, урман үстерү, урманнарны карау чараларын үткәрү нормативлары, параметрлары, чорлары) 126
2.19. Урман үсү зоналары һәм урманлы районнар буенча урманнардан файдалануга карата таләпләрнең үзенчәлекләре 139
3 БҮЛЕК. Урманнардан файдаланудагы чикләүләр 140
3.1. Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр 140
3.2. Махсус саклана торган урман кишәрлекләренең төрләре буенча чикләүләр 142
3.3. Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр 144

КЕРЕШ

Әлеге урман хуҗалыгы регламенты Кызыл Йолдыз урманчылыгы чикләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау һәм торгызу нигезе булып тора.

Урман хуҗалыгы регламенты Россия Федерациясе Урман кодексының 87 статьясының 7 өлеше, Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман хуҗалыгы регламентларының составын, аларны эшләү тәртибен, аларның гамәлдә булу срокларын һәм аларга үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 27 февралендәге 72 номерлы боерыгы нигезендә әзерләнде.

Урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чоры – 2029 елның 1 апреленә кадәр.

Урман хуҗалыгы регламентын эшләгәндә дәүләт урман реестры материаллары файдаланылды.

Регламентны эшләүчеләр:

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгы

Почта адресы: Ямашев проспекты, 37А йорт, Казан шәһәре, 420124.

E-mail: Minleshoz@tatar.ru.

Сайт: Minleshoz.tatarstan.ru.

Тел. (843) 221-37-01.

Факс (843) 221-37-37.

Россия Федерациясенең закон актлары

Россия Федерациясе Урман кодексы (алга таба – РФ Урман кодексы).

Россия Федерациясе Су кодексы (алга таба – РФ Су кодексы).

Россия Федерациясе Җир кодексы (алга таба – РФ Җир кодексы). Россия Федерациясе Гражданлык кодексы (алга таба – РФ Гражданлык кодексы).

«Янгын куркынычсызлыгы турында» 1994 елның 21 декабрендәге 69-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – «Янгын куркынычсызлыгы турында» ФЗ).

«Махсус сакланыла торган табигать территорияләре турында» 1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 33-ФЗ номерлы федераль закон).

«Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 52-ФЗ номерлы федераль закон).

«Геодезия, картография һәм киңлек мәгълүматлары турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 30 декабрендәге 431-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 431-ФЗ номерлы федераль закон).

«Пестицидлар һәм агрохимикатлар белән имин эш итү турында» 1997 елның 19 июлендәге 109-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 109-ФЗ номерлы федераль закон).

«Намус иреге турында һәм дини берләшмәләр турында» 1997 елның 26 сентябрендәге 125-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 125-ФЗ номерлы федераль закон).

«Кадастр эшчәнлеге турында» 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 221-ФЗ номерлы федераль закон).

«Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында» 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 69-ФЗ номерлы федераль закон).

«Җир корылышы турында» 2001 елның 18 июнендәге 78-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 78-ФЗ номерлы федераль закон).

«Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 7-ФЗ номерлы федераль закон).

«Электр энергетикасы турында» 2003 елның 26 мартындагы 35-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 35-ФЗ номерлы федераль закон).

«Элемтә турында» 2003 елның 07 июлендәге 126-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 126-ФЗ номерлы федераль закон).

«Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында» 2006 елның 04 декабрендәге 201-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 201-ФЗ номерлы федераль закон).

«Орлыкчылык турында» 2021 елның 30 декабрендәге 454-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 454-ФЗ номерлы федераль закон).

«Ау һәм аучылык ресурсларын саклау һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 209-ФЗ номерлы федераль закон).

«Үсемлекләр карантины турында» 2014 елның 21 июлендәге 206-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 206-ФЗ номерлы федераль закон).

«Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенче категориягә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба –172-ФЗ номерлы федераль закон).

РФ Урман кодексында каралган хокукый мөнәсәбәтләрне җайга салучы норматив хокукый актлар (2023 елның 01 гыйнварына)

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
Россия Федерациясе Хөкүмәте актлары		
91 статьяның 7 өлеше	Дәүләт реестрыннан өземтәләр биргән өчен түләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Дәүләт урман реестрыннан өземтәләр биргән өчен түләү күләме һәм аны алу тәртибе турында» 2007 елның 3 мартындагы 138 номерлы карары
100 статья	Урманнарга һәм алардагы табигать объектларына китерелгән зыянны каплау	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман законнарын бозу нәтиҗәсендә урманнарга һәм аларда булган табигать объектларына

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		китерелгән зыянны каплау үзенчәлекләрен раслау турында» 2018 елның 29 декабрендәге 1730 номерлы карары
96 статья	Федераль дәүләт урман контроле (күзәтчелеге)	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль дәүләт урман контроле (күзәтчелеге) турында» 2021 елның 30 июнендәге 1098 номерлы карары
50 статьяның 3 өлеше	Зат, затлар төркеме тарафыннан әзерләнергә тиешле агач материалының максималь күләмен билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Зат, затлар төркеме тарафыннан әзерләнергә тиешле агач материалының иң зур күләмен билгеләү турында» 2007 елның 22 июнендәге 395 номерлы карары
73 статьяның 4 өлеше	Федераль мөлкәттәге урман ресурслары бирәмлеге өчен түләү ставкалары һәм урман кишәрлеген арендалау өчен урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү ставкалары билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль милектәге урман кишәрлеген түләүле нигездә файдалануга алу буенча урман ресурслары күләме берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре һәм урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре турында» 2007 елның 22 маендагы 310 номерлы карары
44 статья	Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары территорияләрен булдыру һәм киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Су объектын файдалануга бирү турында карар әзерләү һәм кабул итү турында» 2022 елның 19 гыйнварындагы 18 номерлы карары
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе элемтә чыбыкларын һәм корылмаларын саклау кагыйдәләрен раслау турында» 1995 елның 9 июнендәге 578 номерлы карары
76 статьяның 3 өлеше	Урман утыртмаларын сату-алу шартнамәләре буенча түләү. Федераль мөлкәттә, шулай ук Россия Федерациясе субъектлары мөлкәтендә һәм муниципаль мөлкәттә торучы җирләрдә әзерләнә торган агач материалы берәмлеге өчен түләү ставкаларын билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль милектәге урман кишәрлеген түләүле нигездә файдалануга алу буенча урман ресурслары күләме берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре һәм урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре турында» 2007 елның 22 маендагы 310 номерлы карары
23^1 статьяның 3 өлеше, 60^3 статья	Урманнарда санитар куркынычсызлык. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда санитария куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 декабрендәге 2047 номерлы карары

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
23^1 статьяның 3 өлеше, 53 статья	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы.	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 7 октябрендәге 1614 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны янгына каршы кору чаралары турында» 2011 елның 16 апрелендәге 281 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннары аркасында урманнарда барлыкка килгән гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен федераль башкарма хакимият органнары көчләрен һәм чараларын җәлеп итү турында» 2017 елның 2 декабрендәге 1464 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннары нәтиҗәсендә барлыкка килгән гадәттән тыш хәлләр турында» 2011 елның 17 маендагы 376 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннарын сүндерү планын төзү һәм аны һәм аның рәвешен раслау кагыйдәләрен раслау турында» 2011 елның 17 маендагы 377 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда һәм урман янгыннарында янгын куркынычы турындагы мәгълүматларның дөреслеген контрольдә тоту кагыйдәләрен раслау турында» 2011 елның 18 августындагы 687 номерлы карары
22 статьяның 3 өлеше	Урманнарны үзләштерү өлкәсендә инвестиция эшчәнлеге. Урманнарны үзләштерү өлкәсендә өстенлекле инвестиция проектлары исемлеген әзерләү һәм раслау	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны үзләштерү турында өстенлекле инвестиция проектлары турында һәм Россия Федерациясе Хөкүмәтенең кайбер актларын көчен югалткан дип тану турында» 2018 елның 23 февралендәге 190 номерлы карары
114 статьяның 6 өлеше	Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарның функциональ зоналары	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 114 статьясындагы 1 өлешенең 3 һәм 4 пунктларында күрсәтелгән урманнар булган җирләрнең чикләрен үзгәртү һәм урман паркs зоналарында урнашкан урманнарда функциональ зоналарны билгеләү гагыйдәләрен раслау турында» 2019 елның 21 декабрендәге 1755 номерлы карары
13 статья	Урман инфраструктурасы	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		урманнар, файдаланыла торган урманнар һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы объектлары исемлеген раслау турында» 2012 елның 17 июлендәге 1283-р номерлы күрсәтмәсе
21 статья	Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектлар исемлеген раслау турында» 2022 елның 30 апрелендәге 1084-р номерлы күрсәтмәсе
21^{1} статья	Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь булмаган төзелмәләр, корылмалар төзү һәм эксплуатацияләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары, резерв урманнары өчен урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь булмаган төзелмәләр, корылмалар төзү һәм эксплуатацияләү» 2022 елның 23 апрелендәге 999-р номерлы күрсәтмәсе
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Электр челтәрләре хуҗалыгы объектларының саклык зоналарын һәм мондый зоналар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләреннән файдалануның махсус шартларын билгеләү тәртибе турында» 2009 елның 24 февралендәге 160 номерлы карары
73^{1} статьяның 6 өлеше	Дәүләти яисә муниципаль мөлкәттәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсен төзү Дәүләт мөлкәтендә яисә муниципаль мөлкәттәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсен әзерләү һәм төзү тәртибе	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Агач материалы әзерләү өчен дәүләт милкендәге яисә муниципаль милектәге җир кишәрлеген арендага алу шартнамәсен төзү хокукына конкурста катнашучыларның конкурс тәкъдимнәрен бәяләү кагыйдәләрен һәм тәкъдим ителгән шартларны бәяләү һәм агач материалы әзерләү өчен дәүләт милкендәге яисә муниципаль милектәге җир кишәрлеген арендага алу шартнамәсен төзү хокукына конкурста җиңүчене билгеләүгә нигез булган билгеләрне раслау турында» 2019 елның 7 мартындагы 241 номерлы карары
Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгы (алга таба – Россия Табигать министрлыгы) норматив актлары		
62 статьяның 7 өлеше	Урман торгызу. Урман торгызу кагыйдәләре	«Урманнарны торгызу кагыйдәләрен, урманнарны торгызу проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук урманнарны торгызу проектының электрон рәвештәге форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 29 декабрендәге 1024

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		номерлы боерык
73[1] статьясындагы 7 өлеше	Урман кишәрлегенең типик аренда шартнамәсе	«Урман кишәрлекләрен түләүле нигездә файдалануга тапшыруның бер төрле шартнамәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 542 номерлы боерык
77 статьяның 7 өлеше	Урман утыртмаларын сату-алу турында типик шартнамә	«Урман утыртмаларын сату-алуның бер төрле шартнамәсен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 488 номерлы боерык
60[15] статья	Сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләре	«Россия Федерациясе Кызыл китабына яисә Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 29 маендагы 264 номерлы боерык
23[1] статьяның 3 өлеше, 64 статьяның 3 өлеше	Урманнарны тәрбия кылу. Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләре. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	«Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерык
112 статьяның 5 өлеше	Махсус сакланучы табигать территорияләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләре	«Махсус саклана торган табигать территорияләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләрен раслау турында» 2021 елның 12 августындагы 558 номерлы боерык
53[1] статья	Урман янгыннарын кисәтү	«Урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары төрләрен, урманнардан файдаланучы затларның әлеге чаралар белән тәэмин ителү нормативларын, урманнардан файдаланганда булырга тиешле урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары нормаларын раслау турында» 2014 елның 28 мартындагы 161 номерлы боерык
53[1] статья	Урманнарда янгын чыгу куркынычын һәм урман янгыннарын мониторинглау	«Урманнарда янгын куркынычын һәм урман янгыннарын күзәтүне гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» 2014 елның 23 июнендәге 276 номерлы боерык
15 статьяның 3 өлеше	Урман үсә торган зоналар һәм урманлы районнар	«Россия Федерациясенең урман үсү зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясенең урманлы районнары исемлеген раслау турында» 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерык
87 статьяның 7 өлеше	Урман хуҗалыгы регламентларының составы, аларны эшләү тәртибе, аларның гамәлдә булу вакыты һәм	«Урман хуҗалыгы регламентлары составын, аларны эшләү тәртибен, аларның гамәлдә булу вакытын һәм аларга үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 27

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	аларга үзгәрешләр кертү тәртибе	февралендәге 72 номерлы боерык
60^5 статья	Урман патологиясе буенча дәүләт мониторингы	«Урман авырулары буенча дәүләт мониторингын гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» 2017 елның 5 апрелендәге 156 номерлы боерык
60^7 статья	Зарарлы организмнар таралуны кисәтү	«Зарарлы организмнар таралуны кисәтү чараларын гамәлгә ашыру кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 912 номерлы боерык
60^6 статьяның 4 өлеше	Урман патологиясе буенча тикшеренүләр. Урман патологиясе буенча тикшеренүләрне уздыру тәртибе	«Урман авыруларына бәйле тикшеренүләрне уздыру тәртибен һәм урман авыруларына бәйле тикшеренү актының рәвешен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 910 номерлы боерык
23^2 статьяның 10 өлеше, 29 статьяның 11 өлеше, 23^1 статьяның 3 өлеше	Диләнке эшләре. Агач материалы әзерләү. Агач материалы әзерләү кагыйдәләре. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	«Агач материалы әзерләү кагыйдәләрен һәм Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү үзенчәлекләрен раслау турында» 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерык «Диләнке эшләре төрләрен, аларны башкару тәртибен һәм эзлеклелеген, диләнке эшләренең технологик картасы формасын, урман бүлемтеген актыккы тикшерү акты формасын һәм урман бүлемтеген актыккы карап чыгу тәртибен раслау турында» 2022 елның 17 гыйнварындагы 23 номерлы боерык, «Урман бүлемтегенең таксация тасвирламасына кертелә торган мәгълүматлар составын, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасын төзү тәртибен, аның электрон форматындагы форматына карата таләпләрне, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасының урман бүлемтегенең хакыйкый торышы турындагы мәгълүматка туры килмәвен билгеләү тәртибен, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасы формасын раслау турында» 2022 елның 14 октябрендәге 687 номерлы боерык
60^4 статья	Урманнарны яклау буенча районнарга бүленеш	«Урманнарда җиңелчә, уртача һәм көчле урман патологиясе булган зоналарны билгеләү тәртибен раслау турында» 2017 елның 9 гыйнварындагы 1 номерлы боерык
91 статья	Дәүләт урман реестры	«Дәүләт урман реестрына документлаштырылган мәгълүматлар кертүгә һәм аны үзгәртүгә нигез булган

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		документларның исемлеген, аларның формаларын һәм аларны әзерләү тәртибен раслау турында» 2013 елның 11 ноябрендәге 496 номерлы боерык, «Дәүләт урман реестрында булган, зарури тәртиптә бирелә торган мәгълүматлар төрләре исемлеген һәм аны бирү шартларын раслау турында» 2013 елның 30 октябрендәге 464 номерлы боерык, «Дәүләт урман реестрын алып бару формаларын раслау турында» 2021 елның 24 декабрендәге 1007 номерлы боерык
70^1 статьяның 12 өлеше	Урман кишәрлекләрен проектлау	«Урман кишәрлегенең проект документациясе составына һәм эчтәлегенә таләпләрне раслау турында» 2017 елның 3 февралендәге 54 номерлы боерык
60^{13} статья	Урманнарны радиоактив пычранудан саклау үзенчәлекләре	«Урманнарның радиоактив пычрану зоналарында профилактика һәм тернәкләндерү чараларын гамәлгә ашыру үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 8 июнендәге 283 номерлы боерык
65 статьяның 5 өлеше	Урман орлыкчылыгы	«Урман орлыкчылыгы объектларын (урман орлыкчылыгы плантацияләрен, даими урман орлыклары кишәрлекләрен) төзү һәм аерып чыгару кагыйдәләрен раслау турында» 2015 елның 20 октябрендәге 438 номерлы боерык, «Урманның төп агач токымнарының үстерү районнарына бүленгән урман үсемлекләре орлыкларын куллану тәртибен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 909 номерлы боерык
46 статьяның 4 өлеше	Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану	«Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерык
38 статья	Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану	«Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерык
49 статьяның 4 өлеше	Урманнардан файдалану турында хисап. Урманнардан файдалану турында хисап тапшыру	«Урманнардан файдалану турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнардан файдалану турында хисап тапшыру формасын һәм тәртибен, шулай ук

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	тәртибе	урманнардан файдалану турында электрон рәвештә хисап формасына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 21 августындагы 451 номерлы боерык
66 статьяның 2 өлеше	Урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисап. Урманнардан файдалану һәм урман үстерү турында хисап тапшыру тәртибе	«Урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында электрон рәвештәге хисап форматына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 21 августындагы 452 номерлы боерык
89 статья	Урманнарны үзләштерү проектына дәүләти һәм муниципаль экспертиза. Урманнарны үзләштерү проектына дәүләти һәм муниципаль экспертиза тәртибе	«Урманнарны үзләштерү проектына дәүләт экспертизасы һәм муниципаль экспертиза тәртибен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 513 номерлы боерык
26 статьяның 3 өлеше	Урман декларациясе. Урман декларациясен тутыру һәм тапшыру тәртибе	«Урман декларациясе формасын, аны тутыру һәм тапшыру тәртибен, электрон рәвештә урман декларациясе форматына таләпләр раслау турында» 2021 елның 29 апрелендәге 303 номерлы боерык
60 статьяның 3 өлеше, 60^{11} статьяның 3 өлеше	Урманнарны янгыннардан саклау турында хисап. Урманнарны янгыннардан саклау турында хисап тапшыру тәртибе.	«Урманнарны янгыннардан саклау турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны янгыннардан саклау турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны янгыннардан саклау турында электрон рәвештә хисап тапшыру форматына карата таләпләр, урманнарны яклау турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны яклау турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны яклау турында электрон рәвештә хисап форматына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 09 мартындагы 78 номерлы боерык
60^{8} статьяның 5 өлеше	Зыянлы организмнарның чыганакларын юк итү	«Зыянлы организмнарның чыганакларын юк итү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 913 номерлы боерык
53^{4} статья	Урман янгыннарын сүндерү	«Урман янгыннарын сүндерү кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 1 апрелендәге 244 номерлы боерык
98^{2} статья	Урман сагы	«Урман сагын гамәлгә ашыру тәртибен һәм нормативларын раслау турында» 2021 елның

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		15 декабрендәге 955 номерлы боерык
64[1] статьяның 2 өлеше	Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү тәртибен һәм тиешле акт рәвешләрен раслау турында» 2019 елның 11 мартындагы 150 номерлы боерыгы
86 статьяның 5 өлеше	Россия Федерациясе субъектының урман планы. Россия Федерациясе субъектының урман планы составы һәм аны әзерләү тәртибе	«Россия Федерациясе субъекты урман планының бер төрле рәвешен һәм составын, аны әзерләү һәм аңа үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 20 декабрендәге 692 номерлы боерык
32 статья	Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу	«Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу турында» 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерык
67 статья, 68 статья	Урман корылышы турында гомуми нигезләмәләр Урман корылышының эчтәлеге	«Урман корылышы буенча файдалану күрсәтмәсен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерык
63 статьяның 3 өлеше	Урман үстерү. Урман үстерү кагыйдәләре	«Урман үстерү кагыйдәләрен, урман үстерү проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук урман үстерү проектының электрон рәвештәге форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 20 декабрендәге 978 номерлы боерык
88 статьяның 2 өлеше	Урманнарны үзләштерү проекты.	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны үзләштерү проектының составын, аны эшләү һәм аңа үзгәрешләр кертү тәртибен, электрон документ рәвешендә урманнарны үзләштерү проекты форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 16 ноябрендәге 864 номерлы боерыгы
39[1] статья	Урман питомникларын булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	«Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 12 октябрендәге 737 номерлы боерык
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	«Урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урман кишәрлеген бирмичә урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 10 июлендәге 434 номерлы боерык

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
43 статья	Җир астын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләре	«Урманнардан җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, җир кишәрлеге бирмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урманнардан җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерык
31 статья	Чәер әзерләү	«Чәер әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерык
38[1] статья	Урманнардан балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 13 октябрендәге 742 номерлы боерык
39 статья	Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү	«Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерык
34 статья	Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю	«Азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы боерык
40 статья	Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерык
41 статья	Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерык
Федераль урман хуҗалыгы агентлыгы (алга таба – Рослесхоз) норматив актлары		
29 статьяның 6 өлеше	Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибе	«Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибен раслау турында» 2011 елның 27 маендагы 191 номерлы боерык «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы боерык
29 статьяның 7 өлеше, 81 статьяның 3 пункты	Агач материалы әзерләү. Агач материалын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлеге	«Агач материалын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлеген раслау турында» 2011 елның 5 декабрендәге 513 номерлы боерык

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
53 статьяның 4 өлеше, 53^1 статья	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы. Урман янгыннарын кисәтү	«Урманнарны янгынга каршы кору нормативларын раслау турында» 2012 елның 27 апрелендәге 174 номерлы боерык, «Урманнарның табигый янгын куркынычы классификациясен һәм, һава торышына карап, урманнарда табигый янгын куркынычы классификациясен раслау турында» 2011 елның 5 июлендәге 287 номерлы боерык
65 статьяның 5 өлеше	Урман орлыкчылыгы	«Урман орлыкларын үстерү районнарын билгеләү турында» 2022 елның 19 декабрендәге 1032 номерлы боерык
Россия Федерациясе субъекты норматив актлары		
82, 83 статьялар	Урман мөнәсәбәтләре өлкәсендә Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләре. Урман мөнәсәбәтләре өлкәсендә Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарының аерым вәкаләтләрен Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнарына тапшыру	«Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасы Урман планын раслау турында» 2018 елның 24 декабрендәге ПУ-880 номерлы Указы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының урман хуҗалыгын үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2013 елның 30 июлендәге 531 номерлы карары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының региональ яки муниципальара әһәмиятендәге гомуми файдалану автомобиль юллары исемлеген раслау турында» 2022 елның 13 октябрендәге 1099 номерлы карары
82 статьяның 7 өлеше	Татарстан Республикасында гражданнарга үз ихтыяҗлары өчен урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе буенча түләү ставкаларын билгеләү	Татарстан Республикасы Тарифлар буенча дәүләт комитетының «Татарстан Республикасында гражданнарга үз ихтыяҗлары өчен урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе буенча түләү ставкаларын билгеләү турында» 2020 елның 7 октябрендәге 107-2/нпс-2020 номерлы карары

1 БҮЛЕК. ГОМУМИ МӘГЪЛҮМАТЛАР

1.1. Урманчылыкка кыскача сыйфатлама

1.1.1. Урманчылык һәм урнашкан урыны

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының Кызыл Йолдыз урманчылыгы (алга таба – урманчылык) Татарстан Республикасының үзәк өлешендә Кукмара, Мамадыш, Балык Бистәсе, Саба һәм Теләче районнары территориясендә урнашкан.

Урманчылык конторасы Балык Бистәсе районы үзәгеннән 45 километр (алга таба – км) ераклыкта, Чулман елгасы ярында, Татарстан Республикасы башкаласы Казан шәһәреннән 100 км Кызыл Йолдыз урман хуҗалыгы бистәсендә урнашкан.

Урманчылык территориясенең төньяктан көньякка таба озынлыгы – 52 км, көнчыгыштан көнбатышка таба – 73 км.

Урманчылыкның почта адресы: 422667, Татарстан Республикасы, Балык Бистәсе районы, Алан-Полян п/б, Кызыл Йолдыз урман хуҗалыгы поселогы, Парк урамы, 9 йорт, тел. 8-(84361) 32-2-21, E-mail: Kzyl-yulduzles.Gbu@tatar.ru.

1.1.2. Урманчылыкның, кишәрлек урманчылыкларының гомуми мәйданы, урманчылык территориясенең районнар буенча бүленеше

Урманчылык территориясенең муниципаль берәмлекләр буенча бүленеше 1 нче таблицада китерелә.

1 нче таблица

Урманчылыкның төзелеше

т/с	Кишәрлек урманчылыгы	Урман кварталлары	Административ район	Гомуми мәйданы, гектар
1	Әбде	8	Кукмара	17
		1-4	Саба	216
		68-71, 76	Теләче	85
		5-7, 9-67, 72-75	Мамадыш	11996
	Җәмгысе			12314
2	Арыш	42-63, 66, 67	Теләче	2674
		1-41, 64, 65, 68-145, 146, 147-169, 171-173, 176-184	Балык Бистәсе	10186
	Җәмгысе			12860
3	Котлы Бөкәш	9-85	Балык Бистәсе	7345
4	Теләче	1-28, 85-97	Теләче	3574

		29-44, 50-54, 60-84	Балык Бистәсе	6277
	Җәмгысе			9851
	Урманчылык буенча барлыгы			42370
	шул исәптән районнар буенча		Кукмара	17
			Саба	216
			Теләче	6333
			Мамадыш	11996
			Балык Бистәсе	23808

Урманчылыкның урман фонды төньяктан Саба урманчылыгы белән чиктәш булып тора, көнчыгышта – Мамадыш урманчылыгы һәм Кама урманчылыгы, көнбатышта – Татарстан Республикасы Лаеш, Питрәч һәм Теләче районнары белән, көньяктан Куйбышев сусаклагычына барып тоташа. Урманчылык территориясе буйлап Нысе, Мишә елгалары һәм күпләгән санда кече елгалар, чишмәләр ага. Территорияләрендә урман фонды урнашкан муниципаль районнарның урманлы өлеше 24,6 процент тәшкил итә.

Урманчылык территориясе бүлеп күрсәтелгән Татарстан Республикасы 1 нче схематик каратада күрсәтелгән.

1 нче карта-схема

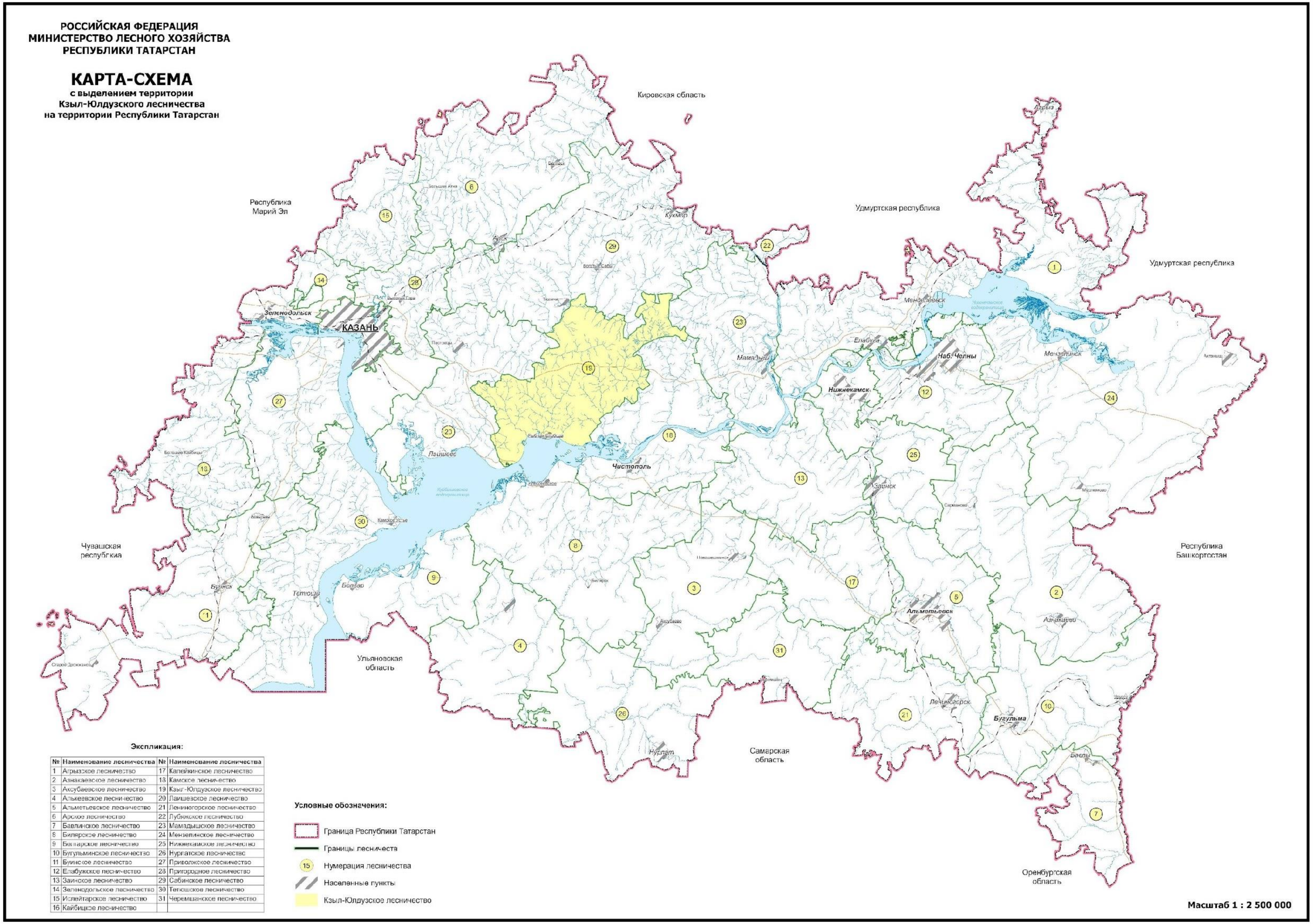

1.1.3. Урман үсә торган зоналар, урманлы районнар һәм урманнарны саклау һәм урман орлыкчылыгы районнарына бүлү зоналары буенча урманчылык урманнарын бүлү

Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Россия Федерациясенең урманнар үсә торган зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясенең урманлы районнары исемлеген раслау турында” 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерыгы белән расланган урман үсә торган районнар бүленеше нигезендә урманчылык территориясе Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы урманнар зонасының ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районына кертелгән (2 нче таблица).

2 нче таблица

Урманчылык урманнарын урман үсә торган зоналарга һәм урманлы районнарга бүлү

т/с	Кишәрлек урманчылыклары	Урман үсә торган зона	Урманлы район	Урманнарны саклау районнарына бүлү зонасы	Урман-орлык буенча районнарга бүленеш зонасы	Урман кварталлары исемлеге	Мәйданы, га
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Әбде	Ылыслы-киң яфраклы урманнар	Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар	Урман авырулары буенча уртача хәтәрлек	Нарат өчен - 2, чыршы - 4, карагай - 3, имән - 2.	1-76	12314
2.	Арыш					1-169, 171-173, 176-184	12860
3.	Котлы Бөкәш					9-85	7345
4.	Теләче					1-44, 50-54, 60-97	9851
Барлыгы							42370

Урманчылык территориясенең һәм кишәрлек урманчылыкларының урманнар үсә торган зоналарга һәм урманлы районнарга бүленеше 2 нче схематик картада күрсәтелгән.

2 нче карта-схема

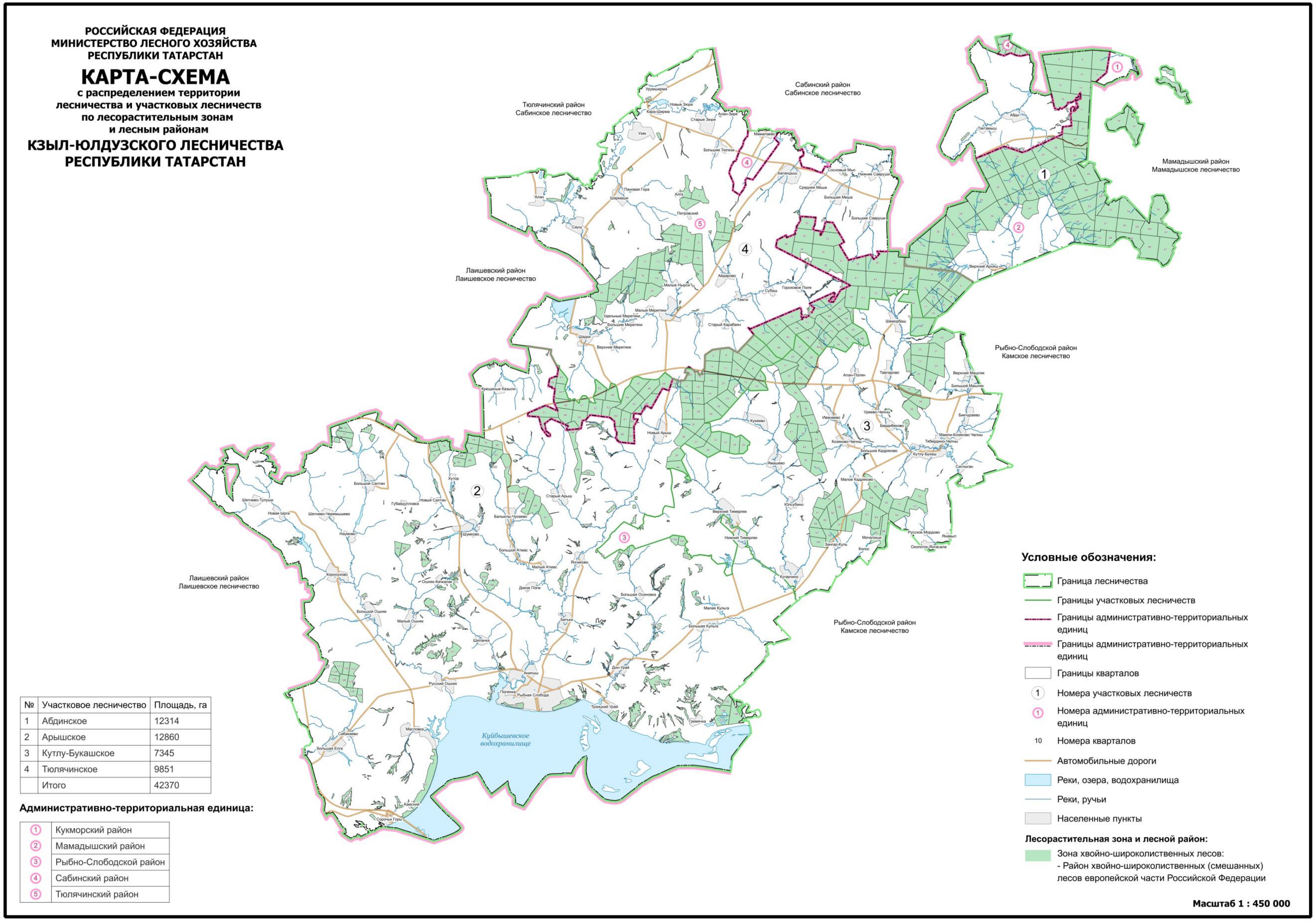

№	Участковое лесничество	Площадь, га
1	Абдинское	12314
2	Арышское	12860
3	Кутлу-Букашское	7345
4	Тюлячинское	9851
	Итого	42370

Административно-территориальная единица:

1	Кукморский район
2	Мамадышский район
3	Рыбно-Слободской район
4	Сабинский район
5	Тюлячинский район

1.1.4. Урманчылык урманнарының кварталлар яисә аларның өлешләре буенча максатчан билгеләнеше һәм саклагыч урман категорияләре буенча бүленеше, шулай ук саклагыч, эксплуатация һәм резерв урманнарын бүлеп чыгару нигезләре

3 нче таблица

Урманнарның максатчан билгеләнеше һәм саклык урман категорияләре буенча бүленеше

т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталларның яки өлешләренең номерлары	Мәйданы, га	Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча бүлү нигезләре
1	2	3	4	5	6
1.	Барлыгы урманнар			42370	
2.	1. Саклык урманнары, барлыгы:			9756	
3.	Шул исәптән:				
4.	1.1. су саклау зоналарында урнашкан урманнар	Барлыгы		-	РФ Урман кодексы, РФ Су кодексы «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман корылышы буенча файдалану күрсәтмәсен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерыгы
		Әбде		-	
		Арыш		-	
		Котлы Бөкәш		-	
		Теләче		-	
5.	1.2. табигый һәм башка объектларны саклау вазыйфасын үтәүче урманнар, шул исәптән, барлыгы:			714	
6.	1.2.1. саклагыч урман полосаларында урнашкан урманнар	Барлыгы		714	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз
		Әбде	квартал өлешләре: 22-24, 26, 27, 70, 71	77	
		Арыш	квартал өлешләре: 8, 9-16, 19-21, 44-47, 49-52, 57, 74-76, 78, 80,	375	

			87-90, 93, 96, 106, 110, 130, 133, 143, 146, 149, 151, 153, 160, 164-169, 172, 178, 182		боерыгы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны тәртипкә китерү инструкциясен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерыгы
		Котлы Бөкәш	квартал өлешләре: 28, 30, 32-34, 37, 38, 48, 49, 56, 57, 59-62, 67-69, 79, 82	224	
		Теләче	квартал өлешләре: 5-7, 20, 80, 85, 87, 96	38	
7.	1.2.2. яшел зоналарда урнашкан урманнар	Барлыгы		-	
		Әбде		-	
		Арыш		-	
		Котлы Бөкәш		-	
		Теләче			
8.	1.2.3. урман паркы зоналарында урнашкан урманнар	Барлыгы		-	
		Әбде		-	
		Арыш		-	
		Котлы Бөкәш		-	
		Теләче		-	
9.	1.3. кыйммәтле урманнар, барлыгы:			9042	
10.	Шул исәптән:				
11.	1.3.1. эрозиягә каршы урманнар (җирләрне эрозиядән саклау өчен билгеләнгән урманнар)	Барлыгы		449	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы,
		Әбде	8	17	
		Арыш	Кварталлар: 92,93, 97,111,113,119, Өлеге кварталларның бер өлеше: 65,96,106,110	374	
		Котлы Бөкәш	-	-	
		Теләче	Квартал: 28	58	
12.	1.3.2. урман-дала урманнары	Барлыгы		7301	
		Әбде	кварталлар: 1-4, 12, 13, 18, 19, 76, квартал өлешләре: 68-71	898	
		Арыш	кварталлар: 39-42, 63, 64, 68-73, 79, 82-84, 91, 94, 95, 98,	4824	

			99-104, 107-109, 112,114, 121-129, 139, 145, 147, 148, 150, 152, 154, 159, 162, 163, 176-184, квартал өлешләре: 57, 74-78, 80, 81, 85-90, 105, 115, 149, 151, 153, 155-158, 160, 161, 164-173,		
		Котлы Бөкәш	кварталлар: 39, 71, 73, 75-78, 80, 81, 84, 85, квартал өлешләре: 37, 38, 70, 72, 74, 79, 82, 83	556	
		Теләче	кварталлар: 2,4,94, 95, квартал өлешләре: 1,3, 5-7, 85-92, 97	1023	
13.	1.3.3. фәнни яки тарихи-мәдәни әһәмияткә ия урманнар	Барлыгы		-	
		Әбде	-	-	
		Арыш	-	-	
		Котлы Бөкәш	-	-	
		Теләче	-	-	
14.	1.3.4. су объектлары буйлап тыелган урман полосалары	Барлыгы		348	
		Әбде	-	-	
		Арыш	кварталлар: 116-118, 120, 140, квартал өлешләре: 143	348	
		Котлы Бөкәш	-	-	
		Теләче	-	-	
15.	1.3.5. уылдык чәчү урыннарын саклаучы урман полосалары	Барлыгы		944	
		Әбде	-	-	
		Арыш	кварталлар: 135, 136, 141, квартал өлешләре: 130-133, 137, 138, 142, 144	944	
		Котлы Бөкәш	-	-	
		Теләче	-	-	
16	2. Эксплуатация урманнары	Барлыгы		32614	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә
		Әбде	кварталлар: 6,	11243	

			10, 11, 15, 20,21, 30, 33, 34, 36, 39, 40, 47, 63, 64, 66, квартал өлешләре: 5, 7, 9, 14, 16, 17, 22- 29, 31, 32, 35, 37, 38, 41-46, 48-62, 65, 67, 72-75		урманнарны кыйммәтле, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы
		Арыш	кварталлар: 1, 3, 5, 6, 18, 24, 25, 28, 29, 32-36, 38, 43, 48, 53, 58, 59, 67, квартал өлешләре: 2, 4, 7-17, 19-23, 26, 27, 30, 31, 37, 44-47, 49-52, 54-56, 60-62, 66	5903	
		Котлы Бөкәш	кварталлар: 10-14, 17-24, 26, 27, 35, 36, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 51-55, 58, 63, 64, 66, квартал өлешләре: 9, 15, 16, 25, 28-34, 42, 45, 48-50, 56, 57, 59-62, 65, 67-69	6524	
		Теләче	кварталлар: 8-12, 14-19, 21, 23-27, 29, 32-38, 40-43, 50-52, 54, 61-66, 68-71, 73, 77-79, 81-84, квартал өлешләре: 13, 20, 22, 30, 31, 39, 44, 53, 60, 67, 72, 74-76, 80	8944	

1.1.5. Урманчылык территориясендә урман фонды җирләре составыннан урманлы һәм урмансыз җирләргә сыйфатлама

4 нче таблица

Урманчылык территориясендә урман фондының урманлы һәм урмансыз җирләренә сыйфатлама

т/с	Җирләрнең категориясе	Урманчылык буенча барлыгы	
		Мәйданы, га	%
1	2	3	4
1.	1. Урманнарның гомуми мәйданы	42370	100,00
2.	2. Урманлы җирләр, барлыгы	41566	98,10
3.	2.1.Урман үсемлекләре үсә торган җирләр, шул исәптән:	39705	95,52
4.	урман культуралары	14041	33,14
5.	2.2. Урман үсемлекләре белән капланмаган җирләр, барлыгы, шул исәптән	1861	4,39
6.	тоташмаган урман культуралары	1641	3,87
7.	питомниклар һәм урман плантацияләре	46	0,11
8.	аралыклар	-	-
9.	Көекләр	-	-
10.	һәлак булган урман утыртмалары	-	-
11.	киселгән урыннар	167	0,39
12.	ачык, ташландык урыннар	7	0,02
13.	3. Урман булмаган җирләр, барлыгы, шул исәптән	804	1,90
14.	Сөрүлекләр	29	0,07
15.	Печән чабу урыннары	74	0,17
16.	җәйләүләр	34	0,08
17.	сулар	147	0,35
18.	бакчалар	0	0,00
19.	юллар, ызаннар	366	0,86
20.	утарлар һәм башка объектлар	60	0,14
21.	Сазлар	18	0,04
22.	комнар	1	0,00
23.	башка төрле җирләр	75	0,18

1.1.6. Гамәлдәге һәм проектлана торган махсус саклана торган табигать территорияләренә һәм объектларга, аларны оештыру, экологик челтәрләрен үстерү, биотөрлелеген саклау планнарына сыйфатлама

Хокукый режим РФ Урман кодексының 112 статьясыбелән билгеләнә. Бу җирләр әйләнештән алынган яки әйләнешендә чикләнгән (РФ Җир кодексының 27 статьясы).

Махсус саклана торган табигать территорияләрендә тыела яисә рөхсәт ителә, гамәлгә ашырыла торган конкрет эшчәнлек төрләре, шул исәптән урманнардан файдалану, аларны саклау яисә яңадан җитештерү өлкәсендә, РФ Җир

кодексы, РФ Урман кодексы, «Махсус сакланыла торган табигать территорияләре турында» 33-ФЗ номерлы федераль закон, шулай ук аларны үтәү өчен чыгарылган Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Урманчылык территориясендә гамәлдәге һәм проектлана торган түбәндәге махсус сакланыла торган табигать территорияләре (алга таба – МСТТ) бар.

Махсус сакланыла торган табигать территорияләре исемлеге

т/с	Табигый һәйкәл, тыюлык һәм махсус саклана торган башка объектлар Аерып чыгару нигезе	Объек-тның мәйда-ны, гектар	Кишәрлек урманчылыгы, квартал, бүлемтек	Профиль	Кыскача сыйфатлама һәм хуҗалык алып бару тәртибе
1	2	3	4	5	6
1	Региональ әһәмияттәге «Мишә» дәүләт аучылык тыюлыгы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Мишә» һәм «Шомбыт» дәүләт табигый аучылык тыюлыклары турында» 2004 елның 29 гыйнварындагы 41 номерлы карары).	2889	Әбде, кварталлар: 22, 28-30, 36-40, 72-76	Аучылык һәм зоология профи-лендәге	Гомуми мәйданы – 17204 гектар. Объектның төп әһәмияте – бу төбәктә кондыз популяциясен торгызу.
		5616	Арыш, кварталлар: 10, 41-91, 93-97, 109-111, 113, 115-118, 145-146, 164, 171-173, 179		
		1185	Котлы Бөкәш, кварталлар: 9, 10-18, 70, 84		
		7514	Теләче, кварталлар: 1-27, 29-44, 50-54, 60-62, 85-97		

1.1.7. Илкүләм мирас буенча проектлана торган урманнарга сыйфатлама

Татарстан Республикасы территориясендә сыйфатламалары буенча илкүләм мирас урманнарына кертү өчен тиешле урманнар юк.

1.1.8. Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек төрләрен һәм буфер зоналары зурлыклары исемлеге

Биологик күптөрлелекне саклау – урман хуҗалыгы эшчәнлеген алып баруда зарури шарт. Ул саклык урманнарында, махсус сакланучы урман кишәрлекләрендә генә түгел, ә диләнке эшләре гамәлгә ашырылганда да тәэмин ителергә тиеш.

Урман кишәрлекләрендә кисү эшләре уздырылганда тереклек итү тирәлеге шартлары шактый үзгәрә. Үсеш алуның үзгәргән шартларында, яңа шартларга хас булганча, бары тик урман биоценозлары гына яши ала, шуңа күрә тереклек тирәлеген тамырдан үзгәртә торган тоташ кисү барышында биотопларны (биоценоз биләгән киңлекләрнең абиотик факторлары буенча беришлеләренә карата) максималь саклау мөһим.

Үсемлекләрнең һәм хайваннарның урман төрләре тереклек итә торган шартлар төрлелеген саклау өчен диләнкеләрне аерып чыгарганда һәм таксацияләгәндә әһәмиятле биотоплар (әһәмиятле объектлар) – кисү эшләре кагылмый торган һәм биотөрлелекне саклау өчен әһәмиятле булган, зур булмаган җир кишәрлекләре аерып чыгарыла, ә диләнкеләр эшләнгәндә, – саклана.

Аларның булуы билгеле бер дәрәҗәдә табигый җимерелү нәтиҗәләрен имитацияләргә булыша, киселгән урыннарда урман тирәлеген сакларга һәм торгызырга ярдәм итә. Әлеге объектлар Россия Кызыл китабына һәм/яки төбәкләрдәге Кызыл китапларга кертелгән, сирәк очрый торган һәм нәзберек булган тереклек организмнары төрләренең потенциаль тереклек итү урыннары булып тора.

Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек объектларының һәм буфер зоналарының нормативлары һәм параметрлары 20 нче таблицада чагылдырылды.

20 нче таблица

Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек объектларының һәм буфер зоналарының нормативлары һәм параметрлары

т/с	Биологик күптөрлелек объектлары	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
1.	Даими һәм вакытлы су агымнары	Су агымының аерым ачык күренеп тора торган үзәне. Вакытлы су агымы даими рәвештә су басу эзләре буенча ачыкланырга мөмкин. Коры җәйдә су агымы кибәргә мөмкин	Әгәр нормативларда башкача билгеләнмәсә, даими су агымнары өчен киңлеге кимендә 50 м, вакытлы су агымнары үзәннәре буйлап кимендә 20 м буфер зоналары билгеләнә. Буфер зонасы инде урман баскан тугайлык булырга тиеш түгел һәм су агымы үзәненнән башлап яисә урмансыз тугайлыктан башлап һәр ягыннан үлчәнә. **Искәрмә:** буфер зонасына мәҗбүри рәвештә сөзәк таулар һәм тамыр токымнары чыккан урыннар кертелергә тиеш
2.	Кизләүләр (чишмәләр), грунт сулары чыгу урыннары	Төптә кизләүләр аерылып торырга мөмкин, яисә су таудан агучы чишмә рәвешендә агып чыга. Чишмә карст бүрәнкәсеннән агып чыгарга мөмкин	Чишмәләр буйлап (алар чыккан урыннар тирәли) киңлеге кимендә 50 м буфер зоналары аерыла. Дәвалану яисә савыктыру максатларында файдаланыла торган, шулай ук зиярәт кылу объекты булып хезмәт итүче (изгеләр чишмәсе) чишмәләр

т/с	Биологик күптөрлелек объектлары	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
			тирәли буфер зонасы киңәйтелергә мөмкин – аерым тәртиптә билгеләнә.
3.	Сазланган уйсулыклар һәм вакыты-вакыты белән су баса торган урыннар	Әлеге кишәрлек артыгы белән дымланган: су өслеккә чыккан яисә аяк белән басканда бүселеп чыга. Объект чикләрендә – артык дымланган урман типларының туфрак катламы. Кырые буйлап, шулай ук объектлар чикләрендә агачлар юк яисә товарлык дәрәҗәсе аз булган агачлар гына үсә	Су баса торган кишәрлек кырые буйлап су өслектә тора яисә басканда чыга. Рельефта түбәнрәк урында, туфрак өсте капламы чигендә, чиге буйлап туфрак өсте катламы һәм агачлыклар сыйфатында.
4.	Күлләрнең, сазларның һәм башка ачык урыннарның ярлары буйлап урман кашаклары, сазлыкларда зур булмаган утраулар	Ачык киңлекләрнең (күлләр, сазлар, болыннар) ярларында урман кашакларын аерып чыгару урман корылышы буенча саклагыч полоса билгеләнмәгән очракта башкарыла	Киңлеге кимендә 50 м урман кашагы күл суыннан алып яисә ачык башка урын киселешеннән башлап үлчәнә. Ләкин, әгәр күлдә утраучык яисә сазланган урын булса, буфер зонасын каты яр кырыеннан яисә сазлык яки ачык территория кырыеннан башлап үлчиләр. Шулай ук сазлык белән әйләндереп алынган зур булмаган (0,5 гектарга кадәр) утраулар да билгеләнә. **Искәрмә:** әгәр әлеге күл яисә сазлык хайваннарның сезонлы туплану һәм үрчү урыны, сирәк очрый торган һәм нәзберек төрләрнең фактта тереклек итү урыны булып торса, ул очракта буфер зонасы киңәйтелергә тиеш
5.	Чокырлар, су агымнарының тирән кергән үзәнлекләре, башка төрле сөзәклекләр	Су агымнарының тирән кергән үзәнлекләре һәм чокырлар – тауның текәлеге 10° башланып киткәндә. Башка текә таулар (киртләчләр, текә ярлар) – тауның текәлеге кимендә 20° булган очракта	Нормативларда башкача билгеләнмәсә, сөзәк тау өсте һәм асты буйлап киңлеге кимендә 15-20 метрлы буфер зоналары билгеләнә. Сөзәк тауның үзе һәм буфер зонасы әһәмиятле объект булып тора.
6.	Төп токымнарның, урман белән капланган калкулыкның шәрә урыннары, известьлы токым, ачык комлы кишәрлекләр,	Куәте аз булган туфрак үсемлекләре белән капланган, төп токымнар шәрәләнә торган урыннар. Таш чәчелгән урыннар – төрле зурлыктагы һәм шомалыктагы ташлар җыелмасы. Тау битләрендә, тау киртләчләрендә, ярларда һәм алар янәшәсендә еш очрый. Ташлы һәм	Объект кишәрлекнең төп токымнары шәрәләнгән чиге буйлап яисә таш чәчелгән урын чиге буйлап билгеләнә. Таш чәчелгән, төп токымнар шәрәләнгән урын, дюна комплексы кырыеннан киңлеге кимендә 20 метрлы

т/с	Биологик күптөрлелек объектлары	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
	дюналар, таш чәчелгән урыннар	шәрәләнгән урыннар аз куәтле туфрак үсемлекләре белән капланырга мөмкин. Комлы дюналар өлешчә аз куәтле туфрак-үсемлек катламы белән ныгытылырга мөмкин	буфер зонасы билгеләнә.
7.	Аерым зур йомры ташлар һәм кантарлар	Лишайниклар һәм үсемлекләр белән капланган аерым зур йомры ташлар (2 куб.метрдан башлап) һәм кантарлар	Аерым зур йомры ташларны мәйданлы объектны билгеләмичә генә билгеләргә була, аларның тупланышы мәйданлы объект буларак билгеләнә
8.	Карст элементлары	Известькатнашмалы токым ятмалары якын яткан урыннарда ярыклар, бүрәнкәләр, юкка чыга торган су агымнары һәм сулыклар, коры үзәнлекле сазлыклар. Калын известьташ катламының су белән юылган куышлыклары. Өслегендә уйсулыклар, җимерек, ярык урыннар күренә. Карст элементлары белән чишмәләр, кизләүле сазлыклар бәйле булырга мөмкин. Өслегендә шәрәләнгән известьташлар күренергә мөмкин	Объект тирәли уйсулык, куышлык кырыеннан киңлеге кимендә 20 метрлы буфер зонасы билгеләнә.
9.	Ачык һәм ярымачык урыннар	Урман белән капланмаган кишәрлекләр: зур булмаган аланлыклар, сирәклекләр, болынлыклар һ.б. (шул исәптән сазлыкланган). Агачларның тулылыгы 0,4 ким. Запас гектарына 50 куб.метрдан кимрәк	Чиге буйлап агачлар арасында (тулылыгы һәм запасы ким булган кишәрлек)
10.	Таркалу тәрәзәләре чыбык-чабык һәм җил аударган агачлар-туфрак комплекслары белән тупланган.	Төрле токымга караган, төрле таркалу стадияләрендәге аунаклар бар (диаметры 20 сантиметрдан (алга таба – см) башлана). Җил аударган агач-туфрак комплекслары (ВПК) – зур агачларның тамыр системасы һәм туфракның өске катламнары белән бергә аву нәтиҗәсе	Таркалу тәрәзәләрен табигый яңару төркемнәре, шулай ук башка объектлар белән берлектә билгеләү максатка ярашлы була. Билгеләү эше объект чикләре буенча башкарыла
11.	Коры-сары, биек түмәрләр, куышлы агачлар, берән-сәрән ятучы зур чыбык-чабыклар	Төрле токымнардан зур күләмле (диаметры 20 см башлана торган) коры-сары. Куышлы һәм тукран тукыган эзләре булган коры-сары аеруча кыйммәтле була. 2-5 м биеклегендәге һәм 20 см зуррак диаметрлы табигый эре түмәрләр. Куышлы агачлар. Төрле токымга караган, төрле таркалу стадияләрендәге чыбык-чабыклар (диаметры 20 см башлана)	Диләнке эшләгәндә куркыныч тудырмый торган коры-сарыны саклау максатка ярашлы була. Корыган һәм куышлы тере агачлар зарури сакланырга тиеш

т/с	Биологик күптөрлелек объектлары	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
12.	Күп еллык агачлар һәм аларның чәчәклекләре, җыйнак биологик кыйммәтле урыннар	Берән-сәрән күп еллык агачлар, аларның чәчәклекләре һәм җыйнак биологик кыйммәтле кишәрлекләр	Күп еллык, янгынга каршы корытылган наратлар, карт усак, кара зирек, кәҗә талы аеруча кыйммәтле. Агачларның ябалдашы яхшы үсеш алган һәм җилгә каршы торырга сәләтле булырга тиеш. Күп еллык агачларның чәчәклекләре һәм җыйнак биологик кыйммәтле өлешләре составында агачларны саклау оптималь булып тора
13.	Төбәк өчен сирәк токым агачлары	Киң яфраклы токымлы агачлар: имән, корычагач, карама, өрәңге, юкә.	Сирәк токым агачларының җыйнак төркемнәрен һәм шушы токымнарга караучы берән-сәрән агачларны үз эченә алган чәчәклекләр саклана.
14.	Сирәк һәм терлек азыгы булган куаклыклар	Чикләвек куагы, артыш, миләш, гөлҗимеш, зелпе куаклары һ.б.	Сөйрәнмәләрдән башка саклана
15.	Яңартылуның гамәлдәге төркемнәре	Киселгән урыннарда үсеш алырга мөмкин булган ышанычлы үренте төркемнәре. Дренажланган урыннарда агач чыбылдыгы тәрәзәләрендә яңартылу төркемнәре, эре аунак өемнәре тупланган урыннарда чыршы шытып чыккан	Үренте чәчәклекләре яңартылуның югары тыгызланган өлеше чикләре буенча билгеләнә
16.	Сирәк очраучы һәм нәзберек үсемлекләрнең һәм гөмбәләрнең тереклек итү урыннары	Россия Федерациясе Кызыл китабына һәм/яисә төбәк Кызыл китабына кертелгән сирәк очрый торган һәм нәзберек үсемлек һәм гөмбә төрләренең яңа ачыкланган даими тереклек итү урыннары	Төрләрнең биологиясе һәм экологик таләпләре нигезендә билгеләнә. Күпчелек сирәк төрләрне билгеләве авыр булганга күрә, сирәк төр һәм аларны саклау өчен зарури чикләр булу-булмавын тәгаенләштерү өчен биология белгеченә мөрәҗәгать итәргә киңәш ителә. Әгәр бер нөсхә яисә затларның җыйнак төркеме ачыкланса, алар тирәли киңлеге кимендә 50 метрлы буфер зонасын билгеләргә кирәк
17.	Куышлы агачлар	Берән-сәрән тере яки куышлы коры агачлар	Аерым агачлар яки агач төркемнәре рәвешендә җилгә каршы торучанлыкны, бөҗәк ашаучы кошларны күчерү

т/с	Биологик күптөрлелек объектлары	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
			урыннарын тәэмин итү өчен, шулай ук башка кыйммәтле объектлар составында саклана
18.	Зур оялыклары булган агачлар	Зур оялыклары булган агачлар саклана, диаметрында 1 метрдан зуррак оялар, шулай ук эре оялар тупланган урыннар махсус кыйммәткә ия	1 м һәм аннан зуррак диаметрлы оялар өчен буфер зонасының киңлеге - 500 м (елның теләсә кайсы вакытында), ә калган оялар өчен 100-300 м кимрәк булырга тиеш (кошларның күздә тотылган төренә карап). Буфер зонасының зурлыгы орнитолог белгеч тарафыннан тикшерү, ояның кемгә каравын һәм статусын билгеләү нәтиҗәләре буенча тәгаенләштерелергә мөмкин
19.	Зур кырмыска оялары	0.5 м биегрәк булган кырмыска оялары	0.5 м биегрәк булган кырмыска оялары тирәли 20 м радиуста кисүләр тыелган буфер зонасы аерып чыгарыла

1.1.9. Гамәлдәге урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларына, урман инфраструктурасы ясауга бәйле булмаган объектларга, әлеге объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү чараларына территориаль планлаштыру документларында каралган сыйфатлама

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы объектлары исемлеген раслау турында» 2012 елның 17 июлендәге 1283-р номерлы боерыгы.

РФ Урман кодексының 13 статьясы нигезендә урман юллары урманнардан теләсә нинди файдалану ысулында, шулай ук урманнарны саклау һәм яңадан үрчетү максатларында да төзелергә мөмкин.

Гамәлдәге урман юлларына сыйфатлама киләсе таблицада китерелде.

Урман юлларына сыйфатлама

т/с	Юлларның төрләре	Юллар озынлыгы, км					
		Барлы-гы	Урман хуҗалыгы (төрләре буенча)				Гомуми
			I тип	II тип	III тип	Җәмгысе	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Юллар, барлыгы	257	7	151	6	164	93
2.	шул исәптән						
3.	а) автомобиль	257	7	151	6	164	93

т/с	Юлларның төрләре	Юллар озынлыгы, км					
		Барлы-гы	Урман хуҗалыгы (төрләре буенча)				Гомуми
			I тип	II тип	III тип	Җәмгысе	
1	2	3	4	5	6	7	8
4.	алардан:						
5.	каты түшәмәле	40	1	-	-	1	39
6.	грунт	217	6	151	6	163	54
7.	шул исәптән						
8.	ел әйләнәсе кулланыла торган	13	-	2	-	-	11

Урманчылык территориясендә булган гомуми файдаланудагы барлык автомобиль юллары һәм урман хуҗалыгы юллары агач материалы саты һәм эшкәртү урыннарына чыгару юллары булып хезмәт итә.

Квартал ызаннарының озынлыгы – 358 км. Урман юлларының озынлыгы – 257 км.

Гамәлдәге урман инфраструктурасы объектлары 95 км озынлыгында квартал ызаннары белән җирдән катнаш файдаланучылар белән берлектәге чикләрне чистартуны һәм 500 данә күләмендә квартал баганаларын урнаштыруны таләп итә.

Урман эшкәртү инфраструктурасы (әзерләнгән агач материалын эшкәртү объектлары, биоэнергетика объектлары һәм башкалар) агач материалы белән башка төрле урман ресурсларын эшкәртү өчен төзелә. РФ Урман кодексының 14 статьясына ярашлы рәвештә, саклагыч урманнарда, шулай ук РФ Урман кодексында, башка федераль законнарда каралган башка очракларда урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела.

Урманчылык территориясендә урман эшкәртү объектлары юк.

Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү урман фонды җирләрендә РФ Урман кодексының 21 һәм 21.1 статьяларына ярашлы рәвештә башкарыла.

Урманчылык территориясендә урман инфраструктурасын төзүгә бәйле булмаган чираттагы объектлар бар:

ясалма катламлы автомобиль юллары – 40 км;

электртапшыру линияләре – 6 км;

газүткәргечләр – 3 км;

нефтьүткәргечләр – 5 км;

бүтән трассалар – 10 км.

Линияле объектларның гомуми озынлыгы 64 км тәшкил итә.

Моннан тыш, 3 га мәйданда юлларны ремонтлау өчен табигый карьерлар бар.

Территориаль планлаштыру схемасы буенча урманчылык территориясендә өстәмә объектлар планлаштырылмый. Башка категориягә караган, урман урнашкан җирләрдә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү урманнарның максатчан билгеләнеше буенча башка федераль законнарда каралган очракларда рөхсәт ителә.

Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау яки эксплуатацияләү өчен

кулланылган җирләр РФ Урман кодексының 21 статьясының 9 өлеше нигезендә рекультивацияләнергә тиеш.

Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман кишәрлегенең проект документациясе составына һәм эчтәлегенә, аны әзерләү тәртибенә таләпләрне раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләренә ярашлы рәвештә, шулай ук РФ Урман кодексында һәм башка федераль законнарда каралган очракларда, агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын саклагыч урманнарда урнаштыру тыела.

Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча, гамәлдәге һәм проектлана торган махсус сакланучы табигать территорияләрен, урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын, урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны тамгалап, кварталлар буйлап бүлгәләнеше 3 номерлы карта-схемада күрсәтелде.

3 нче карта-схема

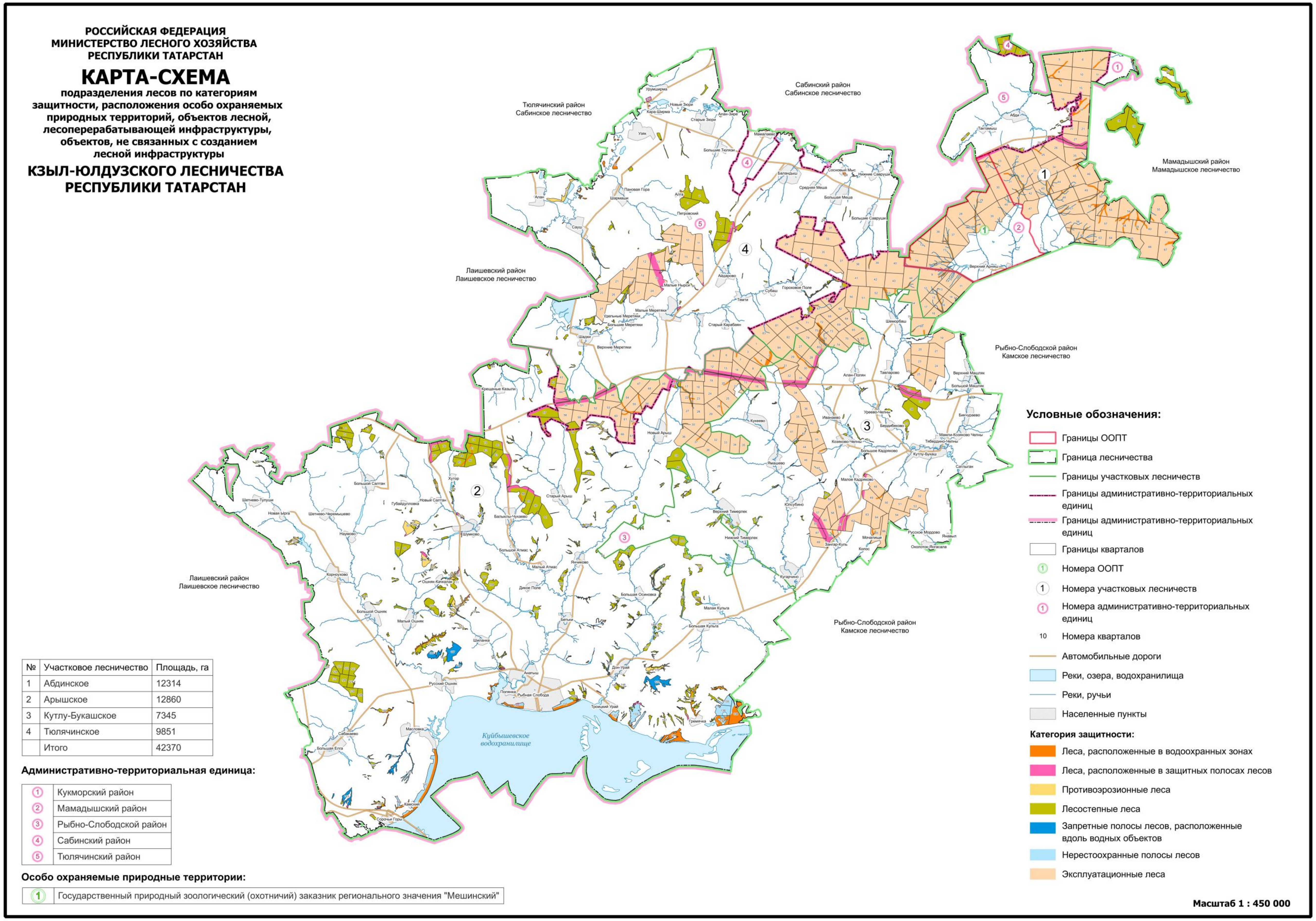

1.2. Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре

Урман мөнәсәбәтләрендә Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр, гражданнар һәм юридик затлар катнаша (РФ Урман кодексының 4 статьясы).

Шул ук вакытта, РФ Урман кодексының 5 статьясы нигезендә, урман динамикалы рәвештә яңартыла һәм трансформациягә бирелә торган табигый ресурс буларак карала, чөнки югарыда аталган статья нигезендә урманнардан файдалану, аларны саклау һәм яңадан үрчетү экологик система яки табигый ресурс кебек урман төшенчәсеннән чыгып гамәлгә ашырыла.

Урманчылык территориясендә урманнардан кварталларга бүлеп рөхсәтле файдалану төрләре 5 нче таблицада күрсәтелә.

5 нче таблица

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, га
1	2	3	4	5
1.	Агач әзерләү (РФ Урман кодексының 25, 29 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
2.	Терлек азыгы әзерләү (РФ Урман кодексының 25, 31 статьялары)	Әбде	-	
		Арыш	-	
		Котлы Бөкәш	-	
		Теләче	-	
		Барлыгы		
3.	Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю (РФ Урман кодексының 25, 32 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-971-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
4.	Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәре җыю (РФ Урман кодексының 25, 35 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
5.	Ау хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 36 статьялары) Тыела: урман паркы зоналарында	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, га
1	2	3	4	5
	урнашкан урманнар, шәһәр урманнары; әгәр урманнарны кисү яки аучылык инфраструктурасы объектларын булдыру белән бәйле булса, яшел зоналарда урнашкан урманнар			
6.	Авыл хуҗалыгы алып бару (РФ Урман кодексының 25, 38 статьялары). Тыела: урман паркы зоналарында урнашкан урманнар, шәһәр урманнары; Тыюлыклы урман кишәрлекләре; Махсус сакланыла торган кишәрлекләр – тыела, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) искәрмә булып тора; яшел зоналарда урнашкан урманнарда – тыела, печән чабу һәм умартачылыктан тыш, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында коймалар төзү тыела	Әбде	Кварталлар: 1-4, 6, 8, 10-13, 15, 18-21, 24, 27, 30, 33-34, 36, 39, 40, 47, 63-64, 66, 70-71, 76, квартал өлешләре: 5, 7, 9, 14, 16-17, 22-23, 25-26, 28-29, 31, 32, 35, 37-38, 41-46, 48-62, 65, 67-69, 72-75	11739
		Арыш	Кварталлар: 6, 16, 18, 19, 24, 25, 28, 29, 32-36, 38-44, 46-53, 57-59, 63-64, 67- 76,78-80, 82-84, 87, 89, 91-104, 107-109, 11-114, 116-129, 135, 136, 139-141, 143, 150, 152-154, 159,162-163, 172, 176-184, квартал өлешләре: 2, 4, 7, 14, 15, 17, 20-23, 26, 27, 30, 31, 37, 45, 54-56, 60-62, 65, 66, 77, 81, 85-86, 88, 90, 105-106, 110, 115, 130-134, 137-138, 142, 144, 151, 155-158, 160-161, 164-169, 171, 173	12041
		Котлы Бөкәш	Кварталлар: 10-14, 17-24, 26-27, 32-41, 43-44, 46-47, 51-64, 67, 69, 71, 73, 75-78, 80-81, 84-85, квартал өлешләре: 9, 15-16, 25, 28-31, 42, 45, 48-50, 65, 68, 70, 72, 74, 79, 82, 83	7215
		Теләче	Кварталлар: 2-12, 14-21, 22, 23-38, 40-43, 50-52, 54, 61-66, 68-71, 73, 77-86, 94-95	9622
		Барлыгы		40617
7.	Балык тотуны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш (РФ Урман кодексының 25, 38.1 статьялары).	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
8.	Фәнни-тикшеренү, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 40 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, га
1	2	3	4	5
9.	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 41 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
10.	Урман плантацияләре булдыру һәм аларны эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 42 статьялары). Тыела: су саклау зоналарында урнашкан урманнар	Әбде	Кварталлар: 34, 40, 109, квартал өлешләре: 5-7, 9-11, 14-17, 20-33, 35-39, 40-62, 64-67, 72-75	8105
		Арыш	Кварталлар: 25, 28, квартал өлешләре: 1-24, 26, 27, 29-38, 43-56, 58-62, 66-67	8465
		Котлы Бөкәш	Кварталлар: 10, 12-14, 17-20, 22-24, 26, 58, квартал өлешләре: 9, 11, 15, 16, 21, 25, 27-36, 40-57, 59-69	4835
		Теләче	Кварталлар: 35, 41-42, 62, 64, 68-69, 73, 82, квартал өлешләре: 8-27, 29-34, 36-40, 43-44, 50-54, 60-61, 63, 65-67, 70-72, 74-81, 83-84	6486
		Җәмгысе		27891
11.	Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү (РФ Урман кодексының 25, 39 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
12.	Урман питомниклары булдыру һәм аларны эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 39.1 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
13.	Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм табу (РФ Урман кодексының 25, 43 статьялары). Тыела: урман паркы зоналарында, яшел зоналарда урнашкан урманнар, шәһәр урманнары, урман паркы зоналарында җир асты геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру рөхсәт ителә	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
14.	Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын төзү һәм	Әбде	1-76	12279
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12947
		Котлы Бөкәш	9-85	7330

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, га
1	2	3	4	5
	киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 44 статьялары)	Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9814
		Барлыгы		42370
15.	Линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 45 статьялары) Гамәлдәге линияле объектлар, шул исәптән, РФ Урман кодексында әлеге куллану төре буенча чикләүләр кертелгән саклагыч урманнар категориясендә дә, кулланылырга мөмкин	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
16.	Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 46 статьялары). Тыела: саклык урманнары, махсус сакланыла торган кишәрлекләр	Әбде	Кварталлар: 34, 40, 109, квартал өлешләре: 5-7, 9-11, 14-17, 20-33, 35-39, 40-62, 64-67, 72-75	8105
		Арыш	Кварталлар: 25, 28, квартал өлешләре: 1-24, 26, 27, 29-38, 43-56, 58-62, 66-67	8465
		Котлы Бөкәш	Кварталлар: 10, 12-14, 17-20, 22-24, 26, 58, квартал өлешләре: 9, 11, 15, 16, 21, 25, 27-36, 40-57, 59-69	4835
		Теләче	Кварталлар: 35, 41-42, 62, 64, 68-69, 73, 82, квартал өлешләре: 8-27, 29-34, 36-40, 43-44, 50-54, 60-61, 63, 65-67, 70-72, 74-81, 83-84	6486
		Барлыгы		27891
17.	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 47 статьялары)	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370
18.	РФ Урман кодексының 6 статьясының 2 өлеше нигезендә билгеләнгән башка төрләр	Әбде	1-76	12314
		Арыш	1-169, 171-173, 176-184	12860
		Котлы Бөкәш	9-85	7345
		Теләче	1-44, 50-54, 60-97	9851
		Барлыгы		42370

2 БҮЛЕК. УРМАННАРДАН РӨХСӘТЛЕ ФАЙДАЛАНУ НОРМАТИВЛАРЫ, ПАРАМЕТРЛАРЫ ҺӘМ ЧОРЛАРЫ, УРМАННАРНЫ САКЛАУ ҺӘМ ЯҢАДАН ҮРЧЕТҮ НОРМАТИВЛАРЫ

2.1. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану РФ Урман кодексының 29, 29.1, 30 статьялары, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалын әзерләү кагыйдәләрен һәм агач материалын әзерләү үзенчәлекләрен раслау турында» 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы белән расланган Агач материалын әзерләү кагыйдәләре белән регламентлана.

Агач материалы әзерләү эшкуарлык эшчәнлеге максатларында гражданнар, юридик затлар тарафыннан, шулай ук гражданнар тарафыннан – шәхси максатларда (җылыту, төзелмәләр торгызу һ.б. өчен) гамәлгә ашырылырга мөмкин.

«Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законында каралган искәрмәле очракларда урман утыртмаларын сату-алу шартнамәләре нигезендә дәүләт ихтыяҗларын яки муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен агач материалы әзерләүне гамәлгә ашыру рөхсәт ителә.

Чикләрендә агач материалы әзерләү өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән кварталлар исемлеге 5 нче таблицада күрсәтелә.

Әгәр РФ Урман кодексында башкасы билгеләнмәгән булса, диләнкедә (кисү өчен билгеләнгән урман утыртмалары урнашкан территориядә) агач материалын әзерләү өчен кисүләрне гамәлгә ашыру рөхсәт ителә (РФ Урман кодексының 23.1 статьясы):

1) өлгергән, картайган урман утыртмаларын;

2) урманнарны саклау буенча чаралар үткәргәндә уртача яшьтәге, өлгергән, картайган урман утыртмалары;

3) РФ Урман кодексының 13, 14, 21 һәм 21.1 статьяларында каралган объектларны төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен, РФ Урман кодексының 68.3 статьясында каралган эшләрне башкару өчен билгеләнгән теләсә кайсы яшьтәге урман утыртмалары.

Агач материалы әзерләү эше эксплуатация урманнарында, саклагыч урманнарда гамәлгә ашырыла, әгәр РФ Урман кодексында, бүтән федераль законнарда башкасы каралмаса.

Саклагыч урманнарда тоташ кисүләр РФ Урман кодексның 21 статьясының 6 өлешендә каралган очракларда һәм сайланма кисүләр үзләренең тиреләк хасил итә, су саклый торган, санитар-гигиеник, савыктыру һәм башка төрле функцияләрен югалта башлаган урман утыртмаларын саклагыч урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар башкара торган файдалы функцияләрнең сакланышын

тәэмин итә торган урман утыртмаларына алмаштыруны тәэмин итмәгән очракларда гамәлгә ашырыла, әгәр РФ Урман кодексында башкача билгеләнмәгән булса.

Урман агачларын кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, әзерләнгән агач материалын алып чыгу агач материалы әзерләү максатларында урман кишәрлегеннән файдаланучы зат тарафыннан урман декларациясе буенча декларацияләнә торган чор башланган датадан 12 ай эчендә гамәлгә ашырыла. Агач материалы урман агачларын сату-алу шартнамәсе яисә РФ Урман кодексының 19 статьясының 5 өлешендә күрсәтелгән контракт нигезендә әзерләнгән очракта, агачларны кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу эшләре шартнамәдә яисә контрактта билгеләнгән вакыт эчендә тиешенчә гамәлгә ашырыла.

Урман агачларын, тарттыруның (транспорт белән күчерүнең), өлешчә эшкәртүнең, саклауның, алып чыгуның вакытлары урманнан файдаланучы затның язмача гаризасы нигезендә, вәкаләтле орган тарафыннан иң күбе 12 айга арттырылырга мөмкин.

Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменнән (агач алуның рөхсәт ителгән күләменнән) артып китүче күләмдә, шулай ук кисентеләр яшен бозып, агач материалы әзерләү тыела.

2.1.1. Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару РФ Урман кодексының 29 статьясы, «Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибен раслау турында» 2011 елның 27 маендагы 191 номерлы Рослесхоз боерыгы, «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы Рослесхоз боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Әлеге урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын сайланма кисүләр буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме 6 нчы таблицада китерелә.

Әлеге урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган агачларны сайланма кисүләр буенча диләнке исәпләмәсе 7 нче таблицада китерелә.

6 нчы таблица

Урман хуҗалыгы регламенты гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын сайланма кисүләр буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Урманнарның максатчан билгеләнеше – саклагыч урманнар														
Саклагыч урманнар категориясе – саклагыч урман полосаларында урнашкан урманнар (тимер юл транспорты турында Россия Федерациясе законнары, автомобиль юллары турында һәм юл эшчәнлеге турында законнар нигезендә билгеләнгән тимер юлларга бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә һәм автомобиль юлларының юл буе полосаларында урнашкан урманнар)														
Хуҗалык бүлемтеге – каен														
Барлыгы хисапка кертелгән	3	0,4							1	0,1	2	0,3		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		25								25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	3	0,2							1	0,1	2	0,1		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – усак														
Барлыгы хисапка кертелгән	21	4,7					3	1,0	3	0,9	8	1,7	7	1,1
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		17						30		25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	14	0,8					3	0,3	3	0,2	8	0,3		
Уртача кабатлану чоры	10													

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
			1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	2													
тамыр		0,1												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – тәбәнәк кәүсәле имән (IV һәм аннан да түбән бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	2	0,3									2	0,3		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	2	-									2	-		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – юкә														
Барлыгы хисапка кертелгән	71	15,6							71	15,6				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		25								25				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	71	3,9								3,9				
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	7													
тамыр		0,4												

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ликвидлы		0,4												
эшкә яраклы		0,2												
Саклаучы урман категорияләре – эрозиягә каршы урманнар														
Хуҗалык бүлемтеге – Түбән кәүсәле имән (III һәм аннан да югары бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	10	1,9							5	1,0	5	0,9		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		20								25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	10	0,4							5	0,3	5	0,1		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – усак														
Барлыгы хисапка кертелгән	26	5,7					12	2,8	14	2,9				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		26						30		25				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	26	1,5					12	0,8	14	0,7				
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	3													
тамыр		0,2												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Хуҗалык бүлемтеге – тәбәнәк кәүсәле имән (IV һәм аннан да түбән бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	10	1,4									10	1,4		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	10	0,2									10	0,2		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – юкә														
Барлыгы хисапка кертелгән	25	6,0									25	6,0		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	25	0,9									25	0,9		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	2													
тамыр		0,1												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												
Саклагыч урман категорияләре – су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары														
Хуҗалык бүлемтеге – Түбән кәүсәле имән (III һәм аннан да югары бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	12	1,4											12	1,4

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты														-
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	-	-											-	-
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – усак														
Барлыгы хисапка кертелгән	34	5,7							31	5,4	3	0,3		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		25								25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	34	1,4							31	1,3	3	0,1		
Уртача кабатлану чоры														
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	3													
тамыр		0,1												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – тәбәнәк кәүсәле имән (IV һәм аннан да түбән бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	53	6,3									53	6,3		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	32	1,0									53	1,0		

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	3													
тамыр		0,1												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												
Саклаучы урман категорияләре – эрозиягә каршы урманнар														
Хуҗалык бүлемтеге – нарат														
Барлыгы хисапка кертелгән	6	2,1							1	0,4	5	1,7		
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		19								25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	6	0,4							1	0,1	5	0,3		
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – каен														
Барлыгы хисапка кертелгән	1	0,1											1	0,1
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты														
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	-	-											-	-
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке														

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Хуҗалык бүлемтеге – усак														
Барлыгы хисапка кертелгән	163	29,0							4	1,2	138	21,6	-	-
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		19								25		15		-
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	142	3,8							4	0,3	138	3,5	-	-
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	14													
тамыр		0,4												
ликвидлы		0,3												
эшкә яраклы		0,1												
Хуҗалык бүлемтеге – имән (IV һәм аннан да түбән бонитет)														
Барлыгы хисапка кертелгән	81	10,3									80	10,2	1	0,1
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15		-
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	80	1,5									80	1,5	-	-
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	8													
тамыр		0,2												
ликвидлы		0,1												

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
эшкә яраклы		0,1												
Хуҗалык бүлемтеге – юкә														
Барлыгы хисапка кертелгән	191	56,1							106	34,3	85	21,8	-	-
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		21								25		15		
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	191	11,9							106	8,6	85	3,3	-	-
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	19													
тамыр		1,2												
ликвидлы		1,0												
эшкә яраклы		0,6												
Саклагыч урманнар категориясе – уылдык чәчү урыннарын саклаучы урман полосалары														
Хуҗалык бүлемтеге – усак														
Барлыгы хисапка кертелгән	23	3,9					23	3,9						
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		30						30						
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	23	1,2					23	1,2						
Уртача кабатлану чоры														
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	2													
тамыр		0,1												
ликвидлы		0,1												
эшкә яраклы		-												
Саклагыч урманнарда барлыгы сайланма кисүләр														

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Барлыгы хисапка кертелгән	732	150,9												
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		19												
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	669	29,1												
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	**63**													
тамыр		**2,9**												
ликвидлы		**2,4**												
эшкә яраклы		**1,0**												
шул исәптән хуҗалыклар буенча														
Ылысылы														
Барлыгы хисапка кертелгән	6	2,1												
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		19												
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	6	0,4												
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:														
тамыр	-	-												
ликвидлы		-												
эшкә яраклы		-												
Яфраклы каты токымнар														
Барлыгы хисапка кертелгән	168	21,6												
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		14												

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча											
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,3-0,5	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	134	3,1												
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	11													
тамыр		0,3												
ликвидлы		0,2												
эшкә яраклы		0,1												
Яфраклы йомшак токымнар														
Барлыгы хисапка кертелгән	558	127,2												
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		20												
Бер мәртәбәдә киселә торган запас	529	25,6												
Уртача кабатлану чоры	10													
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:	52													
тамыр		2,6												
ликвидлы		2,2												
эшкә яраклы		0,9												

7 нче таблица

Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Хуҗалык бүлемтегә һәм өстенлек итүче токым	Урман үсемлекләре каплаган җирләр, барлыгы	Шул исәптән яшь төркемнәре буенча						Өлгергән һәм картайган утыртмалар запасы, мең	1 га экспл. фондына уртача запасы, куб.м	Тамыр массасының уртача үсеше, мең куб.метр	Кисентенең яше	Тоту өчен исәпләнгән диләнкеләр, мең куб.метр				Киңәш ителә торган диләнке хисабы					Эксплуатация фондыннан файдалану еллары саны	Утыртмаларның күздә тотылган калдык өлеше, гектар	
		Үрентеләр	Урта яшьле		Өлгереп килүче	Өлгергән һәм картайган						Эзлекле файдалануда	2 нче яшь төркеме	1 нче яшь төркеменә	Интеграл	Мәйданы, га	Тамыр запасы, мең куб.метр	Ликвидта					
			Барлыгы	хисапка кертелгән		Барлыгы	Шул исәптән картайган				Яшь классы							Барлыгы	шул исәптән	Матди кыйммәтке		Өлгереп килүче	өлгергән һәм
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Урманнарның максатчан билгеләнеше – эксплуатация урманнары																							
Тоташ кисү																							
Нарат	2503	166	2097	2097	203	37		9,9	270	14,2	81 V	28	14	6	14	4	1,0	0,9	0,7	80	10	1656	200
Чыршы	3301	2686	579	579	27	9		1,9	198	15,2	81 V	37	2	1	2	1	0,2	0,2	0,1	70	10	134	26
Биек кәүсәле имән	4476	1152	3005	1777	293	26		4,6	176	11,8	101 VI.	41	17	8	17	3	0,5	0,4	0,2	60	10	1292	289
Өрәңге	2093	170	1665	409	215	43		6,9	160	6,0	61 VII	32	15	13	15	4	0,7	0,6	0,3	55	10	406	218
каен	8635	132	5580	3318	1826	1097	27	220,0	200	34,4	61 VII	133	201	146	180	59	12,1	10,9	6,0	55	19	3318	2333
усак	2363	321	303	303	338	1401	129	353,1	253	11,6	41 V	53	68	87	65							303	1739
Кара зирек	71		50	20	7	14		2,6	184	0,2	61 VII	1	2	1	2	1	0,3	0,2	0,1	50	11	19	11
Соры зирек	26				13	13		2,1	161	0,1	41 V		1	1	1	1	0,1	0,1		40	16		16
Тал	24	6	18	18						0,1	41 V					59	12,1	10,9	6,0	55	19	18	0
Юкә	3259	106	1761	459	420	972	506	228,5	235	12,2	61	50	62	70	68							459	1392

Хуҗалык бүлемтеге һәм өстенлек итүче токым	Урман үсемлекләре каплаган җирләр, барлыгы	Шул исәптән яшь төркемнәре буенча						Өлгергән һәм картайган утыртмалар запасы, мең	1 га экспл. фондына уртача запасы, куб.м	Тамыр массасының уртача үсеше, мең куб.метр	Кисентенең яше	Тоту өчен исәпләнгән диләнкеләр, мең куб.метр				Киңәш ителә торган диләнке хисабы					Эксплуатация фондыннан файдалану еллары саны	Утыртмал арның күздә тотылган калдык өлеше, гектар	
		Үрентеләр	Урта яшьле		Өлгереп килүче	Өлгергән һәм картайган					Яшь классы	Эзлекле файдалануда	2 нче яшь төркеме	1 нче яшь төркеменә	Интеграл	Мәйданы, га	Тамыр запасы, мең куб.метр	Ликвидта					
			Барлыгы	хисапка кертелгән		Барлыгы	Шул исәптән картайган											Барлыгы	шул исәптән	Матди кыйммәткә		Өлгереп килүче	өлгергән һәм
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
											VII												
Тирәк урман культу-ралары	30	2			2	26		6,9	263	0,2	36 VIII.	1	2	3	2	2	0,4	0,3	0,1	50	17		8
Тоташ кисүләр буенча барлыгы																							
Җәмгысе	26781	4741	15058	8980	3344	3638	662	836,5		106,0						134	27,4	24,5	13,5			7605	6232
Ылыслы	5804	2852	2676	2676	230	46		11,8		29,4						5	1,2	1,1	0,8			1790	226
Яфраклы каты токымнар	6569	1322	4670	2186	508	69		11,5		17,8						7	1,2	1,0	0,5			1698	507
Яфраклы йомшак токымнар	14408	567	7712	4118	2606	3523	662	813,2		58,8						122	25,0	22,4	12,2			4117	5499

2.1.2. Урманнарны тәрбияләгәндә урта яшьле, өлгереп килүче, өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

8 нче таблица.

Урманнарны тәрбияләгәндә урта яшьле, өлгереп килүче, өлгергән һәм картайган урман утыртмаларының файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәмгысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Урманнарның максатчан билгеләнеше – саклагыч урманнар. Ылыслы. Өстенлек итүче токым – нарат									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	83	40					123
		мең куб.м	3,4	3,4					6,8
2	Кабатлану чоры	Ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	8	3					11
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,4	0,2					0,6
	ликвидлы	мең куб.м	0,3	0,2					0,5
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,2	0,1					0,3
Өстенлек итүче токым – Чыршы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	135	1					136
		мең куб.м	5,0	0,1					5,1
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	14	-					14
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,5	-					0,5
	ликвидлы	мең куб.м	0,3	-					0,3
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,3	-					0,3
Ылыслы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	218	41					259
		мең куб.м	8,4	3,5					11,9
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	22	3					25
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,9	0,2					1,1
	ликвидлы	мең куб.м	0,6	0,2					0,8
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,4	0,1					0,6
Яфраклы каты токымнар. Өстенлек итүче токым – Имән									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	27	14					41
		мең куб.м	0,6	0,5					1,1
2	Кабатлану чоры	Ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	мәйданы	гектар	3	-					3
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,1	-					0,1
	ликвидлы	мең куб.м	0,1	-					0,1
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	-					-
Өстенлек итүче токым – Өрәңге									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	14						14
		мең куб.м	0,5						0,5
2	Кабатлану чоры	Ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	1						1
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,1						0,1
	ликвидлы	мең куб.м	-						-
	эшкә яраклы	мең куб.м	-						-
Каты яфраклы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	41	14					55
		мең куб.м	1,1	0,5					1,6
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	4	-					4
	Сайлана торган								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,2	-					0,2
	ликвидлы	мең куб.м	0,1	-					0,1
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	-					-
Йомшак яфраклылар. Өстенлек итүче токым – каен									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	65	7					72
		мең куб.м	2,4	0,2					2,6
2	Кабатлану чоры	Ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	6	-					6
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,3	-					0,3
	ликвидлы	мең куб.м	0,2	-					0,2
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,1	-					0,1
усак									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	32	31					63
		мең куб.м	1,3	1,4					2,7
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	3	3					6
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,1	0,1					0,2

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ликвидлы	мең куб.м	0,1	0,1					0,2
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	0,1					0,1
Юкә									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	17						17
		мең куб.м	0,3						0,3
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	-						
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	-						
	ликвидлы	мең куб.м	-						
	эшкә яраклы	мең куб.м	-						
Йомшак яфраклы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	114	38					152
		мең куб.м	4,0	1,6					5,6
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	9	3					12
	сайлау								
	запасы								0
	тамыр	мең куб.м	0,4	0,1					0,5
	ликвидлы	мең куб.м	0,3	0,1					0,1
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,1	0,1					152

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Саклагыч урманнар җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	373	93					466
		мең куб.м	13,5	5,6					19,1
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	35	6					41
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	1,5	0,3					1,8
	ликвидлы	мең куб.м	1,0	0,3					1,3
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,6	0,2					0,8
Урманнарның максатчан билгеләнеше – эксплуатация урманнары. Ылыслы. Өстенлек итүче токым – нарат									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	27	863					890
		мең куб.м	0,8	54,3					55,1
2	Кабатлану чоры	Ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	2	58					60
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	0,1	3,6					3,7
	ликвидлы	мең куб.м	0,1	3,1					3,2
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	2,2					2,2
Өстенлек итүче токым – Чыршы									
1	Урманчылык	гектар	609	154					763

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	таләпләре буенча ачыкланган фонд	мең куб.м	23,3	9,8					33,1
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	61	15					76
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	2,3	1,0					3,3
	ликвидлы	мең куб.м	1,7	0,8					2,5
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,3	0,6					1,9
Ылыслы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	636	1017					1653
		мең куб.м	24,1	64,1					88,2
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	63	73					136
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	2,4	4,6					7,0
	ликвидлы	мең куб.м	1,8	3,9					5,7
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,3	2,8					4,1
Яфраклы каты токымнар. Өстенлек итүче токым – Имән									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	493	33					526
		мең куб.м	16,4	1,1					17,5

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Кабатлану чоры	Ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	50	2					52
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	1,6	0,1					1,7
	ликвидлы	мең куб.м	1,1	0,1					1,2
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,4	-					0,4
Өстенлек итүче токым – Өрәңге									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	47	2					49
		мең куб.м	1,9	0,1					2,0
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	4	-					4
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	0,2	-					0,2
	ликвидлы	мең куб.м	0,1	-					0,1
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	-					-
Каты яфраклы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	540	35					575
		мең куб.м	18,3	1,2					19,5
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	күләме								
	мәйданы	гектар	54	2					56
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	1,8	0,1					1,9
	ликвидлы	мең куб.м	1,2	0,1					1,3
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,4	-					0,4
Йомшак яфраклылар. Өстенлек итүче токым – каен									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	958	1441					2399
		мең куб.м	39,8	76,4					116,2
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	96	144					240
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	4,0	7,6					11,6
	ликвидлы	мең куб.м	2,8	6,5					9,3
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,6	3,9					0,8
Өстенлек итүче токым – усак									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	13	79					92
		мең куб.м	0,3	3,7					4
2	Кабатлану чоры	Ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	1	8					9

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	0,1	0,5					0,6
	ликвидлы	мең куб.м	-	0,4					0,4
	эшкә яраклы	мең куб.м	-	0,1					0,1
Өстенлек итүче токым – юкә									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	114	27					141
		мең куб.м	4,5	1,2					5,7
2	Кабатлану чоры	Ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	12	-					12
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	0,5	-					0,5
	ликвидлы	мең куб.м	0,3	-					0,3
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,2	-					0,2
Йомшак яфраклы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1085	1547					2632
		мең куб.м	44,6	81,3					125,9
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	109	152					261
	сайлап алына торган запас								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	тамыр	мең куб.м	4,6	8,1					12,7
	ликвидлы	мең куб.м	3,1	6,9					10
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,8	4,0					5,8
Эксплуатация урманнары буенча барлыгы:									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	2261	2599					4860
		мең куб.м	87,0	146,6					233,6
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	226	227					453
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	8,8	12,8					21,6
	ликвидлы	мең куб.м	6,1	10,9					17
	эшкә яраклы	мең куб.м	3,5	6,8					10,3
Урманчылык буенча барлыгы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	2634	2692					5326
		мең куб.м	100,5	152,2					252,7
2	Вакыты	Ел							
	кабатланучанлык чоры								
3	Ел саен файдалану күләме								0
	мәйданы	гектар	261	233					**494**
	сайлап алына								**0**

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	торган запас								
	тамыр	мең куб.м	10,3	13,1					**23,4**
	ликвидлы	мең куб.м	7,1	11,2					**18,3**
	эшкә яраклы	мең куб.м	4,1	7,0					**11,1**
шул исәптән – ылыслы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	854	1058					1912
		мең куб.м	32,5	67,6					100,1
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	85	76					161
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	3,3	4,8					8,1
	ликвидлы	мең куб.м	2,4	4,1					6,5
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,8	2,9					4,7
Яфраклы каты токымнар									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	581	49					630
		мең куб.м	19,4	1,7					21,1
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	58	2					60
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	2,0	0,1					2,1

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						Җәм-гысе
			Сирәкләп кисү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконструкция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ликвидлы	мең куб.м	1,3	0,1					1,4
	эшкә яраклы	мең куб.м	0,4	-					0,4
Яфраклы йомшак токымнар									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1199	1585					2784
		мең куб.м	48,6	82,9					131,5
2	Кабатлану чоры	Ел							
3	Ел саен файдалану күләме								
	мәйданы	гектар	118	155					273
	сайлап алына торган запас								
	тамыр	мең куб.м	5,0	8,2					13,2
	ликвидлы	мең куб.м	3,4	7,0					10,4
	эшкә яраклы	мең куб.м	1,9	4,1					6

Тәрбияви кисүләр Россия Табигать министрлыгының «Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерыгы нигезендә башкарыла.

Боерык нигезендә урманны карау буенча кисүнең яшь чорлары киләсе таблицада китерелде.

Урманны тәрбияви кисүләрнең төрле төрләрен үткәрүнең яшь чорлары

т/с	Урман утыртмаларын тәрбияләү максатларында уздырыла торган кисү төрләре	Урман утыртмаларының яше, ел				
		Кисентенең яшенә карап, вегетатив барлыкка килгән агачларның ылыслы һәм каты яфраклы орлыклы һәм беренче геренация токымнары		Кисенте яшенә карап, башка агач токымнары		
		100 елдан артык	100 елдан азрак	60 елдан артык	50-60 яшь	50 елдан азрак
1	2	3	4	5	6	7
1.	Яктылык кертү	10 кадәр	10 кадәр	10 кадәр	10 кадәр	5 кадәр
2.	Чистарту	11-20	11-20	11-20	11-20	6-10
3.	Сирәкләү	21-60	21-40	21-40	21-30	11-20
4.	Аркылы кисү	60 артык	40 артык	40 артык	30 артык	20 артык

Үсү шартлары типларын, караганчыга кадәр составы буенча утыртмаларның төркемен, бонитетлар классларын, чыбылдыкның караганнан соңгы минималь йомыклыгын, агачлар саны яисә массасы буенча сайлау процентын күрсәтеп, өстенлек итүче һәр токым буенча тәрбияви кисү режимы нормативлары киләсе таблицаларда китерелгән.

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында нарат агачлары арасында урман утыртмаларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмала-рының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	1. Нарат утыртмалары, чиста һәм 2 берәмлеккә кадәр юкә катыш	Лишайниклы (III-IV)	8-10	0,9 0,7	15-20 6-10	0,9 0,7	15-20 10-15	0,9 0,7	15-20 10-15	0,9 0,8	10-15 15-20	8Нарат 2Каен
		Нарат җиләкле (I-II)	5-10	0,8 0,6	20-25 6-8	0,8 0,6	20-25 8-10	0,8 0,6	20-25 10-12	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Нарат (1-2)Каен
		катлаулы (Ia-I)	5-10	0,8 0,6	25-30 5-7	0,8 0,6	25-30 7-10	0,8 0,6	20-30 10-12	0,8 0,7	20-25 15-20	(9-10) Нарат (1-+)Каен
		кара җиләкле (I-II)	5-10	0,9 0,7	20-25 6-8	0,9 0,7	20-25 8-10	0,9 0,7	20-25 10-12	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Нарат (1-2)Каен
		озын мүкле (III)	8-10	0,9 0,7	20-25 6-10	0,9 0,7	15-25 8-10	0,9 0,7	15-20 10-15	0,9 0,8	10-15 15-20	8Нарат 2Каен
2.	2. Наратлы-яфраклы (составында 5-7 нарат, 3-5 берәмлек яфраклы агачлар өстенлек итүче)	Лишайниклы (III-IV)	4-7	0,9 0,9	20-30 6-8	0,9 0,7	20-30 10-15	0,9 0,7	20-30 10-15	0,9 0,8	15-20 15-20	(7-8)Нарат (2-3)Каен
		Нарат җиләкле (I-II)	(3-6)	0,7 0,5	30-50 4-6	0,7 0,5	30-50 8-12	0,7 0,5	30-40 10-15	0,7 0,6	25-30 15-20	(8-9) Нарат (1-2)Каен
		катлаулы (Ia-I)	3-5	0,6 0,4	35-60 3-5	0,6 0,4	30-50 8-12	0,7 0,4	30-45 10-15	0,7 0,5	25-35 15-20	(8-10)Нарат (0-2)Каен
		кара җиләкле (I-II)	(3-6)	0,7 0,5	30-50 4-6	0,7 0,5	30-50 8-12	0,7 0,5	30-40 10-15	0,7 0,5	25-35 15-20	(7-9)Нарат (1-3)Каен
		озын мүкле (III)	4-7	0,8 0,6	30-40 5-7	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,6	20-30 10-15	0,8 0,6	20-25 15-20	(6-8) Нарат (2-4)Каен
3.	2.1. Наратлы-яфраклы (составында 3-4 берәмлек нарат һәм 6-7	Нарат җиләкле (I-II)	3-5	0,7 0,4	35-60 3-5	0,7 0,4	35-60 8-10	0,7 0,5	30-50 10-15	0,7 0,5	25-40 15-20	(6-8) Нарат (2-4)Каен
		катлаулы (Ia-I)	3-5	0,6 0,3	40-70 3-5	0,6 0,4	40-60 8-10	0,7 0,4	30-50 10-15	0,7 0,5	25-40 15-20	(6-9)Нарат (1-4)Каен
		кара җиләкле	3-5	0,6	40-70	0,6	40-50	0,7	30-45	0,8	25-35	(6-8) Нарат

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	берәмлек яфраклы агач катнашында)	(I-II)		0,3	3-5	0,4	8-10	0,5	10-15	0,6	15-20	(2-4)Каен
		озын мүкле (III)	4-6	0,7 0,5	30-50 4-6	0,7 0,5	30-45 8-12	0,8 0,6	25-35 10-15	0,8 0,6	20-30 15-20	(5-7)Нарат (3-5)Каен
4.	3. Яфраклы-наратлы (7 берәмлектән артык яфраклы, агалар саны җитәрлек булганда 3 берәмлектән кимрәк нарат)	Нарат җиләкле (I-II)	3-5	0,6 0,4	40-60 (3-6)	0,7 0,4	40-60 10-15	-	-	-	-	(5-8)Нарат (2-5)Каен
		катлаулы (Ia-I)	3-5	0,5 0,3	40-70 3-5	0,6 0,4	40-60 10-15	-	-	-	-	(6-9)Нарат (1-4)Каен
		кара җиләкле (I-II)	4-6	0,6 0,4	40-70 4-6	0,6 0,4	40-50 10-15	-	-	-	-	(5-8)Нарат (2-5)Каен
		озын мүкле (III)	4-7	0,7 0,4	30-60 5-7	0,7 0,5	30-45 8-12	-	-	-	-	(4-7)Нарат (3-6)Каен

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында чыршы агачлары арасында урман утыртуларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсе-нә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	1. Чыршы утыртмалары, чиста һәм 2 берәмлеккә кадәр яфраклы агач катыш	катлаулы (Ia-I)	8-10	0,8 0,6	15-30 5-8	0,8 0,6	15-30 6-8	0,8 0,7	15-25 8-12	0,8 0,7	15-20 10-20	(9-10)Чыршы (0-1)Каен, Усак
		кара җиләкле (I-II)	8-10	0,8 0,5	20-35 6-8	0,8 0,6	15-25 6-8	0,8 0,7	15-20 8-10	0,8 0,7	15-20 10-20	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
		елга буенда үсүче (II-III)	8-10	0,8 0,5	20-35 6-8	0,8 0,6	15-25 6-8	0,8 0,7	15-20 8-10	0,8 0,7	15-20 10-20	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
2.	2. Чыршылы-яфраклы (составында 5-7 чыршы, 3-5 берәмлек яфраклы агачлар өстенлек итүче)	катлаулы (Ia-I)	6-8	0,7 0,5	30-40 4-6	0,7 0,5	30-40 8-10	0,7 0,5	30-40 10-12	0,7 0,6	25-35 10-15	(9-10)Чыршы (0-1)Каен, Усак
		кара җиләкле (I-II)	6-8	0,7 0,5	30-40 4-6	0,7 0,5	30-40 8-10	0,7 0,5	20-35 10-12	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
		елга буенда үсә торган (II-III)	6-8	0,7 0,5	30-40 4-6	0,7 0,5	30-40 8-10	0,7 0,6	20-35 10-12	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
3.	2.1. Чыршылы-яфраклы, составында 3-4 берәмлек чыршы	катлаулы (Ia-I)	4-6	0,6 0,3	50-60 4-6	0,6 0,4	50-60 4-8	0,7 0,5	30-50 8-12	0,7 0,5	30-40 10-15	(8-10)Е (0-2)Каен, Усак

	һәм 6-7 яфраклы катнашында	кара җиләкле (I-II)	4-6	0,6 0,3	50-60 4-6	0,6 0,4	40-50 4-8	0,7 0,6	25-35 8-10	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
		елга буенда үсүче (II-III)	4-6	0,6 0,3	50-60 4-6	0,6 0,4	40-50 4-8	0,7 0,6	25-35 8-10	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-9)Чыршы (1-2)Каен, Усак
4.	3. Яфраклылар чыбылдыгы астында кирәкле күләмдә чыршы агачы булган яфраклы-чыршылы	катлаулы (Ia-I)	4-6	чикл.юк	чикл. юк 4-6	чикл.юк	чикл. юк 4-8	чикл. юк 0,4	чикл. юк 6-10	чикл. юк 0,5	чикл. юк 8-12	(8-10)Е (0-2)Каен, Усак
		кара җиләкле (I-II)	4-6	чикл.юк	чикл. юк 4-6	чикл.юк	40-50/100 4-8	чикл. юк 0,5	30-40/100 8-10	чикл. юк 0,6	30-40/100 8-12	(7-8) Чыршы (2-3) Каен, Усак
		елга буенда үсүче (II-III)	4-6	чикл.юк	чикл. юк 4-6	чикл.юк	40-50/100 4-8	-	-	-	-	(>4) Чыршы (<6) Каен, Усак

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында имәннең урман агачларын формалаштырганда урман утыртмаларын тәрбия кылу максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	1. Чиста һәм 2 берәмлеккә кадәр башка токымнар катнашындагы имән утыртмалары	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-35	0,8 0,6	25-35 10 -15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	20-35 10 -15	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, баш. т-нар

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-35	0,8 0,7	20-35 10 -15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	20 -30 10 -15	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Имән (1 - 2) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	20 -30 10 -15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Кара зирек, б. ток.
2.	2. Составында 5-7 берәмлек имән өстенлек итүче катнаш утыртмалар (йомшак яфраклы һәм каты яфраклы токымнар белән)	Саф имәнлекләр-чикләвек куагы (II-I)	4-6	0,7 0,5	30-45	0,7 0,5	35-40	0,7 0,5	30-40 10 -15	0,8 0,6	20-35 15-20	(7-9) Имән (1-3) Юкә, Корычагач, Чыршы
		Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	4-6	0,7 0,6	25-35	0,7 0,6	25-35	0,7 0,6	25-35 10 -15	0,8 0,7	20-25 15-20	(7-8) Имән (2-3) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	4-6	0,7 0,5	30-40	0,7 0,5	30-40	0,7 0,6	30-35 10 -15	0,8 0,6	20 -30 15-20	(7-8)Имән (2-3) Юкә, Чыршы, б.т.
		Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	4-6	0,7 0,5	30-35	0,7 0,5	30-35	0,7 0,6	25-35 10 -15	0,8 0,6	20-25 15-20	(7-8)Имән (2-3) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-	4-6	0,7 0,5	30-40	0,7 0,6	30-40	0,7 0,6	25-35 10 -15	0,8 0,7	20 -30 15-20	(7-9) Имән (1 -3) Кара зирек, б. ток.

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлану ы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		III)										
3.	2.1. Составында 3-4 берәмлек имән булган катнаш утыртмалар	Саф имәнлекләр-чикләвек куагы (II-I)	3...5	0,7 0,4	40-60	0,7 0,4	40-60	0,7 0,5	30-50 7-12	0,7 0,6	25-40 10 -15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	3...5	0,7 0,5	30-50	0,7 0,5	30-50	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-30 10 -15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы, баш. т-нар
		Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	3-5	0,7 0,4	40-50	0,7 0,4	40-50	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-35 10 - 15	(6-8) Имән (2-4) Юкә,Чыршы, б.т.
		Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	3-5	0,7 0,5	40-50	0,7 0,5	40-50	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-35 10 - 15	(6-8) Имән (2-4) Юкә,Чыршы, б.т.
		Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	3-5	0,7 0,5	40-60	0,7 0,5	40-60	0,7 0,5	30-50 7-12	0,7 0,6	25-40 10 - 15	(6-7) Имән (3-4) Кара зирек, һ.б. ток.
4.	3. Яфраклы йомшак агачлар өстенлек итүче һәм составында кимендә 3 берәмлек, ләкин имән өстенлек итүче агачлыкларны формалаштыру өчен җитәрлек	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	2-4	0,6 0,3	50-80	0,6 0,3	50-70					(5-7) Имән (3-5) һ.б. ток.
		Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	2-4	0,6 0,4	40-70	0,6 0,5	40-60					(4-7) Имән (3-6) һ.б. ток.
		Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	2-4	0,6 0,4	40-70	0,6 0,5	40-60					(4-7) Имән (3-6) һ.б. ток.

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	күләмдә имән үскән катлаулы утыртмалар	Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	2-4	0,6 0,4	40-70	0,6 0,5	40-60					(4-7) Имән (3-6) һ.б. ток.
		Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	2-4	0,6 0,4	40-70	0,6 0,5	40-60					(4-7) Имән (3-6) Кара зирек, һ.б. ток.

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында каен агачлары арасында урман утыртуларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	1. Каен агачлары: чиста һәм башка токымнар катнашында	нарат җиләкле-чәчбайлы (I-II)	10-12	-	-	>0,8 0,7	20-25 5-10	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат
		катлаулы вак үләнле (I-II)	8-12	-	-	>0,8 0,7	20-30 5-10	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат, Чыршы
		кара җиләкле-вак үләнле (II-III)	8-12	-	-	>0,8 0,7	20-25 5-10	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат, Чыршы
		озын мүкле (III-IV)	12-15	-	-	>0,8 0,7	15-20 5-10	>0,8 0,7	20-25 8-10	0,8 0,6	20-25 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат, Чыршы
		катлаулы-киң үләнле (Ia-I)	8-10	-	-	>0,8 0,7	25-35 5-10	>0,8 0,7	25-35 8-10	0,8 0,6	25-35 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы, Нарат
		кара җиләкле-киң үләнле (I-II)	8-10	-	-	>0,8 0,7	20-30 5-10	>0,8 0,7	25-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы, Нарат
		Елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-III)	8-10	-	-	>0,8 0,7	20-25 5-10	>0,8 0,7	20-25 8-10	0,8 0,7	20-25 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы
2.	2. Башка токымнар катнашында каен-усак утыртмалары	катлаулы вак үләнле (I-II)	6-8	0,8 0,6	20-40 5	0,8 0,6	20-40 5-10	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (0+) Усак
		кара җиләкле-вак үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,6	20-40 5	0,8 0,6	20-40 5-10	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (0+) Усак
		катлаулы-киң үләнле	6-8	0,8	20-40	0,8	20-40	0,8	20-40	0,7	20-40	(8-10) Каен

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдаш-ларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		(Ia-I)		0,6	5	0,6	5-10	0,6	10-15	0,5	10-15	(0-2) Чыршы, Нарат (0+) Усак
		кара җиләкле-киң үләнле (I-II)	6-8	0,8 0,6	20-40 5	0,8 0,6	20-40 5-10	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы, Нарат (0+) Усак
		елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,6	20-35 5	0,8 0,6	20-35 5-10	0,8 0,7	20-30 10-15	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы (0+) Усак

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында усак агачлары арасында урман утыртуларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмалары-ның кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	Караганнан соң	Кабатлануы, ел	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	1. Чиста һәм башка токымнар катнашында усак утыртмалары	катлаулы вак үләнле (I-II)	10-15	-	-	>0,8 0,6	30-40 5-7	0,8 0,6	30-40 8-12	0,8 0,6	30-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
		кара җиләкле-вак үләнле (II-III)	10-15	-	-	0,8 0,6	30-35 5-7	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,7	25-30 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
		катлаулы-киң үләнле (Ia-I)	8-12	-	-	>0,8 0,6	30-40 5-7	0,8 0,6	30-40 8-12	0,8 0,6	30-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен, Нарат
		кара җиләкле-киң үләнле (I-II)	8-12	-	-	0,8 0,6	30-35 5-7	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,7	25-30 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен, Нарат
		елга буенда үсә торган-эре үләнле (I-II)	8-12	-	-	0,8 0,7	25-35 5-7	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	25-30 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
2.	2. Усаклы-чыршылы (усак чыбылдыгы астында кирәкле күләмдә чыршы – икенче ярусы яки яшь агачы булган)	катлаулы-киң үләнле (Ia-I)	4-8	0,8 0,5	30-45 4-6	0,8 0,5	35-45 5-8	0,7 0,5	30-40 10-12	0,7 0,5	30-40 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен II ярус (үсенте) 10 Чыршы
		кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	4-8	0,8 0,6	30-40 4-6	0,8 0,6	30-40 5-8	0,8 0,6	30-35 10-12	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен, Нарат II ярус (үсенте) 10 Чыршы
		елга буенда үсә торган-эре үләнле (I-	4-8	0,8 0,6	30-40 4-6	0,8 0,6	30-40 5-8	0,8 0,6	30-35 10-12	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы,

		II)										Каен II ярус (үсенте) 10 Чыршы

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында юкәлекләр арасында урман утыртуларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр ябалдашның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I. Күп максатларга, шул исәптән агач материалы алу өчен билгеләнгән утыртмалар												
1.	1. Чиста юкә утыртмалары һәм өлешчә (2 берәмлеккә кадәр) башка токымнар кушылмасы белән	катлаулы вак үләнле юкәлекләр (II-III)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-20 10 -15	(8-10) Юкә (0-2) Нарат, Чыршы, б.т.
		кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-25	0,8 0,7	20-25 8-12	0,8 0,7	15-20 10 -15	(8-10) Юкә (0 2) Нарат, Чыршы, б. ток.
		катлаулы-киң үләнле (I - II)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	25-30	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-25 10 -15	(8-10) Юкә (0-2) Чыршы, Имән, б.т.
		кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-20 10 -15	(8-10) Юкә (0 -2) Чыршы, Имән, б.т.
2.	2. Составында юкә өстенлек итүче катнаш утыртмалар	катлаулы вак үләнле (II-III)	6 - 8	0,8 0,6	25-35	0,8 0,6	25-35	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10 -15	(7 - 10)Юкә (0 -3) Нарат, Чыршы, б.т.
		кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	6 - 8	0,8 0,6	20-30	0,8 0,6	25-30	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10 - 15	(7 - 10)Юкә (0 -3) Нарат, Чыршы, б.т.
		катлаулы-киң үләнле (I - II)	6 - 8	0,8 0,5	30-40	0,8 0,5	30-40	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,6	20 -30 10 -15	(7 - 10)Юкә (0-3) Чыршы, Имән, б.т.
		кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	6 - 8	0,8 0,6	25-35	0,8 0,6	25-35	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10 -15	(7 - 10)Юкә (0-3) Чыршы, Имән, б.т.
II. Умартачылык (нектар бүлемтеге) максатларында үстерелә торган утыртмалар												
3.	1. Чиста юкә	катлаулы вак	5-7	0,8	25-30	0,7	20-30	0,7	20-30	0,6	20 -30	10 Юкә

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр ябалдашның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	утыртмалары һәм өлешчә (2 берәмлеккә кадәр) башка токымнар кушылмасы белән	үләнле юкәлекләр (II-III)		0,6		0,6		0,5	8-12	0,5	10 -15	башка токым берәмлекләре
		кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	6 - 8	0,8 0,6	25-30	0,7 0,6	20-30	0,7 0,5	20-30 8-12	0,6 0,5	20 -30 10 -15	10 Юкә башка токым берәмлекләре
		катлаулы-киң үләнле (I - II)	5-7	0,8 0,5	25-35	0,7 0,5	20-35	0,7 0,5	20-35 8-12	0,6 0,4	20-40 10 -15	10 Юкә башка токым берәмлекләре
		кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	6 - 8	0,8 0,6	25-35	0,7 0,5	20-30	0,7 0,5	20-30 8-12	0,6 0,5	20 -30 10 -15	10 Юкә башка токым берәмлекләре
4.	2. Составында юкә өстенлек итүче катнаш утыртмалар	катлаулы вак үләнле (II-III)	4-6	0,7 0,5	30-40	0,7 0,5	20-40	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20 -30 10 -15	(9-10) Юкә (0-1) башка токым берәмлекләре
		кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	4-6	0,7 0,5	30-35	0,7 0,5	20-35	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20 -30 10 -15	(9-10) Юкә (0-1) башка токым берәмлекләре
		катлаулы-киң үләнле (I - II)	4-6	0,7 0,5	30-50	0,7 0,5	20-45	0,6 0,6	20-40 8-12	0,6 0,4	20-40 10 -15	(9-10) Юкә (0-1) башка токым берәмлекләре
		кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	4-6	0,7 0,5	30-35	0,7 0,5	20-40	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20 -30 10 -15	(9-10) Юкә (0-1) башка токым берәмлекләре

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында зирек агачлары арасында урман утыртуларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
				Тәрбиягә алганчы ябалдашлар-ның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү интенсив-лыгы, запас буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	
				Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатла-нуы (ел)	Караганнан соң	Кабатла-нуы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Чиста кара зирек утыртмалары һәм составында башка йомшак яфраклы токымнар бар	Елга буенда үсә торган кара зиреклекләр-эре үләнле (II-I)	10 - 15	-		0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	20-25 8 - 10	> 0,8 0,8	15-25 10 -15	(7-10) Кара зирек (0-3) Чыршы, Имән б.т.
		Кара зирек утыртмалары сазлыклы-эре үләнле (III-II)	10 - 15	-	-	0,8 0,7	20-25	0,8 0,7	20-25 8 - 10	> 0,8 0,8	15-25 10 -15	10 Кара зирек, б.т.бер.
2.	Кара зирек өстенлек итүче һәм составында башка кыйммәтле токымнар булган катнаш утыртмалар	Елга буенда үсә торган кара зиреклекләр (II-I)	8 - 10	0,7 0,6	25-35	0,8 0,6	25-35	0,8 0,6	20-30 8 - 10	0,8 0,7	20-25 10 -15	(6 -8) Кара зирек, (2-4) Чыршы, Имән, б.т.

Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында тирәк һәм ак тал агачлары арасында урман утыртмаларын тәрбияләү максатларында үткәрелә торган кисү нормативлары

т/с	Урман утыртмаларының төркемнәре	Карый башлау яше, ел	Яктылык кертү		Чистарту		Сирәкләү		Аркылы кисү	
			Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбиягә алганчы ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %	Тәрбия кылганчыга кадәр минималь тулылыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча %
			Караганнан соң		Караганнан соң		Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Саф һәм өлешчә башка токымнар катнашындагы тирәк утыртмалары	2-4	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	20-30	0,8 0,7	15-30 5-8	0,9 0,7	20-35 7-10
2.	Саф һәм өлешчә башка токымнар катнашындагы чәчбай утыртмалары	3-4	0,8 0,7	15-25	0,8 0,7	20-25	0,8 0,7	20-30 5-7	0,8 0,7	15-20 7-8

Искәрмәләр:

1. Кисүләрнең максималь ешлык проценты тоташлыгы (тулылыгы) 1,0 тигез булган утыртмалар өчен китерелде. Тоташлыкның (тулылыкның) түбәнрәк күрсәткечләрендә, кисәк тотрыклылык кимү куркынычы янаганда һәм башка начар шартларда, шулай ук техник коридор челтәрле кишәрлекләрен тәрбия кылганда кисү ешлыгы, әлбәттә, кими.

2. Технологик коридорларны (запасы буенча 5-7 процентка) кисеп чыкканда һәм кирәкмәгән агачларны күп күләмдә юк итү зарурлыгы булганда ешлыкны арттыру рөхсәт ителергә мөмкин.

2.1.3. Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

Барлык төр кисүләрдә ел саен рөхсәт ителгән агач материалы алу күләме 9 нчы таблицада китерелә.

РФ Урман кодексының 60.8 статьясының 3 өлеше буенча зарарлы организмнарның чыганакларын бетергәндә чаралар уздыру барышында (һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кискәндә) әзерләнгән агач материалы күләме файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменә кертелми. Һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисү Урман патологиясен мониторинглау буенча дәүләт фонды тарафыннан ачыкланган урман утыртмаларына урман патологиясе буенча уздырылган тикшерүнең расланган актлары нигезендә башкарыла.

Кисүләрнең барлык төрләре буенча ел саен файдалану күләме 45,7 мең куб.м матди кыйммәткә әйләндереп була торган агач материалы тәшкил итә.

9 нчы таблица

Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

мәйданы - га, запасы - мең куб.м

Хуҗалыклар	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы кү										
	Өлгергән һәм картайган агачларны кискәндә			Урманнарны тәрбияләгәндә, агачларны кискәндә			Зыян күргән һәм һәлак булган агачларны кискәндә			Урман, ур инфраст объектлар инфрастру ыруга бәй объектл үзгәрте эксплуата билгеләә кишәрл урман ут кис	
	мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	
		ликвидлы	эшкә яраклы		ликвидлы	эшкә яраклы		ликвидлы	эшкә яраклы		ли
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Урманчылык буенча барлыгы											
Ылыслы	5	1,1	0,8	161	6,5	4,7	-	-	-	-	
Яфраклы каты токымнар	18	1,2	0,6	60	1,4	0,4	-	-	-	-	
Яфраклы йомшак токымнар	174	24,6	13,1	273	10,4	6	-	-	-	10	
Җәмгысе	197	26,9	14,5	494	18,3	11,1	-	-	-	10	
шул исәптән кишәрлек урманчылыклары буенча											
Әбде											
Ылыслы	5	1,1	0,8	42	1,5	1,1	-	-	-	-	
Яфраклы каты токымнар	3	0,5	0,2	16	0,4	0,1	-	-	-	-	
Яфраклы йомшак токымнар	60,4	9,8	5,2	190	7,3	4,2	-	-	-	2	
Җәмгысе	68,4	11,4	6,2	248	9,2	5,4	0	0	0	2	
Арыш											
Ылыслы	0	0	0	52	2	1,5	-	-	-	-	
Яфраклы каты токымнар	11	0,2	0,2	20	0,4	0,1	-	-	-	-	
Яфраклы йомшак токымнар	48,1	5,1	2,5	19	0,4	0,2	-	-	-	3	
Җәмгысе	59,1	5,3	2,7	91	2,8	1,8	0	0	0	3	

Хуҗалыклар	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы кү									
	Өлгергән һәм картайган агачларны кискәндә			Урманнарны тәрбияләгәндә, агачларны кискәндә			Зыян күргән һәм һәлак булган агачларны кискәндә			Урман, ур инфраст объектлар инфрастру ыруга бә объектл үзгәрте эксплуата билгелә кишәрл урман ут кис
	мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы
		ликвидлы	эшкә яраклы		ликвидлы	эшкә яраклы		ликвидлы	эшкә яраклы	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Котлы Бөкәш										
Ылыслы	0	0	0	35	1,4	1	-	-	-	-
Яфраклы каты токымнар	4,0	0,5	0,2	10	0,3	0,1	-	-	-	-
Яфраклы йомшак токымнар	35,8	5,1	3,0	28	1,1	0,7	-	-	-	1
җәмгысе	39,8	5,6	3,2	73	2,8	1,8	0	0	0	1
Теләче										
Ылыслы	0	0	0	32	1,6	1,1	-	-	-	-
Яфраклы каты токымнар	0	0	0	14	0,3	0,1	-	-	-	-
Яфраклы йомшак токымнар	29,7	4,6	2,4	36	1,6	0,9	-	-	-	4
Җәмгысе	29,7	4,6	2,4	82	3,5	2,1	0	0	0	4

2.1.4. Кисентеләрнең яше

Урман утыртмалары кисентеләренең «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы Рослесхоз боерыгы белән билгеләнгән яше 10 нчы таблицада китерелә.

10 нчы таблица

Кисентеләрнең яше

Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре, шул исәптән саклагыч	Хуж/бүлемтекләре һәм аларга кергән өстенлек итүче токымнар	Бонитет класслары	Кисен-теләрнең яше, ел

урман категорияләре			
1	2	3	4
Урман үсә торган зона: Ылыслы-киң яфраклы урманнар Урман районы: Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районы			
Саклагыч урманнар (Су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары – саклагыч урманнар категориясеннән тыш)	Ылыслы		
	Нарат, чыршы, карагай	Барысы да	101-120
	Яфраклы каты токымнар		
	Орлыклык имән, корычагач	Барысы да	121-140
	Үсентеле имән	III һәм югарырак	71-80
		IV һәм түбәнрәк	61-70
	Карама, өрәңге	Барысы да	71-80
	Яфраклы йомшак токымнар		
	Бал бирүче (нектарлы) юкә	Барысы да	81-90
	Каен, кара зирек, юкә (товарлык),	Барысы да	71-80
	Усак, тирәк, кара тирәк, соры зирек, агачсыман тал	Барысы да	51-60
	Тирәк (культуралар)	Барысы да	36-40
	Куаклыклар		
	Таллык	Барысы да	5
Саклагыч урманнар (су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары), эксплуатация урманнары	Ылыслы		
	Нарат, чыршы, карагай	Барысы да	81-100
	Яфраклы каты токымнар		
	Орлыклык имән, корычагач	Барысы да	101-120
	Үсентеле имән	III һәм югарырак	61-70
		IV һәм түбәнрәк	51-60
	Карама, өрәңге	Барысы да	61-70
	Яфраклы йомшак токымнар		
	Бал бирүче (нектарлы) юкә	Барысы да	81-90
	Каен, кара зирек, юкә (товарлык)	Барысы да	61-70
	Усак, тирәк, кара тирәк, соры зирек, агачсыман тал	Барысы да	41-50
	Тирәк (культуралар)	Барысы да	31-35
	Куаклыклар		
	Таллык	Барысы да	5

2.1.5. Агачлыкларның тулылыгын һәм составын, диләнкеләрнең күләмнәрен, диләнкеләрнең тоташу чорларын, киртекләр санын, кисүләрнең кабатлану чорларын исәпкә алып, агач материалын сайлау проценты (ешлыгы)

Агач материалы әзерләүгә карата таләпләр Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү кагыйдәләрен һәм агач материалы әзерләү үзенчәлекләрен раслау турында» 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Диләнке эшләре төрләрен, аларны башкару тәртибен һәм эзлеклелеген, диләнке эшләренең технологик картасы формасын, диләнкене актыкка карап чыгу актының формасын һәм диләнкене актыкка карап чыгу тәртибен раслау турында» 2022 елның 17 гыйнварындагы 23 номерлы боерыгы белән расланган Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда, урман паркларында агач материалы әзерләү кагыйдәләрендә һәм агач материалы әзерләү үзенчәлекләрендә билгеләнгән.

Өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисү буенча төп оештыру-техник элементларның параметрлары киләсе таблицада китерелде.

Өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисүләрдә төп оештыру-техник элемент параметрлары

т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисүләр	Тоташ кисү
1	2	3	4
Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районы			
1.	**Сайланма кисүләр ешлыгы, %** Бик зәгыйфь Зәгыйфь Уртача Уртача-югары югары Бик югары (сайланма санитар кисүләр өчен)	 10 кадәр 11-20 21-30 31-40 41-50 51-70	

т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисүләр	Тоташ кисү
1	2	3	4
Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районы			
2.	**Диләнкеләрнең (сайланма кисүләрдә) чик мәйданы, га** Саклагыч урманнар: Ирекле-сайланма кисү Төркемле-сайланма кисү Дәвамлы-эзлекле кисү Тигез-эзлекле кисү Төркемле-эзлекле кисү Полоса аша эзлекле кисү Эксплуатация урманнары Ирекле-сайланма кисү Төркемле-сайланма кисү Дәвамлы-эзлекле кисү Тигез-эзлекле кисү Төркемле-эзлекле кисү Полоса аша эзлекле кисү	 50 25 20 25 15 15 100 50 40 50 30 30	
3.	**Сайланма кисүләрдә диләнкеләрнең чик дәрәҗәдәге мәйданы, га** нарат, карагай Чыршы, пихта орлыктан яңартылганда имән Шытымнан яңартылганда имән һәм яфраклы башка каты токымнар Яфраклы йомшак токымнар		 20 20 5 20 25
4.	**Тоташ кисүләрдәге диләнкеләрнең чик дәрәҗәдәге киңлеге, м** нарат, карагай Чыршы, пихта орлыктан яңартылганда имән Шытымнан яңартылганда имән һәм яфраклы башка каты токымнар Яфраклы йомшак токымнар		 200 200 100 200 250
5.	**Диләнкеләр тоташу чоры, ел** нарат, карагай Чыршы, пихта орлыктан яңартылганда имән Шытымнан яңартылганда имән һәм яфраклы башка каты токымнар Яфраклы йомшак токымнар		 4 3 4 4 2
6.	**Кисүләр кабатлану чоры, ел** Ирекле-сайланма кисү Төркемле-сайланма кисү Дәвамлы-эзлекле кисү Тигез-эзлекле кисү Төркемле-эзлекле кисү Полоса аша эзлекле кисү	 8-30 8-30 30-40 4-8 30-40 4-8	

т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисүләр	Тоташ кисү
1	2	3	4
Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районы			
7.	**Урман кварталының 1 км ягына хисаплаганда киртекләр саны** диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 50 м кадәр булганда диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 51-150 м булганда диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 151-250 м булганда диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 250 м артыграк булганда		4 артык түгел 3 артык түгел 2 артык түгел 1
8.	**Төяү пунктлары, җитештерү һәм көнкүреш объектлары өчен гомуми мәйдан (диләнкенең гомуми мәйданыннан)** - алга таба ясалма урман торгызып Мәйданы 10 га артык булган диләнкеләрдә - сезонара агач материалы запаслары булдыру өчен - туфракка зыян салып Мәйданы 10 га һәм аннан азрак булган диләнкеләрдә: - алга таба яңартып - алдан торгызып - эзлекле кисүләрдә - сайланма кисүләрдә	3% артык түгел 0,3 га кадәр 0,25 га кадәр	чикләнми иң күбе 5% иң күбе 15% иң күбе 3% 0,4 га кадәр 0,3 га кадәр
9.	**Сөйрәмә җир трассалары һәм диләнкедәге юллар мәйданы, (диләнке мәйданыннан %)** - күп операцияле техника кулланып - алга таба ясалма урман торгызып	15% артык түгел	иң күбе 20% 30% кадәр чикләнми

2.1.6. Урманнарны торгызу алымнары

Урманнарны торгызу табигый, ясалма яки катнаш ысул белән башкарыла һәм Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны торгызу кагыйдәләрен, урманнарны торгызу проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук урманнарны торгызу проектының электрон рәвешендәге форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 29 декабрендәге 1024 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман төрләре һәм урманнарны торгызу ысуллары шулай ук Урманнарны торгызу кагыйдәләре белешмәләре белән җайга салына.

Татарстан Республикасында төп урман барлыкка китерүче токымнар булып гади нарат, Европа чыршысы, Себер карагае, сабакчалы имән, иенке каен, вак яфраклы юкә, гади усак, гади корычагач тора.

2.1.7. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану вакытлары һәм башка мәгълүматлар

Агач материалы әзерләү әлеге Кагыйдәләр, Россия Федерациясе субъектының урман планы, урманчылыкның урман хуҗалыгы регламенты, шулай ук урманнарны үзләштерү проекты, диләнкенең таксация тасвирламасы һәм урман декларациясе (урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе нигезендә агач материалы әзерләү яисә Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә агач материалы әзерләү өчен урман утыртмаларын бер үк вакытта сатып, урманнарны саклау буенча эшләрне сатып алуны гамәлгә ашыру очракларыннан тыш. Бу максатларда урманнарны саклау эшләрен башкару контрактына урман утыртмаларын сату-алу турында шартлар кертелә) нигезендә гамәлгә ашырыла. Бу максатларда урманнарны саклау буенча эшләрне башкару контрактына урман утыртмаларын сатып алу-сату турында шартлар кертелә).

РФ Урман кодексының 23.4 статьясы һәм Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман бүлемтегенең таксация тасвирламасына кертелә торган мәгълүматлар составын, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасын төзү тәртибен, аның электрон форматындагы форматына карата таләпләрне, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасының урман бүлемтегенең хакыйкый торышы турындагы мәгълүматка туры килмәвен билгеләү тәртибен, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасы формасын раслау турында» 2022 елның 14 октябрендәге 687 номерлы боерыгы нигезендә диләнкеләрне аерып чыгару һәм таксацияләү белешмәләре нигезендә диләнкенең таксация тасвирламасы төзелә. Урман бүлемтегенең таксация тасвирламасы урман утыртмаларының сан һәм сыйфат характеристикалары һәм тиешле урман бүлемтегендә әзерләнергә тиешле агач күләме турында мәгълүматны үз эченә ала һәм РФ Урман кодексының 23.3 статьясының 11 өлешендә каралган тәртиптә аерып чыгару һәм таксацияләү нәтиҗәләре буенча алынган мәгълүматлар нигезендә төзелә һәм урманнардан файдаланучылар һәм диләнке эшләрен башкаручылар тарафыннан төзелә.

Урман утыртмаларын кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, әзерләнгән агач материалын алып чыгу агач материалы әзерләү максатларында урман кишәрлегеннән файдаланучы зат тарафыннан урман декларациясе буенча декларацияләнә торган чор башланган датадан 12 ай эчендә гамәлгә ашырыла. Агач материалы урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе яисә РФ Урман кодексының 19 статьясының 5 өлешендә күрсәтелгән контракт (сату-алу) нигезендә әзерләнгән очракта, агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу эшләре шартнамәдә яисә контрактта билгеләнгән вакыт эчендә тиешенчә гамәлгә ашырыла.

Әлеге пунктта күрсәтелгән агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау һәм алып чыгу эшләре Гидрометеорология һәм әйләнә-тирә мохитне мониторинглау буенча федераль хезмәт белешмәсе белән расланган әлеге таләпләрне вакытында үтәү мөмкинлеген юкка чыгаручы начар һава шартлары барлыкка килгән очракта рөхсәт ителә.

Урман утыртмаларын кисүнең, агач материалы саклауның һәм алып чыгуның чорлары урманнан файдаланучы затның язмача гаризасы нигезендә, вәкаләтле орган тарафыннан иң күбе 12 айга арттырылырга мөмкин.

Исемлеге Россия Табигать министрлыгының «Россия Федерациясе Кызыл китабына яисә Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 29 маендагы 264 номерлы боерыгы белән расланган агачларның һәм куаклыкларның төрләренең (токымнарының) агач материалын әзерләү рөхсәт ителми. Агач материалы әзерләгәндә урманнарның биотөрлелеген арттыру максатларында теләсә кайсы ярусында һәм аларның төркемнәрендә аерым агачлар (карт агачлар, куышлы, кош оялары булган, шулай ук оя кору һәм вак җәнлекләрнең качу урыны өчен яраклы агачлар) сакланырга мөмкин.

Урман агачларын кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу вакытларын үзгәртүгә рөхсәт язмача рәвештә диләнкенең (кишәрлек урманчылыгын, урман кварталы номерын, урман-таксация бүлемтеге номерын, диләнке номерын) урнашкан урынын, диләнкенең мәйданын, агач материалының күләмен һәм агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу буенча билгеләнгән (озынайтылган) вакытны (датаны) күрсәтеп бирелә.

Агач материалы әзерләү өчен урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе 10 елдан 49 елга кадәрге чорга төзелә.

2.2. Урманнардан чәер әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 31 статьясы һәм Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Чәер әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерыгы белән регламентлана.

Чәер әзерләү чәер әзерләү өчен билгеләнгән урманнарда гамәлгә ашырыла.

Кирт салу өчен өлгергән һәм картайган урман утыртмалары тапшырыла:

1) I-IV бонитет классларына караган нарат агачлары;

2) I-III бонитет классларына караган чыршы агачлары;

3) I-III бонитет классларына караган яфраклы агачлар;

4) I-III бонитет классларына караган урта яшьтәге, өлгереп килә торган һәм өлгергән пихта агачлары;

Кирт салу өчен түбәндәгеләр тапшырылырга мөмкин:

1) агачлыклар составында наратның катнашы урман утыртмасының агач материалының гомуми запасында 40 проценттан кимрәк булган урман утыртмалары;

2) сазлыкланган туфракларда IV бонитет классына караган һәм V бонитет классына караган нарат агачлары;

3) тоташмаган нарат агачлары;

4) үз билгеләнешен үтәп бетергән орлык бирүче нарат агачлары, орлык бирә торган полосалар;

5) сайланма кисү өчен билгеләнгән нарат агачлары;

6) 2-3 гектарга кадәр мәйданны биләүче имән агачлары.

10-15 еллык кирт салу вакытын тәэмин итү өчен өлгергән һәм картайган нарат агачлары җитәрлек булмаган очракта, кирт салуны тәмамлау вакытына кисү яшенә җитәчәк һәм кисү өчен билгеләнәчәк өлгереп килүче агачларга кирт салу рөхсәт ителә.

Чәер әзерләү чәер әзерләү өчен билгеләнгән урманнарда гамәлгә ашырыла.

Кирт салу өчен өлгергән һәм картайган урман утыртмалары тапшырыла:

1) I-IV бонитет классларына караган нарат агачлары;

2) I-III бонитет классларына караган чыршы агачлары;

3) I-III бонитет классларына караган яфраклы агачлар;

4) I-III бонитет классларына караган урта яшьтәге, өлгереп килә торган һәм өлгергән пихта агачлары;

Урманчылыкта урманнарны тәртипкә китергәндә кирт салу фонды ачыкланмады, чөнки кирт салу эше башкарылмый һәм алдагы исәпкә алу чорына проектланмый һәм таблица тутырылмый. Шуңа бәйле рәвештә, урманчылык буенча урман хуҗалыгы регламентында кирт салу төрләре, агачларда каррлар күләме һәм агачларның диаметрына карап, каррлар арасындагы каешларның киңлеге, урманнардан чәер әзерләү өчен файдалану чорлары каралмый.

11 нче таблица

Агачларга кирт салу фонды

майданы, мең гектар

т/с	Күрсәткечләр	Кирт салу		
		Урманнарның максатчан билгеләнеше		
		Саклагыч урманнар	Эксплуатация урманнары	Җәмгы-се
1	2	3	4	5
1.	Кирт салуга яраклы, өлгергән һәм картайган утыртмалар, барлыгы:	-	-	-
	алардан:	-	-	-
1.1.	кирт салуга җәлеп ителмәгәне	-	-	-
1.2.	кирт салу буенча табышлы түгел	-	-	-
2.	Ел саен кирт салу күләме	-	-	-

2.3. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану РФ Урман кодексының 32 статьясы, Россия Табигать министрлыгының «Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерыгы, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән регламентлана.

Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән урман кварталларының һәм аларның өлешләренең исемлекләре 5 нче таблицада күрсәтелә.

Агач булмаган урман ресурсларын шәхси ихтыяҗлар өчен гражданнар тарафыннан әзерләү һәм җыеп алу, чыршылардан һәм яңа ел бәйрәмнәре өчен башка ылыслы токымнардан кала, РФ Урман кодексының 11 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Агач булмаган урман ресурсларын шәхси ихтыяҗлар өчен гражданнар тарафыннан әзерләүгә һәм җыеп алуга карата РФ Урман кодексының 32 статьясының 1, 3 һәм 4 өлешләре кулланылмый.

Агачларны әзерләү ел дәвамында җир өстендә яткан агач ботакларын яки аларның урман кисү эшләре үткәрелгән урыннарда кисү калдыклары булмаган һәм агачларның табигый һәлак булуы нәтиҗәсендә, зарарлы организмнар зарарланганда, буран, кар өеме сындыру нәтиҗәсендә барлыкка килгән өлешләрен җыю юлы белән башкарыла. Коры-сарыны әзерләү урман утыртмаларын кисмичә, фәкать кул белән генә, кул көче кулланылган эшләрдә файдаланыла торган кораллар, җайланмалар һәм механизмнар ярдәмендә генә, агачларны кисмичә гамәлгә ашырыла.

2.3.1. Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары

Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен урманнардан рөхсәтле файдалануның ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре 12 нче таблицада китерелде.

12 нче таблица

Агач булмаган урман ресурслары әзерләү өчен урманнардан рөхсәтле файдалану параметрлары

т/с	Агач булмаган урман ресурсы төре	Үлчәү берәмлеге	Әзерләүгә ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Туз	тонна	0,3
2.	Агачларның, куакларның кайрысы	тонна	0,5
3.	Озын корыган ботак	куб.м	5,0
4.	Ботаказык	тонна	15,0
5.	Чыршы һәм нарат ботаклары	тонна	5,4
6.	Чыршылар һәм (яки) яңа ел бәйрәмнәре өчен башка ылыслы токым агачлары	мең данә	0,2
7.	Мунчала	тонна	0,3

Агач булмаган урман ресурсларының классификациясе бар, аның нигезендә ресурсларны, барлыкка килү (әзерлек) урынына, ресурсны исәпкә алу (бәяләү) ысулына, файдалану холкына карап, 3 төркемгә бүлү каралган.

2.3.2. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю өчен файдалану чорлары

Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю өчен дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлеген арендалау шартнамәсе ун елдан кырык тугыз елга кадәр төзелә.

2.4. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен урманнардан файдалану РФ Урман кодексының 34, 35 статьялары, Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы Рослесхоз боерыгы белән расланган Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу кагыйдәләре, «Татарстан Республикасында

урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ Татарстан Республикасы законы белән регламентлана.

Азык-төлек урман ресурсларына кыргый җимешләр, җиләкләр, чикләвекләр, гөмбәләр, орлыклар, каен суты һәм башка урман ресурслары керә.

Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу гражданнар, юридик затлар тарафыннан эшкуарлык максатларында, шулай ук гражданнар тарафыннан – шәхси ихтыяҗлар өчен гамәлгә ашырылырга мөмкин.

Гражданнар, юридик затлар урман кишәрлекләрен арендалау шартнамәләре нигезендә азык-төлек урман ресурсларын әзерлиләр һәм дару үләннәрен җыялар.

Урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе 10 елдан 49 елга кадәрге чорга төзелә.

Шәхси ихтыяҗлар өчен азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю РФ Урман кодексының 11 статьясының 1 өлеше, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә башкарыла.

Чикләрендә азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыеп алу өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән урман кварталлары һәм аларның өлешләре исемлеге 5 нче таблицада күрсәтелгән.

2.4.1. Урманнардан азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләгәндә һәм дару үләннәрен җыйганда ел саен урманнардан рөхсәтле файдалануның рөхсәт ителгән күләмнәре 13 нче таблицада китерелә.

13 нче таблица

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләгәндә һәм дару үләннәрен җыеп алганда урманнардан файдалану параметрлары

т/с	Азык-төлек урман ресурсларының, дару үләннәренең төре	Үлчәү берәмлеге	Әзерләүгә ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
Азык-төлек ресурслары			
1	Төрләре буенча җиләкләр: кура	тонна	0,1
	җир җиләге	тонна	0,1
	миләш, шомырт	тонна	0,2
	Җәмгысе	тонна	0,4
2.	Төрләре буенча гөмбәләр	тонна	
	майлы	тонна	0,1
	ал гөмбә	тонна	0,2
	кызыл гөмбә	тонна	0,1

	каен гөмбәсе	тонна	0,1
	гөреждәләр	тонна	0,1
	баллы гөмбә	тонна	0,5
	Җәмгысе	тонна	1,1
3.	Төрләре буенча агач сутлары – каен	тонна	1,0
Дару чималы			
4.	Сары мәтрүшкә, икеөйле кычыткан, ландыш, дикоподий, аю табаны, дару ромашкасы, акбаш, эт тигәнәге, канлы үлән, сазанак, песи үләне, сәдәп гөле, лапчатка, үги ана яфрагы, кыр наратбашы һ.б.	тонна	0,2 (коры килеш)
5.	Чага гөмбәсе	тонна	0,01

Җиләк, гөмбә һәм дару чималлары уңышының 60 процентына кадәр өлеше җирле халык тарафыннан үзләштерелә.

2.4.2. Әзерләү һәм җыеп алу вакытлары

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен урманнардан рөхсәтле файдалану чорлары урман кишәрлегенең аренда шартнамәсендә билгеләнә.

2.4.3. Агач сутлары әзерләгәндә нормативлар һәм параметрлар

Каен суты әзерләү өлгергән урман кишәрлекләрендә кисәренә 5 елдан да ким булмаган вакыт кала рөхсәт ителә.

Каен суты әзерләү сайланма кисүләр башкарыла торган утыртмаларда кирт салу ысулы белән гамәлгә ашырыла, кисүгә билгеләнгән агачлардан алу рөхсәт ителә.

Кисеп җибәрү өчен тулылыгы кимендә 0,4 һәм бер гектарга кимендә 200 данә агачлы, бонитетның I-III классларына караган урманның сәламәт өлеше сайлап алына. Кисеп җибәргәндә күкрәк биеклегендәге диаметры 20 см һәм аннан да юанрак булган агачларны билгелиләр.

Агач тамыры башланган җирдән 20-35 см биеклектә канал бораулау эшләрен башкаралар. Агачта бер һәм аннан да күбрәк кирт салу тишекләре ясалган очракта, алар кәүсәнең бер ягында бер-берсеннән, сут бер савытка агып төшәрлек итеп, 8-15 см ераклыкта урнаштырыла.

Агач диаметрына карап, бораулана торган каналлар саны нормативлары киләсе таблицада китерелгән.

Агачның күкрәк биеклегендәге диаметры, см	Кирт салганда каналлар саны	Искәрмә
20-22	1	Диаметры 16 см булган агачларга кисәргә бер ел калгач кирт салу рөхсәт ителә, түбәндәгечә басым нормалары булганда: 16-20 см – 1 канал 21-24 см – 2 канал
23-27	2	
28-32	3	
33 һәм аннан	3	

Агачның күкрәк биеклегендәге диаметры, см	Кирт салганда каналлар саны	Искәрмә
күбрәк		25 см һәм күбрәк – 3 канал

Кирт салу чоры тәмамланганнан соң, агачларның чирләп китүен кисәтү максатларында, тишекләр сагыз пастасы белән сылап куелырга яисә агач бөке белән ябылырга һәм вар, бакча замазкасы яисә известьлы балчык белән сылап куелырга тиеш.

Калган елларда каналлар беренче елгы кисеп җибәрү каналлары дәрәҗәсендә 10 см интервал белән агач кәүсәсе әйләнесенең теге яисә бу ягына таба бораулана.

Әзерләү агачның техник сыйфатларын саклап калырлык итеп гамәлгә ашырылырга тиеш.

2.4.4. Абага-кара абага әзерләү

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү аларның үсентеләренә зыян китермәслек алымнар белән гамәлгә ашырылырга тиеш. Үсемлекләрне тамыры белән йолкып алу, яфракларына һәм тамыр үзәгенә зыян китерү тыела.

Кара абага чималын әзерләү бер кишәрлектә 3-4 ел дәвамында алып барыла. Аннары үсемлекләрне торгызу өчен тәнәфес кирәк: чималны бер тапкыр җыйган вакытта (бер сезонда) – 2-3 ел, ике тапкыр җыйган очракта – 3-4 ел.

2.4.5. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен файдалану чорлары

Дәүләти яисә муниципаль милектәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе, азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю өчен урманнардан файдалану максатларында, РФ Урман кодексының 72 статьясындагы 3 өлеше нигезендә ун елдан алып кырык тугыз елга кадәр төзелә.

Урман кишәрлегенең аренда шартнамәсенең вакыты урман хуҗалыгы регламентында урманнардан файдалану буенча каралган чорга туры китереп билгеләнә.

2.5. Урманнардан аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Аучылык хуҗалыгы кыргый хайваннарның популяцияләре белән рациональ идарә итү һәм ел саен продукция алу рәвешендә урманнардан комплекслы файдалануга үз өлешен кертә.

Ау 209-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны аучылык хуҗалыгы өлкәсендәге эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану РФ Урман кодексының 25, 36 статьялары белән регламентлана.

Урманнардан ау хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен аучылык хуҗалыгын алып бару өчен файдалануны хокукый җайга салу Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлекләрен бирмичә аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2017 елның 12 декабрендәге 661 номерлы боерыгы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Аучылык инфраструктурасына карый торган объектлар исемлеге турында» 2017 елның 11 июлендәге 1469-р номерлы боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Аучылык биләмәләре чикләренә хокукый режимында аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен башкару рөхсәт ителә торган җирләр кертелә.

Аучылык биләмәләре түбәндәгеләргә бүленә:

1) 209-ФЗ номерлы федераль законда каралган нигезләрдә юридик затлар, шәхси эшкуарлар тарафыннан файдаланыла торган аучылык биләмәләре (алга таба – беркетелгән аучылык биләмәләре);

2) ау максатларында физик затлар ирекле йөри алу хокукына ия булган аучылык биләмәләре (алга таба – гомуми файдаланудагы аучылык биләмәләре).

Гомуми файдаланудагы аучылык биләмәләре Россия Федерациясе субъектындагы аучылык биләмәләренең гомуми мәйданында кимендә егерме процентын тәшкил итәргә тиеш.

Аучылык биләмәләре ауның бер яки берничә төрен гамәлгә ашыру өчен кулланылырга мөмкин.

Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.5.1. Аучылык инфраструктурасы объектларын урнаштыру өчен рөхсәт ителгән биотехник чаралар уздыру исемлеге һәм нормалары

Ел саен уздырыла торган биотехник чаралар күләме түбәндәге таблицада чагылдырылган.

Ел саен уздырыла торган биотехник чаралар күләме

т/с	Чараларның төрләре	Үлчәү берәмлеге	Ел саен рөхсәт ителә торган
1	2	3	4
1.	Азык әзерләү һәм хайваннарны ашату:		
	а) кыр кәҗәләре, куяннар һәм пошилар өчен себеркеләр	мең данә	0,5
	б) пошилар, кыр кәҗәләре, куяннар өчен печән	тонна	0,5

2.	Пошилар, кабан дуңгызлары, куяннар өчен тоз салынган катырлар урнаштыру	данә	9
3.	Куяннар өчен ашату мәйданнары ясау	данә	40
4.	Пошилар, кыр кәҗәләре өчен җимлекләр урнаштыру	данә	12
5.	Көртлекләр, суерлар өчен чуер ташлыклар, аерымланган урыннар урнаштыру	данә	6
6.	Пошины, кыр кәҗәсен, куяннарны ашату өчен усак, тал кисү	куб.м	5
7.	Бөртек калдыклары әзерләү	тонна	0,1
8.	Бәрәңге әзерләү	тонна	0,1

2.6. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләре белән регламентлана.

Урманнар авыл хуҗалыгы алып бару (печән чабу, авыл хуҗалыгы терлекләрен көтү, умартачылык, төньяк боланчылыгы, товарлы аквакультура (товарлы балыкчылык), авыл хуҗалыгы культураларын үстерү һәм башка авыл хуҗалыгы эшчәнлеге) өчен кулланылырга мөмкин, урман кишәрлеген биреп яки бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә гамәлгә ашырыла.

Авыл хуҗалыгын алып бару өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.6.1. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану параметрлары

14 нче таблица

Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану параметрлары

т/с	Файдалану төрләре	Үлчәү берәмлеге	Ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Сөрүлектән файдалану	гектар	11
2.	Печән чабу	гектар/тонна	151
3.	Авыл хуҗалыгы терлекләре көтү		

	а) урманда	гектар/баш	400/600
	б) утлавыкларда	гектар/баш	14/235
4.	Умартачылык		
	а) бал бирүчеләр		
	– юкә (урманнарның бал бирә торган урыннары)	гектар	1043
	- печәнлекләрдә, аланлыкларда, агач киселгән урыннарда үләннәр	гектар	523
	б) бал продуктлылыгы, шул исәптән:		
	- юкә	кг/гектар	300
	- үләннәр	кг/гектар	75
	в) умарта оялары күләмен тәэмин итү мөмкинлеге	Умарталык саны	475

2.7. Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш

Балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану РФ Урман кодексының 38.1 статьясы һәм Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 13 октябрендәге 742 номерлы боерыгы белән регламентлана.

Урманнардан файдалануның бу төре алар урнашкан җирләрнең максатчан билгеләнеше белән бәйле һәм аны алып бару урман хуҗалыгы мәнфәгатьләре белән туры килсә генә рөхсәт ителә.

Балык тоту өчен кишәрлек урманчылыклары буенча урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш, әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.8. Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген һәм мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 40 статьясына ярашлы рәвештә урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану урманчылыкның барча территориясендә гамәлгә ашырылырга мөмкин. Урманнардан файдалану Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләре белән регламентлана.

Фәнни-тикшеренү, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелде.

2.9. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

2.9.1. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары

Рекреация эшчәнлеге РФ Урман кодексында туризм, физик культура һәм спорт, ял оештыру һәм гражданнарның сәламәтлеген ныгыту өлкәсендә хезмәтләр күрсәтү белән бәйле эшчәнлек буларак карала.

Урманнардан шушы рәвешле файдалану (РФ Урман кодексының 41 статьясында) урман кишәрлекләре бирүне таләп итә торган төрләргә карый, әмма урман ресурсларыннан башка гына гамәлгә ашырыла, бирелгән урман кишәрлекләрендә кирәкле урман инфраструктурасы, шул исәптән капиталь һәм капиталь булмаган төзелмәләр һәм корылмалар булдырыла, территория төзекләндерелә (РФ Урман кодексының 13, 41 статьялары).

Рекреация эшчәнлеген оештыру үзенчәлекләре Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрендә бәян ителгән.

2.9.2. Рекреация эшчәнлеге зонасына караган, шул исәптән физик-культура, спорт һәм спорт-техник корылмалар торгызу рөхсәт ителә торган, кварталларның һәм (яисә) аларның өлешләренең исемлеге

Кишәрлек урманчылыклары буенча рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.9.3. Рекреация эшчәнлегенә караган зона территориясен функциональ зоналарга бүлү

Рекреацияләү зоналары вазифаи зоналарга түбәндәгечә бүлгәләнә:

1. Интенсив файдаланулы.
2. Уртача файдаланулы.
3. Оешкан рәвештә ял итүле.
4. Резерватлы.

5. Заказник.
6. Катгый режимлы.
7. Хуҗалыкка бәйле.

2.9.4. Урман кишәрлекләрендә вакытлыча төзелгән корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары

Рекреация билгеләнешендәге урманнарда территорияне төзекләндерү нормалары (гомуми мәйданның 100 гектары буенча)

т/с	Төзекләндерү элементлары	Яшел зона		Чикләрендәге туристлык маршрутлары (1 км маршрутка)
		Актив ял	Һава сулап йөрү	
1	2	3	4	5
1.	Гравийлы, йөри торган өлеше 4,5 м (км) киңлегендә булган машина белән килү юллары	0,15	0,02	-
2.	Биләмәләр эчендәге гравийлы, өслеге 3 м (км) киңлегендә булган юллар	1,8	0,5	-
3.	15 машинага исәпләнгән, грунтлы, гравий белән вак таш кушылган автотукталышлар (данә)	0,25	0,03	-
4.	Җәяүләп йөри торган сукмаклар (км)	-	0,04	-

2.9.5. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану параметрлары һәм чорлары

Рекреация эшчәнлеге урманнарында хуҗалык эшчәнлеге халыкны ял иттерү өчен иң яхшы шартларны оештыруга, эстетик һәм санитар-гигиеник таләпләргә җавап бирә торган урман ландшафтларын саклауга һәм яхшыртуга, ландшафтларның типларын рациональ (оптималь) ярашлылыгын билгеләүгә юнәлдерелгән булырга тиеш.

Рекреация билгеләнешендәге урманнар өчен эшләрнең әһәмиятле элементы булып аларның территорияләрен төзекләндерү тора, ул юллар төзү һәм ремонтлаудан, ял итү өчен урыннар һәм мәйданчыклар корудан, кече архитектура формаларын, урман скульптурасын урнаштырудан, төрле урман янгыннары корылмаларын төзүдән һәм башка төрле чараларны гамәлгә ашырудан гыйбарәт. Юл-сукмак челтәре барча территорияне бердәм композиция бөтенлегенә берләштерергә тиеш.

Рекреация басымы йогынтысында урман тирәлегенең үзгәрү дәрәҗәсен ял итү режимы билгели, ә ял режимы - урманнарның территориясен оештыруны.

Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдаланганда урман кишәрлекләрендә капиталь һәм капиталь булмаган төзелмә объектлары,

корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары өстәмә тикшерүләр уздырганнан соң урманнарны үзләштерү проектларында аталган максатларда (ял, туризм оештыру, физик культура-савыктыру, спорт эшчәнлеге һ.б.) файдалану өчен тапшырылган конкрет урман кишәрлеге өчен бирелә.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

2.10. Урманнардан урман плантацияләре ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман плантацияләрен оештыру һәм аларны эксплуатацияләү билгеле бер токым (максатчан токым) урман үсемлекләрен үстерүгә бәйле эшкуарлык эшчәнлегеннән гыйбарәт.

Билегеле бер токым урман утыртмаларына алар хисабыннан алдан билгеле сыйфатламалары булган агач материалын алу тәэмин итела торган ясалма утыртылган урман утыртмалары карый.

Урман плантацияләре урман фонды җирләрендә дә, башка категориядәге җирләрдә дә оештырыла ала.

Гражданнарга, юридик затларга урман плантацияләре төзү һәм аларны эксплуатацияләү өчен урман участоклары РФ Урман кодексы нигезендә арендага бирелә, җир участоклары җир законнары нигезендә бирелә.

Урман плантацияләрендә урман утыртмаларын кисү һәм урман утыртмаларына кирт салу эшләрен башкару чикләүләрсез рөхсәт ителә.

Урманчылыкта урман плантацияләре, урман плантацияләрен техник проектлау материаллары юк, урманчылыкта урман плантацияләренә нигез салу өчен махсус тикшерүләр уздырылмады.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә урман плантацияләрен оештыру һәм аларны эксплуатацияләү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

2.11. Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен һәм дару үләннәрен үстерү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман җимешләрен, җиләкләрне, декоратив үсемлекләрне һәм дару үләннәрен үстерү җимешләр, декоратив үсемлекләр, дару үләннәре, җиләкләр һәм башка шуңа охшаш урман ресурсларын алуга бәйле эшмәкәрлек эшчәнлегеннән гыйбарәт. Урманнардан файдалануның әлеге төре Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрендә регламентлана һәм урман кишәрлегенең

аренда шартнамәсе нигезендә урманнарны үзләштерү проекты нигезендә гамәлгә ашырыла.

Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен, беренче чиратта, урман фонды җирләре составындагы урмансыз җирләр, шулай ук урман булып җитешмәгән, агачлар киселгән урыннар, аланнар һәм урман культураларын утыртканчыга кадәр урманның табигый торгызылуы мөмкин булмаган башка урман утыртмалары белән капланмаган җирләр; рекультивацияләнергә тиешле (эшкә яраклы үзлеге беткән торфлыклар һ.б.) җирләр файдаланыла.

Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен үзгәртеп коруга билгеләнмәгән, азкыйммәтле утыртма кишәрлекләре файдаланылырга мөмкин.

Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану РФ Урман кодексының 27 статьясы нигезендә чикләнергә яки тыелырга мөмкин.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә җмешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

Кишәрлек урманчылыклары буенча җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.12. Урманнардан урман питомниклары ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман питомникларын (даими, вакытлыча) булдыру һәм аларны эксплуатацияләү төп урман агач токымнары үсентеләрен үстерү белән бәйле эшчәнлек булып тора.

Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләре Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 12 октябрендәге 737 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман питомниклары булдыру һәм алардан файдалану өчен урманнардан файдалану РФ Урман кодексының 27 статьясы нигезендә чикләнергә мөмкин.

Урман питомниклары төзү һәм аларны файдалану, әгәр мондый эшчәнлек аларның хокукый режимына каршы килмәсә, урман фонды җирләрендә һәм башка категория җирләрдә рөхсәт ителә (РФ Урман кодексының 39.1 статьясы).

Урман питомникларында кәлшәләр, үсентеләр үстерү өчен яхшыртылган һәм сортлы урман үсемлекләре кулланыла, әгәр мондый орлыклар юк икән, урман үсемлекләренең нормаль орлыклары кулланыла.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә урман питомниклары оештыру һәм аларны эксплуатацияләү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле чорга төзелә.

Урман питомниклары булдыру һәм аларны кишәрлек урманчылыклары буенча эксплуатацияләү өчен урман кварталлары яисә аларның өлешләре исемлеге әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелә.

Хәзерге вакытта Кызыл Йолдыз урманчылыгы чикләрендә бер даими урман питомнигы бар, аларда төп урман хасил итүче токымнар үстерелә.

2.13. Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, эзләү һәм файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыру өчен файдалану РФ Урман кодексының 43 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, эзләү һәм файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану тәртибен һәм, җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру максатларында, урман кишәрлеге бирелмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә урманнардан файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалануның рөхсәт ителгән күләмнәре һәм урманчылыкларның кишәрлек урманчылыклары кисемендә урман кишәрлекләренең урнашкан урыны 5 нче таблицада чагылдырылган.

Урманнарны җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгару максатларында файдалану өчен дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлеге арендага бирелә яки бу урман кишәрлегенә карата РФ Урман кодексының 9 статьясына ярашлы рәвештә сервитут билгеләнергә мөмкин. Урманнарны урман кишәрлеген бирмичә, сервитут билгеләмичә генә җир астын геологик өйрәнү максатларында файдалану рөхсәт ителә, әгәр күрсәтелгән максатларда эш башкару урман утыртмаларын кисүгә яки капиталь төзелеш объектларын төзүгә китермәсә.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгару максатында урманнардан файдалана торган затлар түбәндәгеләрне тәэмин итә:

кулланыла торган урманнарны һәм урманга тоташкан урман кашакларны, ясалма һәм табигый су агымнарын җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычранудан даими чистарту;

җитештерү эшчәнлеге барышында җимерелгән юлларны, киптерү канауларын, дренаж системаларын, күперләрне, башка гидротехник корылмаларны, квартал баганаларын, квартал юлларын, аншлагларны, урманнар территориясен төзекләндерү элементларын торгызуны;

Россия Федерациясе законнарына ярашлы рәвештә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган, җир асты байлыкларын геологик өйрәнүгә, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыруга бәйле объектларны тиешле

эшләрне үтәү чорлары тәмамлану белән консервацияләүне яисә юк итүне һәм күрсәтелгән объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм (яки) эксплуатацияләү өчен файдаланылган җирләрне рекультивацияләүне;

әлеге затлар гаебе белән барлыкка килгән һәлакәт очракларын, шулай ук аларның нәтиҗәләрен бетерү буенча кирәкле чараларны күрү;

сейсмик разведка эшләрен планлаштыру һәм үткәрү, шулай ук хәрәкәт составын һәм йөкләрне яңа урынга күчерү максатларында квартал ызаннары, урман юллары биләгән һәм урман утыртмалары белән капланмаган башка җирләрдән актив файдалану.

РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була.

Әлеге агач материалы Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә сатыла.

РФ Урман кодексының 73.1 статьясының 3 өлешендә РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдалану өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә агач материалы әзерләү өчен аукцион уздырмыйча урман кишәрлекләренең аренда шартнамәләрен төзү каралган.

РФ Урман кодексының 73.1 статьясының 3 өлешендәге 3 пунктында 43, 45 статьяларда каралган очракларда, дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлеген файдалануга алу шартнамәсе җир асты байлыкларыннан файдалануга лицензия гамәлдә булган чорга төзелә.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру максатлары өчен урман кварталлары яисә аларның өлешләре исемлеге әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелә.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үстерү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.14. Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары булдыру һәм аларны киңәйтү,

гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 44 статьясына ярашлы рәвештә, урман кишәрлекләре сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, су законнарына ярашлы рәвештә гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдаланыла.

Урман законнары нормаларында билгеләнгәнчә, РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була.

Әлеге агач материалы Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә сатыла.

РФ Урман кодексының 72 статьясының 3 өлеше һәм 74 статьясының 3 өлеше нигезендә урман кишәрлекләре атап үтелгән максатларда дәүләт органнары карарлары нигезендә, аукционнар уздырмыйча гына, бер елдан алып кырык тугыз елга кадәрге чорга арендага тапшырыла.

Дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлекләре гражданнарга, юридик затларга РФ Урман кодексының 9 статьясына ярашлы рәвештә сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен бирелә.

Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен кишәрлек урманчылыклары буенча урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үстерү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.15. Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Шәһәр төзелеше кодексының 1 статьясының 10.1 пунктына ярашлы рәвештә, линияле объектларга электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торбаүткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар керә.

Урманнардан файдалануның әлеге төре РФ Урман кодексының 45 статьясы һәм Россия Табигать министрлыгының «Урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урман кишәрлеген бирмичә урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 10 июлендәге 434 номерлы боерыгы нигезендә регламентлана.

Сусаклагычлар, бүтән ясалма су объектлары, шулай ук гидротехник корылмалар, елга портлары, причаллар төзү өчен гражданнарга һәм юридик затларга урманчылыкның барча территориясе буйлап урман кишәрлекләрен даими (вакыты чикләнмичә) файдалануга тапшыру аренда хокукында гамәлгә ашырылырга мөмкин, ә махсус сакланучы урман кишәрлекләрендә фәкать күрсәтелгән эшләрне урнаштыру ихтималының башка вариантлары булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

Дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлекләре гражданнарга һәм юридик затларга РФ Урман кодексының 9 статьясы һәм 73.1 статьясының 3 өлеше нигезендә аукцион уздырмыйча кырык тугыз елга кадәр бирелә.

Урман фонды җирләрендә урнашкан урманнарны төзелеш, реконструкция, линияле объектларны эксплуатацияләү белән бәйле объектларны урнаштыру өчен кулланганда урман булмаган җирләр, ә андый җирләр булмаганда – урманны торгызу өчен билгеләнгән җирләр (киселгән, янган, сирәкләнгән, чүлгә әверелгән урыннар, аланлыклар һәм башка урыннар), шулай ук түбән тулылыклы һәм аз дәрәҗәдә кыйммәтле урман агачлары үскән мәйданнар кулланылырга тиеш.

Линияле объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү максатларында арендага, даими (вакыты чикләнмичә) файдалануга тапшырылган урман кишәрлекләрендә урман утыртмаларын кисү урманнарны үзләштерү проекты нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Урманнардан файдалануның әлеге төрендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан шушы рәвешле файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була (РФ Урман кодексының 20 статьясының 2 өлеше). Әлеге агач материалын сату РФ Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм линияле объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны тудыру өчен билгеләнгән сак һәм санитар-саклык зоналарында урман утыртмаларын кисү күрсәтелгән зоналарда

билгеләнгән режимга туры китереп гамәлгә ашырыла.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Электр челтәрләре хуҗалыгы объектларының саклык зоналарын һәм мондый зоналарның чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләреннән файдалануда махсус шартлар билгеләү тәртибе турында» 2009 елның 24 февралендәге 160 номерлы карары нигезендә көчәнеше 1000 вольтка кадәр булган электр челтәрләре өчен түбәндәгечә саклык зонасы билгеләнә:

электр тапшыру һава линияләре буйлап (биналарга кертү өлешендәге тармакларыннан тыш) җир өслегендә кырый үткәргечләр проекцияләреннән һәр ягыннан 2 метр ераклыкта торучы, параллель турылар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә (алар үз торышыннан читкә чыгып тормаганда);

җир астыннан электр тапшыручы кабель линияләре буйлап кырый кабельләрдән һәр ягыннан 1 метр ераклыкта торучы, паралелль турылар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә.

1000 В югары булган электр челтәрләренең саклык зонасы киләсе таблицага туры китереп билгеләнә.

Көчәнеше 1000 В югары булган электр челтәрләренең саклык зонасы

т/с	Көчәнешнең проектта каралган номинал классы, кВт	Саклык зонасы, м
1	2	3
1.	1 кадәр	2 (биналарның стеналары, конструкцияләр һ.б. буйлап үзтотышлы яки изоляцияләнгән үткәргечле линияләр өчен саклык зонасы мондый линияләрдән норматив хокукый актларда билгеләнгән минималь мөмкин аралык белән билгеләнә)
2.	1-20	10 (5 – торак пунктлар чикләрендә урнаштырылган үзтотышлы яки изоляцияләнгән чыбыклы линияләр өчен)
3.	35	15
4.	110	20
5.	150, 220	25
6.	330, 500, +/- 400	30
7.	750, +/- 750	40
8.	1150	55

Торбаүткәргечләргә (алар нинди ысул белән салынган булса да) зыян салыну ихтималын булдырмас өчен саклык зоналары билгеләнә:

нефть, табигый газ, нефть продуктлары, нефть һәм ясалма углеводород газы транспортлаучы торбаүткәргеч трассалары буйлап, – торбаүткәргеч күчәрененең һәр ягыннан 25 м ераклыкта узучы шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

сыегайтылган углеводородлы газлар, тотрыклы булмаган бензин һәм конденсат транспортлаучы торбаүткәргеч трассалары буйлап, – торбаүткәргеч күчәренең һәр ягыннан 100 м ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

күптармаклы торбаүткәргеч трассалары буйлап – кырый торбаүткәргечләрнең

күчәрләреннән югарыда күрсәтелгән аралыкларда уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

су асты кичүләре буйлап – кичүләрнең кырый тармаклары күчәрләреннән һәр ягыннан 100 м аралыкта торучы параллель яссылыклардан гыйбарәт булган су өслегеннән төпкә кадәрге су тирәлегенең бер өлеше рәвешендә;

конденсатны саклау һәм газсызландыру савытлары, продукцияне аварияле чыгару өчен җир амбарлары тирәли – күрсәтелгән объектлар территориясе чикләренең һәр ягыннан 50 м ераклыкта торучы, йомык сызык белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

продукцияне транспортка әзерләүче технологик җайланмалар, суырту һәм тутыру буенча төп һәм аралык насос станцияләре, резервуар парклары, компрессор һәм газ бүлү станцияләре, продукцияне үлчәү төеннәре, салу һәм бушату эстакадалары, газны җир астында саклау станцияләре, нефть, нефть продуктларын җылыту пунктлары тирәли – күрсәтелгән объектларның территорияләре чикләреннән һәр ягыннан 100 м торучы йомык сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә (Магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре (Россиянең Федераль тау һәм сәнәгый күзәтчелегенең 1992 елның 24 апрелендәге 9 номерлы карары белән расланган) (Россиянең Федераль тау һәм сәнәгый күзәтчелегенең 1994 елның 23 ноябрендәге 61 номерлы карары редакциясендә).

Аерып чыгару полосаларының чикләре аерып чыгару полосасын формалаштыру өчен кирәкле җир кишәрлекләрен аерып чыгаруның Россия Федерациясе Транспорт министрлыгы раслаган нормаларын исәпкә алып билгеләнә.

Аерып чыгару полосаларының һәм саклык зоналарының зурлыклары РФ Транспорт министрлыгының «Тимер юлларны аерып чыгару полосаларын формалаштыру өчен кирәкле җир кишәрлекләрен аерып чыгару нормаларын, шулай ук тимер юлларның саклык зоналарын исәпләп чыгару нормаларын раслау турында» 2008 елның 6 августындагы 126 номерлы боерыгында билгеләнгән Тимер юлларны аерып чыгару полосасын формалаштыру өчен кирәкле җир кишәрлекләрен аерып чыгару нормалары, шулай ук тимер юлларның саклык зоналарын исәпләп чыгару нормалары, җир корылышы, шәһәр төзелеше һәм проект документациясе, тимер юл линияләрен, төеннәрен һәм станцияләрен үстерүнең генераль схемалары нигезендә, шулай ук барлыкка килгән җирдән файдалану тәртибен һәм аерып чыгару полосаларының һәм саклык зоналарының элегрәк расланган зурлыкларын һәм чикләрен исәпкә алып билгеләнә.

Линияле объектларны төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге кишәрлек урманчылыклары буенча әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелде.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу

проектына яки урманнарны үстерү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.16. Урманнардан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану агач һәм башка урман ресурсларын эшкәртү объектларын булдыру, алардан продукция җитештерүгә бәйле эшкуарлык эшчәнлегеннән гыйбарәт.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урман кишәрлекләрен куллану РФ Урман кодексының 46 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән регламентлана.

Дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлекләре гражданнарга, юридик затларга урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен арендага бирелә.

Урманнардан агач материалы һәм башка төрле урман ресурслары эшкәртү өчен файдалану максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе бер елдан башлап кырык тугыз елга кадәрле чорга төзелә.

Әгәр федераль законнарда федераль дәүләт учреждениеләре тарафыннан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителә икән, дәүләт милкендәге урман кишәрлекләре әлеге учреждениеләргә күрсәтелгән максатлар өчен даими (вакытын чикләмичә) файдалануга бирелә ала.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын урнаштыру максатларында, барыннан да элек, урмансыз җирләр, ә урман кишәрлегендә андый җирләр булмаганда – кисүләрдән соң торгызылмаган кишәрлекләр, янган, сирәкләнгән җирләр, чүллекләр, ачык урыннар, шулай ук тулылыгы һәм кыйммәте түбән булган урман утыртмалары үсә торган җирләр файдаланыла.

Бүтән урман кишәрлекләреннән күрсәтелгән максатларда файдалану күрсәтелгән объектларны урнаштыруның башка вариантлары булмаганда рөхсәт ителә.

Саклагыч урманнарда булдыру, шулай ук РФ Урман кодексында һәм башка федераль законнарда каралган башка очракларда урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдаланганда түбәндәге очраклар булмаска тиеш:

урманнарны пычрату (шул исәптән радиоактив һәм нефть матдәләре белән) һәм урманнарга башка төрле тискәре йогынты ясау;

Гражданнарның урманнарда булуына чикләүләр кертелгән очракта, транспорт чаралары белән урман кишәрлекләренә керү.

Кишәрлек урманчылыклары буенча урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үстерү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.17. Урманнардан дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнарны дини оешмалар 125-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен куллана ала.

Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә дини һәм хәйриячелек билгеләнешендәге биналарны, корылмаларны, төзелмәләрне торгызу рөхсәт ителә. Дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлекләре дини оешмаларга дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен түләүсез нигездә файдалануга тапшырыла (РФ Урман кодексының 47 статьясы).

Кишәрлек урманчылыклары буенча дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.18. Урманнарны саклауга һәм яңадан үрчетүгә карата таләпләр

2.18.1. Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чараларына, урманнарны радиоактив матдәләр белән пычранудан һәм тискәре башка йогынтыдан саклауга карата таләпләр

РФ Конституциясенең 9 статьясы һәм РФ Урман кодексының 51 статьясы нигезендә урманнар янгыннардан сакланырга тиеш.

Урманнарны янгыннардан саклау РФ Урман кодексы һәм «Янгын куркынычсызлыгы турында» федераль закон нигезендә биологик, урманчылык, экологик һәм төбәк үзенчәлекләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла һәм урманнардагы янгыннарны булдырмый калуга, вакытында ачыклауга һәм сүндерүгә юнәлдерелгән оештыру, хокукый һәм башка чаралар комплексын үз эченә ала.

Урманнардан файдаланганда, аларны саклаганда, яңадан үрчеткәндә, урманнарда башка төр эшчәнлекне гамәлгә ашырганда, шулай ук урманнарда гражданнар йөргәндә урманнарда янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча бердәм таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 7 октябрендәге 1614 номерлы карары белән расланган Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрендә билгеләнгән. Урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары төрләре, урманнардан файдаланучы затларның әлеге чаралар белән тәэмин ителү нормативлары, урманнардан файдаланганда урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чараларын булдыру нормалары Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары төрләрен, урманнардан файдаланучы затларның әлеге чаралар белән тәэмин ителү нормативларын, урманнардан файдаланучы затларның урманнарны кулланганда урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чараларын булдыру нормаларын раслау турында» 2014 елның 28 мартындагы 161 номерлы боерыгы белән расланган. Урманнарның табигый янгын куркынычын классификацияләү, һава шартларына бәйле рәвештә урманнарда янгын куркынычын классификацияләү Рослесхозның «Урманнарның табигый янгын куркынычын классификацияләүне һәм һава шартларына бәйле рәвештә урманнарда янгын куркынычын классификацияләүне раслау турында» 2011 елның 05 июлендәге 287 номерлы боерыгы белән расланган.

Урманнарны янгыннардан саклауның нәтиҗәлелеген арттыру максатларында Рослесхозның «Янгын-химия станцияләре турында нигезләмә раслау турында» 1997 елның 19 декабрендәге 167 номерлы боерыгы белән Янгын-химия станцияләре турында нигезләмә расланган.

Кызыл Йолдыз урманчылыгы мәйданының янгын куркынычы классларына бүленеше киләсе таблицада күрсәтелде.

Җирләрнең гомуми мәйданын табигый янгын куркынычы классларына буенча бүлү

Мәйданы, га

т/с	Атамасы	Янгын чыгу куркынычы классы					Җәм-гысе	Уртача классы
		I.	II.	III.	IV.	V		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Кызыл Йолдыз	301	4596	22137	15149	187	42370	3,2
%		0,71	10,85	52,25	35,75	0,44	100	%

Урманда янгын барлыкка килү һәм таралу ихтималы, шулай ук аның интенсивлыгы һава шартларына карап билгеләнә. Бу вакытта метеорологик шартлар арасында янучан материалларны дымландыру яки корыту процессларына бәйлесе зуррак әһәмияткә ия булып тора. Мондый факторларга түбәндәгеләр керә: явым-төшемнәр, һаваның дымлылыгы һәм һава температурасы, җил һәм болытлылык.

Урманнарда һава торышына карап, янгын чыгу куркынычының федераль класслары

т/с	Урманнардагы янгын чыгу куркынычы классы	Комплекслы күрсәткеч зурлыгы	Янгын чыгу буенча куркыныч дәрәҗәсе
1	2	3	4
1.	I.	0 … 300	Юк
2.	II.	301 … 1000	Аз
3.	III.	1001 … 4000	Уртача
4.	IV.	4001 … 10000	югары
5.	V	10 000 артык	Гадәттән тыш

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү чаралары турында» 2011 елның 16 апрелендәге 281 номерлы карарына, «Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү нормативлары раслау турында» 2012 елның 27 апрелендәге 174 номерлы боерыгына таянып, регламентта табигый һәм икътисадый шартларны, урманнарның пирологик сыйфатламаларын, янгынның ихтимал чыганакларын исәпкә алып, янгынга каршы чаралар комплексы билгеләнгән.

Янгынга каршы кору чараларының ел саен башкарыла торган күләме киләсе таблицада күрсәтелде.

Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү буенча чараларның төрләре һәм күләмнәре характеристикасы

т/с	Чаралар исеме	Үлчәү берәмлеге	Таләп ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чаралары турында мәгълүмат булган стендларны һәм башка билгеләрне һәм күрсәткечләрне урнаштыру, эксплуатацияләү һәм ремонтлау	данә	27
2.	Урманнарга килүче гражданнарның ял итү зоналарын төзекләндерү	данә	8
3.	Шлагбаумнар кую, эксплуатацияләү һәм аларны ремонтлау, янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү максатларында урманнарда гражданнарның булуын чикләүне тәэмин итәрлек киртәләр кору	данә	14

т/с	Чаралар исеме	Үлчәү берәмлеге	Таләп ителә торган күләме
1	2	3	4
4.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юллары төзү	км	3,8
5.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юлларын үзгәртеп кору	км	14,7
6.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юлларын эксплуатацияләү	км	308,2
7.	Янгынга каршы минераллаштырылган полосалар урнаштыру	км	13
8.	Чистарту һәм яңарту:		
9.	- ызан юллары	км	0
10.	- янгынга каршы минераллаштырылган полосалар	км	98
11.	Янгынга каршы сулыкларны һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганакларына килү юлларын эксплуатацияләү	данә	2
12.	Чыбык-чабыкны, урман түшәмәсен, коры үләннәрне һәм урмандагы башка янучан материалларны контрольдә тотып, профилактика максатларында янгынга каршы яндыру	гектар	0
13.	Урман утыртмаларының токым составын җайга салу һәм санитар-савыктыру чараларын уздыру юлы белән урманнарда табигый янгын куркынычын киметү	гектар	Татарстан Республикасы Президентының 2018 елның 24 декабрендәге ПУ-880 номерлы указы белән расланган Татарстан Республикасы Урман планы нигезендә

Урманнарда янгынга каршы профилактика уздыруда урман янгыннарына каршы пропаганда әһәмиятле роль уйный, ул урманнарны саклау һәм урман янгыннарын булдырмый калуга җаваплылык рухында җәмәгатьчелек фикерен һәм аерым кешеләрнең карашларын формалаштыру максатында аңга планлы рәвештә йогынты ясауга юнәлдерелгән мәгълүмат-пропаганда чаралары һәм гамәлләре җыелмасыннан гыйбарәт. Урман янгыннарына каршы пропаганда максатчан, оператив булырга, ел чорына, урманнарда халыкның конкрет төркеме тарафыннан башкарыла торган эшчәнлекнең (ял итү, агач әзерләү, экспедицияләр һ.б.) торышына һәм холкына туры килергә, конкрет фактларны үз эченә алырга тиеш, ә басма матбугат чаралары эчтәлекле, кызыклы һәм образлы булырга тиеш.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2011 елның 17 маендагы 377 номерлы карары белән расланган Урманнардагы янгыннарны сүндерү планын һәм аның формасын эшләү һәм раслау кагыйдәләре нигезендә ел саен Урманнардагы янгыннарны сүндерү планы раслана.

2.18.2. Урманнарны саклауга карата таләпләр (санитар-савыктыру чараларының, урманнарны саклау буенча профилактика чараларының, зарарлы организмнарның чыганакларын ликвидацияләү чараларының,

шулай ук вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чараларның нормативлары һәм параметрлары)

Урманнарны саклау урманнарда зарарлы организмнарны ачыклауга һәм аларның таралуын кисәтүгә, ә зарарлы организм чыганаклары барлыкка килгән очракта, аларны бетерүгә юнәлдерелгән.

Урманнарны саклау дәүләт хакимияте органнары тарафыннан аларның РФ Урман кодексының 81-84 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны зарарлы организмнардан саклау РФ Урман кодексының 60.1-60.11 статьялары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 декабрендәге 2047 номерлы карары белән расланган Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре (алга таба – Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре) нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнардагы санитар куркынычсызлык чаралары түбәндәгеләрне үз эченә ала:

а) саклагыч урман районнарына бүлү

б) дәүләт урман патологиясе мониторингы

в) урман патологиясенә тикшеренүләр уздыру

г) зарарлы организмнарның таралуын кисәтү

д) урманнарда санитар куркынычсызлыкның башка чаралары, шул исәптән:

аварияле агачларны кисү – структур кимчелекләре булган агачларны, шул исәптән черек, тамырлары ярылган, куркыныч булып иелеп торган, бөтен агачның яки аның бер өлешенең егылуына һәм дәүләт, муниципаль милеккә, шулай ук гражданнарның милкенә һәм сәламәтлегенә зыян китерергә сәләтле агачларны кисү;

агитация чаралары, шул исәптән урманнарда санитар куркынычсызлык турында халык белән профилактик әңгәмәләр, уку йортларында урманнарда санитар куркынычсызлык турында ачык дәресләр үткәрү, аншлаглар һәм плакатлар элү, шулай ук урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәү кирәклеге турында массакүләм мәгълүмат чараларында мәгълүмати материаллар урнаштыру.

Татарстан Республикасы территориясендә урнашкан урман фонды җирләрендә урманнарны саклык районнарына бүлү «Рослесозащита» ФБУ филиалы – «Татарстан Республикасы Урманнарны саклау үзәге» тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Урманнарны саклык районнарына бүлү тәртибе Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны саклык районнарына бүлү тәртибен раслау турында» 2017 елның 9 гыйнварындагы 1 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман патологиясе буенча дәүләт мониторигын уздыру тәртибе шулай ук «Рослесозащита» ФБУ филиалы – «Татарстан Республикасы Урманнарны саклау үзәге» тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Дәүләт урман патологиясе мониторингын гамәлгә ашыру тәртибе Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Дәүләт урман патологиясе мониторингын гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» 2017 елның 5 апрелендәге 156 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман патологиясе буенча тикшеренүләр (алга таба – УПТ) урманнарда дәүләт урман-патологик мониторинг белешмәләрен, шулай ук урманнарның санитар һәм урман-патологик торышы турында башка мәгълүматларны исәпкә алып уздырыла.

Урман патологиясен тикшерү тәртибе, урман патологиясен тикшерү акты формасы Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 910 номерлы «урман патологиясен тикшерү тәртибен һәм урман патологиясен тикшерү акты формасын раслау турында»гы боерыгы белән расланган.

УАТ урман кишәрлекләренең хәзерге санитар һәм урман авырулары буенча торышы турында мәгълүмат алу, шулай ук зарарлы организмнар таралуны кисәтү чараларын нигезләү һәм билгеләү максатларында уздырыла.

УПТ материаллары нигезендә санитар-савыктыру чаралары (алга таба – ССЧ) уздырыла.

ССЧ урман утыртмаларының санитар һәм урман патологик торышын яхшырту, зарарлы организмнарның таралу куркынычын киметү, урман корткычлары һәм авыруларына каршы көрәшү, урман утыртмаларын үзләренең максатчан функцияләре белән тәэмин итү, шулай ук уңайсыз факторлардан (ут тәэсире, һава шартлары, туфрак-климат факторлары һәм башкалар, биотик һәм башка урманнарның тотрыклылыгына яки максатчан функциясенә зыян китерүче абиотик факторлар) китерелгән зыян күләмен киметү максаты белән Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Зарарлы организмнарның таралуын кисәтү чараларын гамәлгә ашыру кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 912 номерлы боерыгы белән расланган Зарарлы организмнарның таралуын кисәтү буенча чараларны гамәлгә ашыру кагыйдәләренә ярашлы рәвештә үткәрелә.

Зарарлы организмнар таралуны кисәтү түбәндәгеләрнең уздырылуын үз эченә ала:

1) урманнарны саклау буенча профилактика чаралары;

2) санитар-савыктыру чаралары, шул исәптән һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү;

3) вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чаралар.

Махсус саклана торган табигать территорияләрендә урнашкан урманнарда зарарлы организмнар таралуын кисәтү чараларын уздыру территорияләрне махсус саклау режимын исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

Һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисүнең, матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агач материалын, шулай ук аварияле агачларны җыештыруның планлаштырылган күләмнәре 15 нче таблицада китерелә.

15 нче таблица

Санитар-савыктыру чараларының нормативлары һәм параметрлары

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	Җәмгысе
			Барлыгы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кызыл Йолдыз урманчылыгы								
Ылыслы								
Токымы – нарат								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	18,1	1	17,1	0	143	161,1
		мең куб.м	1,1	0,2	0,9	0	1,7	2,8
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	6,2	0,5	5,7	0	14,3	20,5
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.метр	0,4	0,1	0,3	0	0,2	0,6
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
Җәмгысе ылыслы								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	18,1	1	17,1	0	143	161,1
		мең куб.м	1,1	0,2	0,9	0	1,7	2,8
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач							

т/с	Күрсәткеч-ләр	Үлчәү берәм-леге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	Җәмгысе
			Барлы-гы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	6,2	0,5	5,7	0	14,3	20,5
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.метр	0,4	0,1	0,3	0	0,2	0,6
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
Яфраклы каты токымнар								
Токымы – имән								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	33	33
		мең куб.м	0	0	0	0	0,4	0,4
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	3,3	3,3
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0,0	0
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.метр	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0

т/с	Күрсәткеч-ләр	Үлчәү берәм-леге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	Җәмгысе
			Барлы-гы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Яфраклы каты токымнар, барлыгы:								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	33	33
		мең куб.м	0	0	0	0	0,4	0,4
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	3,3	3,3
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0,0	0
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.метр	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
Яфраклы йомшак токымнар								
Токымы – усак								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	104	104
		мең куб.м	0	0	0	0	1,2	1,2
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							

т/с	Күрсәткеч-ләр	Үлчәү берәм-леге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	Җәмгысе
			Барлы-гы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	10,4	10,4
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0,1	0,1
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	104	104
		мең куб.м	0	0	0	0	1,2	1,2
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	10,4	10,4
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0,1	0,1
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
Урманчылыклар буенча җәмгысе								
1.	Урманчылык таләпләре	гектар	18,1	1	17,1	0	280	298,1
		мең	1,1	0,2	0,9	0	3,4	4,5

т/с	Күрсәткеч-ләр	Үлчәү берәм-леге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	Җәмгысе
			Барлы-гы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	буенча ачыкланган фонд	куб.м						
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	Ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	6,2	0,5	5,7	0	28	34,2
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0,4	0,1	0,3	0	0,3	0,7
	- матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0	0	0	0	0

Искәрмә: Санитар-савыктыру чараларының күләменә урман авырулары буенча тикшерүләр акты нигезендә үзгәрешләр кертелә («Урманнарны зарарлы организмнардан саклауны җайга салуны камилләштерү өлешендә Россия Федерациясе Урман кодексына үзгәрешләр кертү турында» 2015 елның 30 декабрендәге 455 номерлы федераль закон буенча).

Урманнарны саклау буенча чаралар күләме корткычларның яңа чыганаклары һәм урман авырулары барлыкка килүгә бәйле рәвештә һәм утыртмаларның санитар торышы үзгәрүгә карап үзгәртелергә тиеш.

УАТ нәтиҗәләре профилактика чараларын планлаштыру нигезе булып тора. Профилактика чараларын планлаштыру нәтиҗәләре урман хуҗалыгы регламентларында һәм урманнарны үзләштерү проектларында чагылдырыла.

15.1 нче таблица

Зарарлы организмнар таралуны кисәтү буенча профилактика һәм башка төрле чараларның параметрлары

т/с	Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме	Уздыру чоры	Чараның ел саен башкарыла торган күләме
1	2	3	4	5	6
урман хуҗалыгы					
1.	начар шартларда (корылык, бөҗәкләр зыян салу) урман утыртмаларының тотрыклылыгын арттыру өчен ашламалар һәм минерал өстәмәләр куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		
2.	Агачларны дәвалау	данә	Зарурлыкка карап.		
3.	зарарлы организмнар чыганагы барлыкка килмәсен өчен пестицидлар һәм урманны саклау өчен биологик чаралар куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		
Биотехник					
4.	бөҗәк белән тукланучы кошларның һәм бөҗәк белән тукланучы башка хайваннарның тереклек итү һәм үрчү шартларын яхшырту	гектар	Зарурлыкка карап.		
5.	энтомофаг-бөҗәкләрнең тереклек итү урыннарын саклау, аларны чыгару, күчерү һәм интрудукцияләү	гектар	Зарурлыкка карап.		
6.	нектар бирүче үләнле үсемлекләр чәчү	гектар	Зарурлыкка карап.		
7.	феромоннар куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		

Профилактика, санитар-савыктыру, җир өстендә корыта торган һәм биотехник урман саклау чараларын үтәү нормативлары

Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме
Урман авырулары ягыннан тикшеренү	гектар	83
Тоташ санитар кисү	гектар	0,5
Сайланма санитар кисү	гектар	5,7
Матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агачларны җыештыру	гектар	28
Авария хәлендәге агачларны кисү	данә	0
Профилактика чаралары	Зарурлыкка карап.	

Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме
Агитация чаралары	Зарурлыкка карап.	

15.2 нче таблица

Зарарлы организмнарның чыганакларын юкка чыгару чараларының параметрлары

т/с	Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме	Уздыру чоры	Чараның ел саен башкарыла торган күләме
1	2	3	4	5	6
1.	Зарарлы организмнарның чыганакларын тикшерү	гектар	Зарурлыкка карап.		
2.	Зарарлы орзанизмнарны юкка чыгару яисә күләмен киметү, шул исәптән химия препаратлары белән	гектар	Зарурлыкка карап.		
3.	Зарарлы организмнар белән зарарланган урман утыртмаларының токым һәм яшь составларын җайга салу максатларында урман утыртмаларын кисү.	гектар	Зарурлыкка карап.		

2.18.3. Урманнарны яңадан үрчетүгә карата таләпләр (урманнарны торгызу, урман үстерү, урманнарны карау чараларын үткәрү нормативлары, параметрлары, чорлары)

Киселгән, һәлак булган, зыян күргән урманнар яңадан үрчетелергә тиешле.

РФ Урман кодексының 61 статьясының 2 пункты нигезендә урманнарны торгызу түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) урман орлыкчылыгы;
2) урманнарны торгызу;
3) урманнарны карау;
4) урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү.

Урман орлыкчылыгы 454-ФЗ номерлы федераль закон һәм РФ Урман кодексының 65 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу РФ Урман кодексының 61, 62 статьяларына, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны торгызу кагыйдәләрен, урманнарны торгызу проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук проектның электрон рәвешендәге форматына карата таләпләрне раслау турында» 2021 елның 29 декабрендәге 1024 номерлы боерыгы белән расланган Урманнарны торгызу кагыйдәләренә (алга таба – Урманнарны торгызу кагыйдәләре) ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

Урман үстерү РФ Урман кодексының 63 статьясына, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман үстерү кагыйдәләрен, урман үстерү проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук проектның электрон рәвешендәге форматына карата таләпләрне раслау турында» 2021 елның 20 декабрендәге 978 номерлы боерыгы белән расланган Урман үстерү кагыйдәләренә (алга таба – Урман үстерү кагыйдәләре) ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны карау РФ Урман кодексының 64 статьясы, Россия Табигать министрлыгының «Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерыгы (алга таба – Урманнарны карау кагыйдәләре) белән регламентлана.

Урманнарны карау урманнарны үзләштерү проекты нигезендә урманнардан файдаланучылар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары (алга таба – дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары) тарафыннан РФ Урман кодексының 81-84 статьяларына ярашлы рәвештә билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә башкарыла.

Урманнарны тәрбия кылу эшләре Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләренә туры китереп, чара төрләре буенча Россия Федерациясе субъектларының урман планнарында, урманчылыкларның (урман паркларының) урман хуҗалыгы регламентларында, урманнарны үзләштерү проектларында күрсәтелгән күләмнәрдә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны карап тоту чараларына урман утыртмаларын тәрбия кылу максатларында уздырыла торган кисүләр; агроурман-меолиоратив чаралар; бүтән чаралар, шул исәптән урман утыртмаларын яңарту; урман утыртмаларының формасын үзгәртү; урман утыртмаларын реконструкцияләү; урманнарны урманчылык-урманнарны саклау буенча тәрбияләү; урманның яңарышын, шытымнарын һәм утыртмаларның башка кыйммәтле компонентларын (тәрбия объектларын) карау; урманнарны рекреацион-ландшафт тәрбияләү; урманнарны тәрбия кылуның ярдәмче төрләре; урманнарны карауның махсус төрләре керә.

Урманнарны карау чаралары эксплуатация урманнарының максатчан билгеләнешен, саклагыч урманнарның һәм махсус сакланучы урман кишәрлекләренең категорияләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

Эксплуатация урманнарында урманнарны тәрбия кылу чаралары урманнарның продуктлылыгын арттыруга, югары сыйфатлы агач материалы һәм агач булмаган урман ресурслары алуга юнәлдерелгән.

Эксплуатация урманнарында ясалма һәм табигый барлыкка килгән, агач материалына ихтыяҗ зур булган максатчан агач токымнарына карата тәрбияви чаралар башкарыла. Максатчан агач токымнары Россия Федерациясе субъектының урман планында агач материалын җитештерү структурасына һәм аңа булган ихтыяҗга ясалган анализ нигезендә билгеләнергә тиеш.

Саклагыч урманнарда һәм махсус сакланучы урман кишәрлекләрендә урманнарны карау чаралары тирәлек урманнарның хасил итүче, су саклаучы, саклагыч, санитар-гигиена, савыктыру һәм файдалы функцияләрен саклауга һәм торгызуга юнәлдерелгән.

Саклагыч урманнар һәм урманнарның махсус сакланучы кишәрлекләре өчен максатчан токымлы агачлар булып саклагыч урманнарның һәм махсус саклана торган урман кишәрлекләренең максатчан билгеләнешенә җавап бирә торган агач токымнары санала.

Урманнарны карау буенча уздырылган чараларның сыйфатлылыгын һәм нәтиҗәлелеген бәяләү дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары тарафыннан, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Диләнке эшләре төрләрен, аларның тәртибен һәм аларны башкару эзлеклелеген, диләнке эшләренең технологик картасы формасын, диләнкене актыккы карау акты формасын һәм диләнкене актыккы карау тәртибен раслау турында» 2022 елның 17 гыйнварындагы 23 номерлы боерыгы белән расланган Диләнкеләрне тәрбия кылу тәртибенә туры китереп, диләнке эшләре тәмамланганнан соң диләнкеләрне караганда, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Дәүләт урман реестрына документлаштырылган мәгълүматларны кертүгә һәм аны үзгәртүгә нигез булган документларның исемлеген, формасын һәм аларны әзерләү тәртибен раслау турында» 2013 елның 11 ноябрендәге 496 номерлы боерыгы белән расланган тәртиптә дәүләт урман реестрына мәгълүмат керткәндә һәм аны үзгәрткәндә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары биләгән җирләргә кертү РФ Урман кодексының 64.1 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урман утыртмалары вәкаләтле федераль башкарма хакимияте билгеләгән критерияләргә һәм таләпләргә җавап биргән очракта, урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары били торган җирләргә кертү дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары тарафыннан аларның РФ Урман кодексының 81-84 статьяларына ярашлы рәвештә билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары били торган җирләргә кертү тәртибе һәм тиешле акт формасы вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнә.

Яшь агачларны карау һәм урманнарны карауга бәйле булмаган бүтән чараларның нормативлары һәм параметрлары 16 нче таблицада китерелә.

16 нчы таблица

Яшь агачларны карау һәм урманнарны карауга бәйле булмаган бүтән чараларның нормативлары һәм параметрлары

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйда-ны, га	Киселә торган запас, куб.м	Кабат-лану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәй-даны, га	Киселә торган запас, куб.метр	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Яшь агачлар арасында урманнарны карау буенча кисүләр уздыру				1101	21996,9		171	3117,8	1168,8
шул исәптән									
Яктылык кертү өчен кисү	Әбде	Ылыслы	Чыршы	37	147,3	5	6	29,5	6,4
		Яфраклы каты токымнар	Өрәңге	9	42,2	5	2	8,4	5,7
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	4	8,3	5	1	1,7	1
		-»-	усак	4	17,8	5	1	3,6	1
		-»-	Юкә	59	217,6	5	11	43,5	12,3
		-»-	Агачсыман тал	1	1,7	2	1	0,8	1,2
		Җәмгысе йом. яфр.		68	245,4		14	49,6	15,5
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			114	434,9		22	87,5	27,6
	Арыш	Ылыслы	Чыршы	21	27,7	5	4	5,5	9,2
		Яфраклы каты токымнар	Имән	13	116,1	5	3	23,2	5
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	2	5,1	5	1	1,0	1,6
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			36	148,9		8	29,7	15,8
	Котлы Бөкәш	Ылыслы	Нарат	2	10,6	5	1	2,1	1,1

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйда-ны, га	Киселә торган запас, куб.м	Кабат-лану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәй-даны, га	Киселә торган запас, куб.метр	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		-»-	Чыршы	4	45,4	5	1	9,1	13,6
		Җәмгысе ылыслы		6	56,0		2	11,2	14,7
		Яфраклы каты токымнар	Имән	4	25,9	5	1	5,2	6,4
			Өрәңге	29	333,3	5	6	66,7	25,3
		Яфраклы каты ток., барлыгы:		33	359,2		7	71,9	31,7
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	4	10,1	5	1	2,0	2,0
		-»-	усак	9	75,9	5	2	15,2	10,1
		-»-	Юкә	27	129,7	5	5	25,9	20,4
		Җәмгысе йом. яфр.		40	215,7		8	43,1	32,5
	Киш. урм. буенча җәмгысе			79	630,9		17	126,2	78,9
	Теләче	Ылыслы	Чыршы	20	156,8	5	4	31,4	22,7
		Җәмгысе ылыслы		20	156,8	5	4	31,4	22,7
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			20	156,8		4	31,4	22,7
Урманчылык буенча яктылык кертү өчен кисү, җәмгысе				249	1371,5		**51**	274,8	145,0
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Әбде	Ылыслы	Нарат	1	69,5	10	1	7	5,6
		-»-	Чыршы	110	2344,5	8	13	293,1	73,8
		-»-	карагай	29	1106,8	10	3	110,7	18,6
		Җәмгысе ылыслы		140	3520,8		17	410,8	98,0
		Яфраклы каты токымнар	Имән	15	183,1	5	3	36,6	11,6
			Өрәңге	12	205,4	5	3	41,1	8,2
		Яфраклы каты		27	388,5		6	77,7	19,8

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйда-ны, га	Киселә торган запас, куб.м	Кабат-лану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәй-даны, га	Киселә торган запас, куб.метр	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		ток., барлыгы:							
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	33	741,7	5	6	148,3	25,9
		-»-	усак	9	159,8	5	2	32	18,7
		Йомш яфр җәмгысе		42	901,5		8	180,3	44,6
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			209	4810,8		31	668,8	162,4
	Арыш	Ылыслы	Нарат	14	318,0	10	1	31,8	12,6
		-»-	Чыршы	120	1479,4	8	15	184,9	115,4
		Җәмгысе ылыслы		134	1797,4		16	216,7	128,0
		Яфраклы каты токымнар	Имән	13	137,7	5	2	27,5	20,2
		Каты яфр. җәмгысе		13	137,7		2	27,5	20,2
		Яфраклы йомшак токымнар	Юкә	9	144,5	5	2	28,9	31,0
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			156	2079,6		20	273,1	179,2
	Котлы Бөкәш	Ылыслы	Нарат	3	109,4	10	1	10,9	16,7
		-»-	Чыршы	124	3149,1	8	15	393,6	166,0
		Җәмгысе ылыслы		127	3258,5		16	404,5	182,7
		Яфраклы каты токымнар	Имән	33	648,7	5	6	129,7	34,8
			Өрәңге	43	1224,5	5	8	244,9	33,5
		Яфраклы каты ток., барлыгы:		76	1873,2		14	374,6	68,3
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	4	99,8	5	1	20,0	31,0

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйданы, га	Киселә торган запас, куб.м	Кабатлану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәйданы, га	Киселә торган запас, куб.метр	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Киш. урм. буенча җәмгысе			207	5231,5		31	799,1	282,0
	Теләче	Ылыслы	Чыршы	247	7983,9	8	31	998,0	348,3
		Яфраклы каты токымнар	Имән	30	460,8	5	6	92,2	47,7
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	3	58,8	5	1	11,8	4,2
	Кишәрлек урманчылыгы буенча барлыгы			280	8503,5		38	1102,0	400,2
Урманчылык буенча кирәкмәгән үсемлекләрне кисү, җәмгысе				852	20625,4		**120**	2843,0	1023,8
Агло-урман-орлык-мелиоратив чаралар уздыру юлы белән урманнарны карау									
Урманнарны карау буенча башка чаралар, шул исәптән:									
Аз кыйммәтле урман утыртмаларын реконструкцияләү									
Агач токымнарының җимеш бирүен карау									
Агач ботакларын кискәләү									
Урманнарга ашлама кертү									
Урман кырыйларын карау									
Чыбылдыкны карау									

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйда-ны, га	Киселә торган запас, куб.м	Кабат-лану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәй-даны, га	Киселә торган запас, куб.метр	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Урманнарны кирәксез урман үсемлекләрен юкка чыгару юлы белән карау									
Башка чаралар									

Урман үскән шартларның типларын, бонитет классларын, караганчыга кадәр составы буенча утыртмаларның төркемен, чыбылдыкның караганнан соңгы минималь йомыклыгын, агачлар саны яисә массасы буенча сайлау процентын күрсәтеп, өстенлек итүче һәр токым буенча тәрбияви кисү режимының нормативлары Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләрендә билгеләнгән.

1. Кисүләрнең максималь ешлык проценты тоташлыгы (тулылыгы) 1,0 тигез булган утыртмалар өчен китерелде. Тоташлыкның (тулылыкның) түбәнрәк күрсәткечләрендә, кисәк тотрыклылык кимү куркынычы янаганда һәм башка начар шартларда, шулай ук техник коридор челтәрле кишәрлекләрен тәрбия кылганда кисү ешлыгы, әлбәттә, кими.

2. Технологик коридорларны (запасы буенча 5-7 процентка) кисеп чыкканда һәм кирәкмәгән агачларны күп күләмдә юк итү зарурлыгы булганда ешлыкны арттыру рөхсәт ителергә мөмкин.

Урманнарны торгызу һәм урман үстерү чараларын үткәрү таләп ителгән мәйданнарның күләме 17 нче таблицада күрсәтелгән.

17 нче таблица

Урманнарны торгызу һәм урман үстерү чараларының нормативлары һәм параметрлары

Мәйданы, га

Күрсәткечләр	урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү дипләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртыртмалар	Киселгән урыннар	Аланнар һәм чүлләкләр	Җәмгысе				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	144	70	144	358	126/ 2580	0	3064	306
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	58	5	43	106	40/ 342	0	488	49
Каты яфраклы	55	5	34	94	27/ 386	0	507	50
Йомш. яфраклы	31	60	67	158	59/ 1852	0	2069	207
шул исәптән түбәндәге ысуллар белән								
ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	144	64	77	285	126/ 826	0	1237	123
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	58	5	43	106	40/ 342	0	488	49
Каты яфраклы	55	5	34	94	27/ 269	0	390	38
Йомш. яфраклы	31	54	-	85	59/ 215	0	359	36
катнаш, барлыгы	-	-	-	-	90	0	90	9
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	-	-	-	-	-	-	-	
Каты яфраклы	-	-	-	-	90	0	90	9
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Табигый урман торгызу, барлыгы	-	6	67	73	1664	0	1737	174
шул исәптән								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	-	-	-	-	1637	0	1637	164
алардан токымнар буенча:								

Йомш. яфраклы	-	-	-	-	1637	0	1637	164
шытым саклау	-	-	-	-	27	0	27	3
алардан токымнар буенча:								
Каты яфраклы	-	-	-	-	27	0	27	3
Минераллаштыру	-	6	67	73	-	-	73	7
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	6	67	73	-	-	73	7
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр	-	-	-	-	-	-	-	-
Әбде кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	106	12	29	147	107/ 1060	0	1314	130
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	40	-	15	55	40/ 125	0	220	22
Каты яфраклы	40	-	14	54	27/ 162	0	243	23
Йомш. яфраклы	26	12	-	38	40/ 773	0	851	85
шул исәптән түбәндәге ысуллар белән								
ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	106	12	29	147	107/ 310	0	564	55
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	40	-	15	55	40/ 125	0	220	22
Каты яфраклы	40	-	14	54	27/ 45	0	126	11
Йомш. яфраклы	26	12	-	38	40/ 140	0	218	22
катнаш, барлыгы	-	-	-	-	90	0	90	9
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	-	-	-	-	-	-	-	-
Каты яфраклы	-	-	-	-	90	0	90	9
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Табигый урман торгызу, барлыгы	-	-	-	-	660	0	660	66
шул исәптән								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	-	-	-	-	633	0	633	63
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	633	0	633	63
шытым саклау	-	-	-	-	27	0	27	3
алардан токымнар буенча:								
Каты яфраклы	-	-	-	-	27	0	27	3
Минераллаштыру	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр	-	-	-	-	-	-	-	-
Арыш кишәрлеге урманчылыг								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	-	7	90	97	350	0	447	45

шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	-	-	13	13	46	0	59	6
Каты яфраклы			10	10	55	0	65	7
Йомш. яфраклы	-	7	67	74	249	0	323	32
шул исәптән түбәндәге ысуллар белән								
ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	-	7	23	30	115	0	145	15
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	-	-	13	13	46	0	59	6
Каты яфраклы	-	-	10	10	55	0	65	7
Йомш. яфраклы	-	7	-	7	14	0	21	2
катнаш, барлыгы	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	-	-	-	-	-	-	-	-
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Табигый урман торгызу, барлыгы	-	-	67	67	235	0	302	30
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	-	-	-	-	235	0	235	24
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	235	0	235	24
шытым саклау	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Минераллаштыру	-	-	67	67	-	-	67	6
алардан токымнар буенча:						-		
Йомш. яфраклы	-	-	67	67	-	-	67	6
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр	-	-	-	-	-	-	-	-
Котлы Бөкәш кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	35	28	4	67	19/ 640	0	726	73
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	15	5	4	24	105	0	129	13
Каты яфраклы	15	5	-	20	-	-	130	13
Йомш. яфраклы	5	18	-	23	19/ 425	0	467	47
шул исәптән түбәндәге ысуллар белән								
ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	35	28	4	67	19/ 235	0	321	32
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	15	5	4	24	105	0	129	13
Каты яфраклы	15	5	-	20	110	0	130	13
Йомш. яфраклы	5	18	-	23	19/ 20	0	62	6
катнаш, барлыгы	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								

Ылыслы	-	-	-	-	-	-	-	-
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Табигый урман торгызу, барлыгы	-	-	-	-	405	0	405	41
шул исәптән								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	-	-	-	-	405	0	405	41
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	405	0	405	41
шытым саклау	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Минераллаштыру	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр	-	-	-	-	-	-	-	-
Теләче кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	3	23	21	47	530	0	577	58
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	3	-	11	14	66	0	80	8
Каты яфраклы	-	-	10	10	59	0	69	7
Йомш. яфраклы	-	23	-	23	405	0	428	43
шул исәптән түбәндәге ысуллар белән								
ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	80	8	80	8	80	0	207	21
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	3	-	11	14	66	0	80	8
Каты яфраклы	-	-	10	10	59	0	69	7
Йомш. яфраклы	-	17	-	17	41	0	58	6
катнаш, барлыгы	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы	-	-	-	-	-	-	-	-
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Табигый урман торгызу, барлыгы	-	6	-	6	364	0	370	37
шул исәптән								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	-	-	-	-	364	0	364	36
алардан токымнар буенча:								
Йомш. яфраклы	-	-	-	-	364	0	364	36
шытым саклау	-	-	-	-	-	-	-	-
алардан токымнар буенча:								
Каты яфраклы	-	-	-	-	-	-	-	-
Минераллаштыру	-	6	-	6	-	-	6	1
алардан токымнар буенча:								

Йомш. яфраклы	-	6	-	6	-	-	6	1
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр	-	-	-	-	-	-	-	-

Искәрмә: тоташ кисүләр буенча ел саен файдалануга рөхсәт ителә торган диләнке күләме үзләштерелмәгән очракта, урманнарны торгызу эшләренең күләме үзгәртелергә мөмкин.

Урман культураларын булдыру технологиясе туфрак-типологик шартларга бәйле. Технологиянең нигезе сыйфатында урманчылык һәм урман хуҗалыгын механикалаштыру буенча Россиякүләм фәнни-тикшеренү институты тарафыннан эшләнгән урманнарны торгызу буенча хисап-технологик карталар киңәш ителә.

Аз кыйммәтле һәм түбән тулылыклы урман утыртмаларының булган составын һәм структурасын үзгәртү максатыннан урманның ябалдашы астында урман культуралары булдырыла, шул исәптән аерым очракларда карагай, чыршы, имән, каен ябалдашы астында әлеге культураларны булдыру рөхсәт ителә.

Урман агач токымнарының утырту материалына һәм урманнарны ясалма һәм катнаш торгызганда булдырылган, мәйданнары урман үсемлекләре белән капланган җирләргә кертелә торган яшь агачлар сыйфатына карата белдерелә торган критерияләр һәм таләпләр Урманнарны торгызу кагыйдәләре белән регламентлана.

Урманнарны торгызу кагыйдәләренең 12 пункты нигезендә урманнарны торгызганда утыртылган, мәйданнары урман урнашкан җирләргә кертелергә тиешле, Урманнарны торгызу кагыйдәләренең 1-41 кушымталарына кертелмәгән урман агач токымы үсентеләренә карата критерийлар һәм таләпләр урманчылыкларның урман хуҗалыгы регламентларында билгеләнә.

Кызыл Йолдыз урманчылыгы урманнары урнашкан җирләргә кертелергә тиешле мәйданнардагы урман агач токымының утырту материалына һәм үсентеләренә карата критерийлар һәм таләпләр

Урман агач токымы	Утырту материалына таләпләр			Мәйданнары урманнар урнашкан җирләргә кертелергә тиешле яшь үсентеләргә карата таләпләр һәм критерийлар		
	Яше, кимендә, ел	Тамыр башланган җирдә уртача кәүсә диаметры, кимендә, миллиметр	Кәүсәнең уртача озынлыгы, кимендә, см	Яше, кимендә, ел	Төп токым агачлары саны, кимендә, 1 гектарга мең данә	Төп токым агачларының уртача биеклеге, кимендә, м
Өрәңге	1-2	3,0	12	8	1,7	0,9
Вак яфраклы юкә	2	2,5	20	5	2,0	1,5
Гади усак	2	2,5	20	4	2,0	2,0
Тирәк	1	2,5	15	5	1,0	2,0
Корычагач	2	4,0	15	6	2,0	1,5

Төп урман агач токымнарының яшәү өчен яраклы үсентеләре һәм яшь агачлары исәбенә бәйле рәвештә Кагыйдәләргә карата 1-41 кушымталарга

кертелмәгән урман токымнары һәм урман үсү шартлары буенча урманнарны торгызу ысуллары урманчылыкларның урман хуҗалыгы регламентлары белән билгеләнә.

Урман торгызу ысуллары		Агач токымнар	Урман типлары төркеме, урман үсү шартлары типлары	Яшәргә сәләтле шытым һәм үсенте саны, 1 гектарга мең данә
1		2	3	4
Табигый урман торгызу	Шытымны саклау, үсентене карау юлы белән	0,5 м биегрәк булган йомшак яфраклы токымнар	Коры	4 артык
			Саф	3 артык
			Дымлы	2 артык
Табигый урман торгызу Катнаш урман торгызу	Туфракны минераллаштыру юлы белән	0,5 м биегрәк булган йомшак яфраклы токымнар	Коры	2-4
			Саф	1-3
			Дымлы	1-2
Ясалма урман торгызу		0,5 м биегрәк булган йомшак яфраклы токымнар	Коры	2 ким
			Саф	1 ким
			Дымлы	1 ким

2.19. Урман үсү зоналары һәм урманлы районнар буенча урманнардан файдалануга карата таләпләрнең үзенчәлекләре

Россия Табигать министрлыгының «Россия Федерациясенең урман үсү зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясе Урманлы районнар исемлеген раслау турында» 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерыгы нигезендә Урманчылыкның барча территориясе Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы урманнар зонасының ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районында урнашкан.

Урман хуҗалыгы регламентында китерелгән нормативлар Россия Федерациясенең Европа өлешендәге ылыслы-киң яфраклы урманнар зонасының ылыслы-киң яфраклы (катнаш) урманнар районына туры килә.

3 БҮЛЕК. Урманнардан файдаланудагы чикләүләр

3.1. Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр

Урманнарны максатчан билгеләнеш төрләре һәм саклагыч урман категорияләре буенча чикләүләр 18 нче таблицада китерелде.

18 нче таблица

Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр

т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Саклагыч урманнар	Саклагыч урманнарда тоташ кисүләрне уздыру РФ Урман кодексның 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очракларда һәм сайланма кисүләр үзләренең тирәлек хасил итә, су саклый торган, санитар-гигиеник, савыктыру һәм башка төрле функцияләрен югалта башлаган урман утыртмаларын саклагыч урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар башкара торган файдалы вазыйфаларны саклауны тәэмин итә торган урман утыртмаларына алмаштыруны тәэмин итмәгән очракларда гамәлгә ашырыла, әгәр Урман кодексында башкача билгеләнмәсә. Саклагыч урманнарда аларның максатчан билгеләнеше һәм файдалы функцияләре белән туры килмәгән эшчәнлек алып бару тыела. Саклагыч урманнарда урман эшкәртү инфраструктурасын төзү һәм эксплуатацияләү тыела
2.	Су саклау зоналарында урнашкан урманнар	Тыела: 1) агулы химик препаратлар куллану; 2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләмә булып тора; 3) урман плантацияләре төзү һәм алардан файдалану; 4) линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан һәм нефть һәм табигый газ табу, эзләү һәм чыгару өчен кирәкле объектлардан, велосипед һәм йөгерү юлларыннан тыш, капиталь төзелеш объектларын төзү һәм алардан файдалану. 5) урман эшкәртү инфраструктурасы ясау; 6) урман түшәмәсен җыю
3.	Табигый һәм башка төр объектларны саклау вазыйфасын үтәүче урманнар	
3.1	а) урманнарның саклагыч полосаларында урнашкан урманнар	РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү тыела. Тыела: 1) урман плантацияләре төзү;

т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		2) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру; 3) урман түшәмәсен җыю
3.2	б) урман паркы зоналарында урнашкан урманнар	Тыела: 1) агулы химик препаратлар куллану; 2) аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру; 3) авыл хуҗалыгы алып бару; 4) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 5) капиталь төзелеш объектларын төзү, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш. Урманнар урнашкан җирләрнең чикләрен мондый җирләрнең мәйданын киметүгә китерергә мөмкин итеп үзгәртү рөхсәт ителми.
3.3	в) яшел зоналарда урнашкан урманнар	Тыела: 1) агулы химик препаратлар куллану; 2) аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру, әгәр күрсәтелгән эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру урман утыртмаларын кисүне үткәрүгә яисә аучылык инфраструктурасы объектларын булдыруга китермәсә; 3) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 4) авыл хуҗалыгын алып бару, печән чабу һәм умартачылыктан гайре, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында коймалар кую; 5) капиталь төзелеш объектлары төзү һәм алардан файдалану, гидротехника корылмаларыннан, элемтә чыбыкларыннан, электр үткәрү чыбыкларыннан, җир асты торбаүткәргечләреннән гайре Урманнар урнашкан җирләрнең чикләрен мондый җирләрнең мәйданын киметүгә китерергә мөмкин итеп үзгәртү рөхсәт ителми.
4.	Кыйммәтле урманнар	Тыела: 1) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, велосипед һәм йөгерү юллары, линияле объектлар һәм гидротехник корылмалардан тыш. 2) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру; 3) урман плантацияләре булдыру максатында урманнардан файдалану 4) урман түшәмәсен җыю
4.1	Су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары	Линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан һәм нефть һәм табигый газ табу, эзләү һәм чыгару өчен кирәкле объектлардан кала, капиталь төзелеш объектларын төзү һәм алардан файдалану.
4.2	Уылдык чәчү урыннарын саклаучы урман полосалары	РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү тыела. Сайланма кисүләр үзләренең әйләнә-тирәлек хасил итү, су саклау, санитария-гигиена, савыктыру һәм башка төрле файдалы вазыйфаларын югалта баручы, саклагыч

т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар үти торган файдалы вазыйфаларның сакланышын тәэмин итүче урман утыртмаларын алмаштырырга ирек бирмәгән очракта гына саклагыч урманнарда тоташ кисүләр гамәлгә ашырыла. Бу категориядәге урманнарда бик зәгыйфь, зәгыйфь һәм уртача югары интенсивлыктагы урман утыртмаларына карата сайланма кисүләр алып барыла, интенсивлыгы һәлак булган, зыян күргән һәм кыйммәтсез агачларны кисү өчен Агач материалы әзерләү кагыйдәләрендә билгеләнгән бик югары интенсивлыкка ирешә ала торган санитар кисүләрдән тыш. Тыела: 1) капиталь төзелеш объектлары урнаштыру, линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан тыш; 2) урман эшкәртү инфраструктурасы ясау;
5.	Эксплуатация урманнары	РФ Урман кодексының 25 статьясында каралмаган максатларда урманнарны файдалану тыела.

3.2. Махсус саклана торган урман кишәрлекләренең төрләре буенча чикләүләр

Урманнарның махсус сакланыла торган кишәрлекләрендә хокукый режим РФ Урман кодексының 119 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Махсус сакланыла торган табигый территорияләрдә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләрен раслау турында» 2021 елның 12 августындагы 558 номерлы боерыгы (алга таба – Үзенчәлекләр) белән регламентлана.

Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә аларның максатчан билгеләнеше белән файдалы үзлекләренә ярашмаган эшчәнлекне гамәлгә ашыру тыела.

Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре буенча чикләүләр 19 нчы таблицада күрсәтелде.

19 нчы таблица

Махсус саклана торган урман кишәрлеге төрләре буенча чикләүләр

т/с	Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Су объектлары, чокыр сөзәклекләрендә урнашкан ярсаклагыч, туфраксаклагыч урман кишәрлекләре	Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгәннәрдән тыш, түбәндәгеләр тыела: 1) РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә каралган очраклардан һәм сайланма кисүләр үз тирәлеген формалаштыручы, су саклау, санитар-гигиена, савыктыру

<table>
<tr><th>т/с</th><th>Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре</th><th>Урманнардан файдаланудагы чикләүләр</th></tr>
<tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>һәм башка файдалы функцияләрен югалткан урман утыртмаларын саклык урманнарының максатчан билгеләнешен саклауны тәэмин итүче һәм үзләренең файдалы функцияләрен үти ала торган урман утыртмаларына алыштыруны тәэмин итмәгән очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү;
2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләмә булып тора;
3) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, линияле объектлар һәм гидротехник корылмалардан тыш;
Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә сайланма кисүләр уздыру фәкать һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисү максатларында гына уздырыла.
РФ Су кодексына ярашлы рәвештә су саклау зоналары чикләрендә тыела:
1) туфракка ашлама кертү өчен агынты суларны файдалану;
2) зиратлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыклары, радиоактив, химик, шартлаткыч, агулы, агулый торган һәм агулы матдәләр күмелгән урыннарны урнаштыру;
3) үсемлекләрнең корткычлары һәм авыруларына каршы көрәшү буенча авиация чараларын гамәлгә ашыру;
4) транспорт чаралары белән хәрәкәт итү һәм аларны туктатып калдыру (махсус транспорт чараларыннан тыш), аларның каты япмалы махсус җиһазландырылган юллардан һәм урыннарда хәрәкәт итүе һәм тукталып торуы искәрмә булып тора.
Яр буе саклык полосалары чикләрендә су саклау зоналары өчен билгеләнгән чикләүләр белән берлектә түбәндәгеләр тыела:
1) җирне эшкәртү;
2) юыла торган грунт өемнәрен урнаштыру;
3) авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү һәм алар өчен җәйге лагерьлар, ванналар оештыру.</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Урмансыз киңлекләр белән чиктәш булып торучы урман кырыйлары</td><td rowspan="4">Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгәннәрдән тыш, түбәндәгеләр тыела:
1) РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә каралган очраклардан һәм сайланма кисүләр үз тирәлеген формалаштыручы, су саклау, санитар-гигиена, савыктыру һәм башка файдалы функцияләрен югалткан урман утыртмаларын саклык урманнарының максатчан билгеләнешен саклауны тәэмин итүче һәм үзләренең файдалы функцияләрен үти ала торган урман утыртмаларына алыштыруны тәэмин итмәгән очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү;
2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Урман-орлык плантацияләре, даими урман-орлык кишәрлекләре һәм урман орлыкчылыгының башка объектлары</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>Реликт һәм эндемик үсемлекләре булган урман кишәрлекләре</td></tr>
<tr><td>5.</td><td>Сирәк һәм югалу куркынычы янаган кыргый җәнлекләрнең</td></tr>
</table>

т/с	Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
	яшәү урыннары	товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләмә булып тора; 3) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, линияле объектлар һәм гидротехник корылмалардан тыш. Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә сайланма кисүләр уздыру фәкать һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисү максатларында гына уздырыла.
6.	Табигый мирас объектлары	
7.	Махсус сакланучы башка урман кишәрлекләре	
8.	Тыюлы урман кишәрлекләре	Тыюлы урман кишәрлекләрендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми: 1) урман утыртмаларын кисү; 2) агулы химик препаратлар куллану; 3) авыл хуҗалыгы алып бару; 4) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 5) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү

Искәрмә: Махсус сакланучы урман кишәрлекләре урнашкан җир һәм аларның мәйданы урманнар коруны проектлаганда күрсәтелә.

3.3. Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр

Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр түбәндәге таблицада китерелгән.

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Агач материалы әзерләү	Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменнән (рөхсәт ителгән агач алу күләменнән) артып китүче күләмдә, шулай ук кисентеләрнең яшен бозып агач материалы әзерләү рөхсәт ителми (РФ Урман кодексының 29 статьясының 5 өлеше). Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы белән расланган РФ Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү кагыйдәләренең 12 пункты нигезендә: а) елга һәм чишмә үзәннәрен сөйрәмә җир трассалары һәм урман юллары сыйфатында куллану рөхсәт ителми; б) диләнкедән читтә, алар белән чиктәш булган 50 метрлы полосаларда урман утыртмаларын, үсемчелек катламын һәм туфракларны зарарлау, урманнарны сәнәгать һәм башка төрле калдыклар белән чүпләү рөхсәт ителми; в) юлларга, күперләргә, урман ызаннарына, киптерү челтәренә, юл, гидромелиоратив һәм башка төрле корылмаларга, елга һәм чишмә үзәннәренә зыян салу рөхсәт ителми;

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		г) аударылыган һәм асылынып төшкән, киселгән агачларны (киселгән һәм диләнкедә калдырылган агачларны исәпкә алып) калдыру, сакланырга тиешле яшь шытымны зарарлау яисә һәлак итү тыела; д) чиктәш булып торучы, кварталлардагы, диләнкеләрдәге һәм башка баганаларны һәм тамгаларны юк итү тыела; е) кисүгә тиешле булмаган һәм Россия Федерациясенең Агач материалы әзерләү кагыйдәләре һәм урман законнары нигезендә сакланырга тиешле агачларны, шул исәптән орлык бирү чыганакларын һәм плюс агачларын кисү һәм зарарлау тыела; ж) рөхсәт ителгән чоры (рөхсәт ителгән кичектереп тору чорын да исәпкә алып) тәмамлангач агач материалы әзерләү, шулай ук файдалану хокукы туктатылгач яисә тәмамлангач агач материалы әзерләү рөхсәт ителми; з) билгеләнгән вакытына (рөхсәт ителгән кичектереп торуларны исәпкә алып) алып чыгылмаган агачны диләнкедә калдыру рөхсәт ителми; и) урман үзләштерү проектында яисә диләнке ясауның технологик картасында каралмаган урыннарга агач материалын чыгару, тарттыру (транспорт белән күчерү) рөхсәт ителми; к) диләнкене агач кисү калдыкларыннан (агачларны кисеп аударганда һәм тарттырганда (транспорт белән күчергәндә) диләнкедә барлыкка килә торган агач материалы калдыкларыннан, шулай ук кәүсәләрне киселгән агачларның очлык өлешләрен үз эченә алган ботаклардан, тамыр өсте өлешеннән, сабакларыннан, туздан) чистарту эшләрен үткәрмәү яки вакытында үткәрмәү рөхсәт ителми; л) сөйрәмә җирләрдән һәм төяү мәйданнарыннан кала, туфракның өске уңдырышлы катламын юк итү рөхсәт ителми. Диләнкеләрдә агач материалы әзерләгәндә яшәргә яраклы, аларның табигый ареалы чикләрендә үсеп китүче (әгәр тиешле агач токымының урманнар составындагы мәйданы өлеше урманчылык мәйданының 1 процентыннан артып китмәсә) кыйммәтле агач токымнарын (имән, бук, корычагач, эрбет, юкә, күг, элмә, кара зирек, чәчә торган каштан) кисү рөхсәт ителми. Россия Федерациясе Кызыл китабына, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән зат төрләре сакланырга тиешле. Агач материалы әзерләгәндә урман утыртмалары агачлары составында 3 һәм аннан да күбрәк берәмлектә кедр катнашучы өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисү рөхсәт ителми.
2.	Чәер әзерләү	Түбәндәгеләргә кирт салу тыела: а) юкка чыгарганчыга кадәр зарарлы организм чыганакларында урнашкан урман утыртмаларына; б) урман янгыннары, зарарлы организмнар һәм башка тискәре факторлар нәтиҗәсендә зарарланган һәм зәгыйфьләнгән урман утыртмаларына; в) Россия Федерациясе законнары нигезендә агач әзерләү максатында өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын тоташ яки сайланма кисүләр рөхсәт ителмәгән урманнардагы урман

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		утыртмаларына; г) даими урман-орлык кишәрлекләрендә, урман-орлык плантацияләрендә, генетика резервацияләрендә урнашкан урман утыртмаларына, шулай ук плюс агачларына, орлыклыкларга, орлык чәчәклекләренә һәм полосаларына (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Чәер әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерыгы белән расланган Чәер әзерләү кагыйдәләренең 7 пункты).
3.	Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу	Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен үсемлекләрнең түбәндәге төрләрен куллану тыела: - Россия Федерациясе Кызыл китабына һәм Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгәннәрне; - наркотик матдәләр дип таныла торганнарны; - агачын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлегенә кертелгәннәрне. Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу чикләнергә яки радиоактив матдәләр белән пычранган районнарда билгеләнгән тәртиптә тыелырга мөмкин. Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерыгы белән расланган Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю кагыйдәләренә ярашлы рәвештә: - эрозиягә каршы урманнарда; су объектлары буйларында, чокыр сөзәклекләрендә урнашкан ярсаклагыч һәм туфраксаклагыч урман кишәрлекләрендә, фәнни яисә тарихи әһәмияткә ия урманнарда, шулай ук тулылыгы 0,8–1,0 тигез булган яшь агачларда һәм йомылмаган урман культураларында түмәр сагызын әзерләү рөхсәт ителми (13 пункт); - агачларны туз әзерләү өчен кисү тыела (14 пункт); - агач һәм куаклар кабыгын әзерләү рөхсәт ителми, әгәр бу эшчәнлек әзерләнгән урман продукциясенең сыйфатын киметүгә китерсә (15 пункт); - чыбык-чабык әзерләгәндә агачларны һәм куакларны, аларның очларын, ботакларын һәм сабакларын, корткычларга һәм авыруларга бирешмәгән, кору билгеләре күзәтелмәгән агачларның очларыннан кисәргә рөхсәт ителми (16 нчы пункт); - табигый һәм башка объектларны саклау функцияләрен башкаручы урманнарда, су саклау зоналарында урнашкан урманнарда кыйммәтле урманнарда түшәмәләрне җыю тыела (21 пункт); - сынау һәм эксперименталь кисүләр үткәргәндә, фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урманнарда даими сынау мәйданнарында себерке һәм үрү өчен себеркеләр, ботаклар һәм куаклар, модель агачларын сайлап алу рөхсәт ителми (23 пункт); - сынау һәм эксперименталь кисүләр үткәргәндә агач яшеллеген әзерләү, фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, белем бирү эшчәнлеген

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		гамәлгә ашыру өчен бирелгән урманнарда даими сынау мәйданнарында модель агачларын сайлап алу рөхсәт ителми (24 пункт).
4.	Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю	Төрләре Россия Федерациясе Кызыл китабына, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән яки наркотик матдәләр булып саналган гөмбәләрне һәм кыргый үсүче үсемлекләрне әзерләү һәм җыеп алу рөхсәт ителми. Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыеп алу радиоактив матдәләр белән пычранган районнарда билгеләнгән тәртиптә чикләнергә мөмкин. Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы боерыгы белән расланган Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю кагыйдәләрен раслау кагыйдәләренә ярашлы рәвештә: - җимеш бирә торган агачларны кисү һәм җимешләр әзерләү өчен ботакларны кискәләү тыела (13 пункт); - чикләвекләрне әзерләгәндә агачларны һәм куакларны кисү, шулай ук агачларга һәм куакларга зыян сала торган ысулларны куллану тыела (14 пункт); - гөмбәләр әзерләү аларның ресурсларын саклауны тәэмин итүче ысуллар белән башкарылырга тиеш (15 пункт); - каен суты әзерләү өлгергән урман кишәрлекләрендә кисәренә кимендә 5 ел калгач рөхсәт ителә (16 пункт); - башка төрле азык-төлек ресурслары әзерләү аларның үрентеләре торышына зыян салмый торган ысуллар белән башкарылырга тиеш; үсемлекләрне тамырлары белән өзеп алырга, яфракларына (ботакларына) һәм тамырларына зыян салырга рөхсәт ителми (17 пункт).
5.	Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру	Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру тыела: - урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 2 пункты). - шәһәр урманнарында (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлеше 2 пункты) - яшел зоналарда урнашкан урманнарда, әгәр күрсәтелгән эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру урман утыртмаларын кисүгә яки аучылык инфраструктурасы объектларын булдыруга китерсә (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 4 пункты).
6.	Авыл хуҗалыгы алып бару	Су саклау зоналарында урнашкан урманнарда авыл хуҗалыгы алып бару тыела, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасыннан (товар өчен балыкчылыктан) тыш (РФ Урман кодексының 113 статьясының 2 пункты). Саклагыч урманнарның яр буе чикләрендәге җирләрне сөрү, авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү һәм алар өчен җәйге лагерьлар, ванналар оештыру тыела (РФ Су кодексының 65 статьясының 17 өлешендәге 1, 3 пунктлары). Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда авыл хуҗалыгы

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		алып бару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 3 пункты). Яшел зоналарда урнашкан урманнарда, печән чабу һәм умартачылыктан, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында киртәләп алулардан гайре, авыл хуҗалыгы алып бару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 2 пункты). Шәһәр урманнарында авыл хуҗалыгы алып бару тыела (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 3 пункты). Тыюлыклы урман участокларында авыл хуҗалыгын алып бару тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендәге 3 пункты). Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, печән чабудан һәм умартачылыктан кала, авыл хуҗалыгын алып бару тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 4 өлешенең 2 пункты). Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләре нигезендә: - урман культуралары, кыйммәтле агач токымнарының табигый яшь агачлары, үсеш алган яшъ үсентеләр билгән җирләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтүгә юл куелмый; - селекция-урман орлыклары, имән, чыршы-пихта, тал, яфраклы каты, чикләвекле плантацияләр үсә торган кишәрлелкәрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү рөхсәт ителми; - урманнарны табигый торгызуга һәм ылыслы һәм яфраклы каты токымнар белән урманнарны торгызуга ярдәм итү буенча проектлана торган чаралар булган кишәрлекләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү; - җиңел юыла торган һәм җилләтелә торган туфраклы кишәрлекләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү. Урманнарны авыл хуҗалыгын алып бару өчен файдалану максатында урманнарны табигый торгызу һәм ылыслы һәм яфраклы каты токымнар, җиңел юыла һәм җилләтелә торган туфраклар белән торгызуга ярдәм итү буенча проектланган чаралар белән урман культуралары, кыйммәтле агач токымнарының табигый яшь үсентеләре, селекция-урман орлыклары, каен-пихта, тал, яфраклы каты, чикләвек плантацияләре билгән урман фонды җирләрен куллану тыела. Авыл хуҗалыгы хайваннарын көткәндә (коймаланган урыннарда яки бәйдә тотып көтүдән тыш) урман культураларын, питомникларны, табигый шытып чыккан яшь үсентеләрне һәм

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		урманның башка кыйммәтле кишәрлекләрен бозуга юл куелмаска тиеш.
7.	Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш	Балыкчылыкны гамәлгә ашырганда, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш, түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) тапшырылган урман кишәрлегеннән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр капламына һәм туфракка зыян салу; б) тапшырылган урман кишәрлеген һәм аның чикләрендәге территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш калдыклары, агач калдыклары белән чүпләү; в) тапшырылган урман кишәрлеге мәйданнарын һәм аннан читтәге территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату.
8.	Фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру	Урманнарны фәнни-тикшеренү эшчәнлеге, белем бирү эшчәнлеге өчен кулланганда түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) тапшырылган урман кишәрлегеннән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр капламына һәм туфракка зыян салу; б) тапшырылган урман кишәрлеген һәм аның чикләрендәге территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш калдыклары, агач калдыклары, бүтән калдыклар белән чүпләү; в) тапшырылган урман кишәрлеге мәйданнарын һәм аннан читтәге территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләренең 9 пункты). Агулы химик препаратлар куллану тыела (РФ Урман кодексының 112 статьясының 4 өлеше, 113 статьясының 1 өлеше, 114 статьясының 2 өлешнең 1 пункты, 4 өлешенең 1 пункты).
9.	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә табигый ландшафтлар, хайваннар дөньясы объектлары, су объектлары сакланырга тиеш (РФ Урман кодексының 41 статьясындагы 6 өлеше). Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләре нигезендә: - рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә табигый ландшафтлар, хайваннар дөньясына караган объектлар, үсемлекләр дөньясы, су объектлары сакланырга тиешле (4 пункт); - Россия Федерациясе Кызыл китабына яки Россия Федерациясе субъекты кызыл китабына кертелгән сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, башка урман үсемлекләрен саклау мөмкин булмаган очракта, урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		файдалану рөхсәт ителми. (4 пункт); - РФ Урман кодексының 41 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгән эшчәнлекне гамәлгә ашырганда физик затларның яшәү урыннары булган объектларны урнаштыру рөхсәт ителми (5 пункт); - урманнардан рекреация эшчәнлеген алып бару өчен файдалану әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә зыян китерми торган ысуллар белән башкарыла (6 пункт).
10.	Урман плантацияләре булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	Урман плантацияләрен булдыру һәм аларны эксплуатацияләү максатларында урманнардан файдалану очрагында: - су саклау зоналарында урнашкан урманнардан файдалану тыела (РФ Урман кодексының 113 статьясының 3 пункты); - минус утыртмаларында плюс агачларын сайлау рөхсәт ителми. (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман орлыкчылыгы объектларын (урман орлыкчылыгы плантацияләрен, даими урман орлыкчылыгы кишәрлекләрен һәм мондый объектларны) төзү һәм бүлеп бирү кагыйдәләрен раслау турында» 2015 елның 20 октябрендәге 438 номерлы боерыгы белән расланган Урман орлыкчылыгы объектларын (урман орлыкчылыгы плантацияләрен, даими урман орлыкчылыгы кишәрлекләрен һәм мондый объектларны) төзү һәм бүлеп бирү кагыйдәләренең 7 пункты).
11.	Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләре нигезендә: - җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен, беренче чиратта, урман фонды җирләре составындагы урмансыз җирләр, шулай ук урманга әверелмәгән агачлар киселгән урыннар, аланнарны һәм аларга урман культураларын утырткачы урманның табигый торгызылуы мөмкин булмаган башка урман үсемлекләре белән капланмаган җирләр; рекультивацияләнергә тиешле (эшләнелгән торфлыклар) (11 пункт) җирләр файдаланыла; - җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен – үстерү өчен үзгәртеп коруга билгеләнмәгән, азкыйммәтле утыртма кишәрлекләре файдаланылырга мөмкин (12 пункт); - РФ Урман кодексының 60.15 статьясы нигезендә Россия Федерациясе Кызыл китабына, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән үсемлек төрләре очрый торган урман кишәрлекләреннән җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану тыела.
12.	Урман питомникларын булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 12 октябрендәге 737 номерлы боерыгы белән расланган Урман питомникларын төзү

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләре нигезендә: - урман питомникларында кәлшәләр, чәчүлекләр үстерү өчен чәчүлек һәм башка төр үзенчәлекләре тикшерелмәгән урман үсемлекләре орлыкларын куллану рөхсәт ителми (9 пункт); - урман питомникларында урман үсентеләре орлыклары партияләрен аерым чәчү кулланыла; урман үсемлекләре орлыклары партияләрен катнаштыру рөхсәт ителми (11 пункт); - урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү өчен урман белән капланмаган җирләр кулланыла (13 пункт); - Россия Федерациясе Кызыл китабына яки Россия Федерациясе субъекты Кызыл китабына кертелгән сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, башка урман үсемлекләрен саклау мөмкин булмаган очракта, урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителми (14 пункт); - Россия Федерациясе Кызыл китабына, Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән үсемлек төрләре очрый торган урман кишәрлекләрен урман утыртмаларының утырту материалын (үрентеләр, чәчкеннәр) үстерү өчен файдалану РФ Урман кодексының 60.15 статьясы нигезендә тыела.
13.	Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару	Яшел зоналарда урнашкан урманнарда һәм урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда файдалы казылмалар разведкалау һәм чыгару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 4 пункты, 4 өлешендәге 1 пункты). Шәһәр урманнарында файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару тыела (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 4 пункты). Җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару максатларында урманнардан файдалану рөхсәт ителми: а) Урман кодексында билгеләнгән тәртиптә расланган Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре нигезендә агачларны кисеп аудару һәм бульдозерлар ярдәмендә агач үсемлекләреннән чистарту, чик буе полосаларын һәм урман кырыйларын кисү калдыклары белән чүпләү, урман кырыйларындагы агачларның ботакларына һәм скелет тамырларына зыян китерү, җәйге чорда яңа кисеп алынган агач материалын санитар куркынычсызлык кагыйдәләре нигезендә кәүсә корткычларына каршы саклык чараларын күрмичә урманда калдыру (саклау); б) урман утыртмаларын суга батыру һәм озак итеп су бастыру; в) урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрдән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр япмасына һәм туфракка зыян китерү; г) урманнарны җитештерү һәм куллану калдыклары белән чүпләү; д) урманнардан һәм аның читендәге территорияләрдән файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрнең мәйданнарын химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату; е) транспорт чараларының һәм башка механизмнарның иректе,

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		билгеләнмәгән маршрутлар буенча, шул исәптән урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрдән читтә йөрүе (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Файдалы казылмаларны геологик өйрәнү, эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен һәм урман кишәрлеген бирмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә, җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру максатларында урманнардан файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерыгы белән расланган Файдалы казылмаларны геологик өйрәнү, эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләренең һәм урман кишәрлеген бирмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә, җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру максатларында урманнардан файдалану очраклары исемлегенең 18 пункты).
14.	Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын төзү һәм киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү	Тыюлыклы урман кишәрлекләрендә капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендәге 5 пункты).
14.	Линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, алардан файдалану	Урманнарны линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү өчен файдаланганда түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) аларда урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган һәм линияле объектларның саклау зоналарындагы җирләрдән читтәге урман утыртмаларына, үсемлек капламына һәм туфракка зыян китерү; б) урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләргә тоташкан территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш чүп-чары, агач калдыклары белән чүпләү; в) урманнар файдаланыла торган җирләрне һәм урманнар файдаланыла торган җирләргә якын территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату; г) транспорт чараларының, механизмнарның ирекле, билгеләнмәгән маршрутлар буенча үтүе (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнардан линияле объектларны төзү, реконструкцияләү, эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә урманнардан линияле объектларны төзү, реконструкцияләү, эксплуатацияләү өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 10 июлендәге 434 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан линияле объектларны төзү, реконструкцияләү, эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләренең һәм Урман

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә урманнардан линияле объектларны төзү, реконструкцияләү, эксплуатацияләү өчен файдалану очраклары исемлегенең 15 пункты). Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш, капиталь төзелеш объектларын төзү тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 5 пункты) Яшел зоналарда урнашкан урманнарда капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү тыела, гидротехник корылмалардан, элемтә линияләреннән, электр тапшыру линияләреннән, җир асты үткәргечләреннән тыш (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 3 пункты) Шәһәр урманнарында капиталь төзелеш объектлары төзү тыела, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 5 пункты).
15.	Агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын төзү һәм эксплуатацияләү	Саклагыч урманнарда, шулай ук РФ Урман кодексында, башка федераль законнарда каралган башка очракларда (РФ Урман кодексының 14 статьясындагы 2 өлеше) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела. Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдаланганда түбәндәге очраклар булмаска тиеш: - урманнарны пычрату (шул исәптән радиоактив һәм нефть матдәләре белән) һәм урманнарга башка төрле тискәре йогынты ясау; - гражданнарның урманнарда булуына чикләүләр кертелгән очракта, транспорт чараларының урман кишәрлекләренә керүе (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан агач материалын һәм башка урман ресурсларын эшкәртү өчен файдалану кагыйдәләренең 6 пункты).
16.	Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру	Капиталь булмаган корылмалар, урман инфраструктурасын булдыру белән бәйле булмаган корылмалар төзү өчен урман утыртмаларын тоташ кисү рөхсәт ителми, ә урманнардан файдаланганда РФ Урман кодексының 41 статьясына ярашлы рәвештә урман утыртмаларына сайланма кисүләр дә рөхсәт ителми. Урманнардан файдаланганда федераль законнарга ярашлы рәвештә торак йортларга кертелгән капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителми. Капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау өчен урманнарны тулаем кисү рөхсәт ителми. Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә дини һәм хәйриячелек билгеләнешендәге

т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		биналарны, корылмаларны, төзелмәләрне торгызу рөхсәт ителә. Кишәрлекне көнкүреш калдыклары белән чүпләү, ирекле маршрутлар буенча транспортта йөрү; урман утыртмаларына зыян китерү тыела.

Гамәлдәге урман орлыкчылык объектларының нормативлары һәм параметрлары әлеге урман хуҗалыгы регламентында әзерләнми, урман орлыкчылык объектлары турында белешмәләр ел саен Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Дәүләт урман реестрын алып бару формаларын раслау турында» 2021 елның 24 декабрендәге 1007 номерлы боерыгы белән расланган 14-ГЛР формасы буенча яңартыла.